

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Veronika Pitrová

**Klauzule svědomí a odkoupení jako ochrana
morálních hodnot francouzských novinářů**

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Veronika Pitrová**

Konzultant práce: **PhDr. Václav Moravec**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2010**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

PITROVÁ, Veronika. *Klauzule svědomí a odkoupení jako ochrana morálních hodnot francouzských novinářů*. Praha, 2010. 79 str., LXXXIX. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Václav Moravec.

Anotace:

V bakalářské práci autorka zpracovala klauzuli svědomí a klauzuli odkoupení, specifické nástroje ochrany morálních zájmů francouzských novinářů. Ve své práci vychází z odborných textů charakterizujících svědomí, dále pak z francouzské legislativy, která obě klauzule definuje. Autorka zpracovala historické pozadí klauzulí a popsala mechanismus jejich uplatňování. Na základě vlastního výzkumu a rozhovorů s francouzskými novináři ukázala, jak jsou tyto nástroje uplatňovány v současné praxi, jak se jejich význam změnil, jaké jsou jejich výhody i jaká jsou rizika. Dále pak autorka na základě rozhovorů s novináři, kteří klauzule žádali, zpracovala osobní motivace pro uplatnění klauzulí. Ve své práci nabídla i postoj vlastníka médií. Pro názornou ilustraci dále zpracovala dva mediálně velmi známé případy uplatnění klauzule svědomí a klauzule odkoupení.

Annotation:

In bachelor thesis the author dealt with the clause of conscience and the clause of repurchase, two specific tools which serve to protect the moral interests of French journalists. In her thesis, she offered the philosophical background while analyzing the text of French Labor law. Concerning the clauses, she showed the historical context, as well as the current application. Thanks to the interviews with French journalists, she could describe the advantages and disadvantages of the clauses as well as the owner's attitude towards the clauses. Moreover she provided the personal motivations of journalists who had used one of the clauses. And to demonstrate how those tools are used in the practice, the author described two well-known cases of using the clause of conscience and the clause of repurchase.

Klíčová slova

Francie, klauzule svědomí, klauzule odkoupení, morální hodnoty, ochrana novinářů, Zákoník práce, výpověď, odstupné.

Keywords

France, clause of conscience, clause of repurchase, moral values, protection of journalists, Labor law, notice, compensation money.

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu, kterou jsem řádně citovala.
2. Vlastní text práce bez anotací, seznamu literatury a příloh má s poznámkovým aparátem celkem 155 320 znaků s mezerami, tj. 67 normostran.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 16. 5. 2010

Veronika Pitrová

Poděkování a věnování

Ráda bych tímto poděkovala svému konzultantovi panu PhDr. Václavu Moravcovi za cenné rady a připomínky při psaní této práce, kterou mu tímto věnuji k dalšímu pedagogickému využití při vzdělávání budoucích novinářů v oblasti etiky, s akcentem na frankofonní prostředí.

Zároveň bych ráda poděkovala za velmi cenné kontakty paní Lydii Czajka a dále pak paní Elisabeth Roger, Bernadette Duprat a Dominique Fromentin a panu Axelu Ganzovi za jejich ochotu podělit se o osobní zkušenosti s uplatňováním klauzule svědomí.

Velké poděkování patří paní Laurence Bagot, panu Ericu Dupinovi a panu Olivieru Da Lageovi, kteří z pohledu francouzských novinářů poskytli své osobní postoje vůči klauzuli.

V neposlední řadě děkuji francouzskému Syndikátu novinářů (SNJ) a syndikátu SNJ-CFDT za poskytnuté materiály.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce													
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:													
Příjmení a jméno diplomanta: Pitrová Veronika	<div style="text-align: right; font-weight: bold; font-size: 1.2em;">SCHVÁLENO</div> <table border="1" style="margin: auto;"> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd</td> </tr> <tr> <td>Doloženo dne:</td> <td style="text-align: center;">13 -10- 2008</td> <td style="text-align: right;">-1-</td> </tr> <tr> <td>Číslo příloh:</td> <td style="text-align: center;">3</td> <td>Školení hodin:</td> </tr> <tr> <td colspan="3">Přidělo:</td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd			Doloženo dne:	13 -10- 2008	-1-	Číslo příloh:	3	Školení hodin:	Přidělo:		
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd													
Doloženo dne:		13 -10- 2008	-1-										
Číslo příloh:		3	Školení hodin:										
Přidělo:													
Imatrikulační ročník diplomanta: 2006/2007													
E-mail diplomanta: v.pitrova@seznam.cz													
Studijní program/studijní obor: Žurnalistika													
Předpokládaný název práce v češtině: Klauzule svědomí jako jeden z principů samoregulace žurnalistiky ve Francii													
Předpokládaný název práce v angličtině: The clause of conscience as one of the self-regulation fundamentals in french journalism													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012): (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012) LS 2009/2010													
Jedná se o téma (zakřížkujte platnou odpověď): navrhované studentem ☒ z nabídky IKSŽ ☐ Příjmení a jméno pedagoga, který téma vypsal:													
Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: <i>Bednářová, Petra, KŽ IKSŽ UK FSV</i>): Moravec, Václav, KŽ IKSŽ UK FSV													
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Cílem práce je analýza principu klauzule svědomí v samoregulaci žurnalistiky ve Francii, stručná deskripce jejího historický vývoj z filosofického hlediska i její zakotvení v současných francouzských právních a samoregulačních normách. Dále na vybraných konkrétních případech zmapují její praktické využití v současné žurnalistické praxi (konkrétní žurnalistické kauzy, jejich průběh a konečné řešení). Na konkrétních příkladech doložím, která významná francouzská média mají ve svých kodexech články o klauzuli svědomí. U médií, která nebudou mít ve svých kodexech klauzuli svědomí definovanou, se pokusím zjistit, proč to tak je. Zda-li nebyla dostatečná vůle, nebo zda-li byl návrh odmítnut. Nabídnou i postoj odborových a novinářských organizací, jako je například Syndikát novinářů, CFTD, CGT. Uvedu jestli, a pokud ano, jak, se zasloužili oni o zavedení tohoto druhu samoregulace do praxe. Metodami práce budou chronologická deskripce a komparace.													
Zdůvodnění výběru tématu práce, včetně stručného popisu řešení nejvýznamnějších otázek vztahujících se k tématu v odborné literatuře oboru (rozsah max. 1000 znaků): Samoregulace médií je důležitým prvkem v oblasti novinářské praxe, protože všechna sporná témata se zákony pokrýt nedají. A jelikož zákon je minimem morálky, považují téma klauzule svědomí v oblasti samoregulace médií za zajímavý fenomén. Navíc v českém prostředí dosud nebyl nijak blíže popsán. Díky svému studijnímu pobytu v Paříži v rámci programu Erasmus, budu mít dostatek času na to, abych zjistila, která média se klauzuli svědomí řídí a která ne. Zda-li to není jen prostá věta													

na papíře, ale jestli má i funkční hodnotu. Budu kontaktovat současné francouzské novináře a zjišťovat, jakou mají s klauzulí svědomí zkušenost. Jestli je pro ně nevýznamná nebo jestli více posiluje jejich práva.

Literatura:

CHARON, Jean-Marie. Les médias en France. Paris : La Decouverte, 2003. 128 s.

BELSEY , Andrew , CHADWICK, Ruth . Ethical issues in journalism and the media. London, New York : Routledge, 1992. 179 s.

PATTERSON, Philip , WILKINS, Lee . Media ethics : issues and cases. Dubuque : Wm.C.Brown, 1991. 238 s.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. - Seznámení s tématem práce, s problematikou etických kodexů a jejich uplatňováním v praxi.

2. - Co je to svědomí?

- Jak nás svědomí může ovlivňovat?

- Kteří filosofové se tématem svědomí zabývali?

3. - Samoregulační orgány francouzské žurnalistiky.

- Historický vývoj klauzule svědomí a její implementování do novinářských kodexů.

- Klauzule svědomí - samozřejmost nebo dobrá vůle vedení?

4. Vybrané příklady aplikace klauzule svědomí v praxi.

- Příklad změny vlastníka společnosti Socpresse. (Většinový podíl v roce 2004 patří společnosti Dassault. Kvůli tomu několik novinářů na základě uplatnění klauzule svědomí (odstoupení) společnost opouští.)

- Nesouhlas novinářů deníku Liberation s politikou většinového vlastníka. (V roce 2006 několik významných novinářů deníku Liberation odstoupuje kvůli převzetí většinového podílu listu akcionářem Édouardem de Rothschildem. Novináři požadovali uplatnění klauzule svědomí, podle které měli nárok na odškodnění i v případě podání výpovědi. Vedení listu to ale odmítlo.)

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období, za které bude analyzován) a **postup (technika) při jeho zpracování:**

Tištěná i audiovizuální francouzská média druhé poloviny 20.století a první poloviny 21. století. Z těch nejvýznamnějších především: Le Monde, Le Figaro, Liberation, Le Parisien, Le Point, Canard Enchaîné, TF1, France 2, France 3, France Inter, France Info, RTL.

Postup: studium jednotlivých redakčních kodexů (pracovních, etických apod.), především částí, kde je definována klauzule svědomí nebo jiná práva zaměstnanců. Dále osobní dotazování redaktorů a šéfredaktorů na jejich zkušenosti s používáním klauzule svědomí v praxi, zda-li je to ulehčení či více komplikací.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

CHARON, Jean-Marie. Les journalistes et leur public: le grand malentendu. Paris : Clemi, 2007. 244 s. (Současný autor a bývalý novinář ve své studii vysvětluje, že publiku i novinářům jde každému o něco jiného, dále nabízí pohled na současné uplatnění etiky a mravních zásad ve francouzské žurnalistice.)

HABÁŇ, Metoděj . Přirozená etika. Praha : TRS, 1991. 160 s. (Kniha svým rozsahem a přístupným výkladem slouží jako úvod do studia etických problémů, autor se zabývá základními etickými problémy.)

STEVENSON, Nick. Transformation of the Media : globalisation, morality and ethics. London : Longman, 1999. 197 s. (Teoretický i praktický výklad proměny médií v globalizovaném světě zasazený do širokého sociologického kontextu. Důsledky vlivu médií na současné kulturní změny.)

BRUNET, Patrick. Valeurs et éthique dans les médias : approches internationales. Québec : Les Presses de l'Université Laval, 2004. 414 s. (Kritické sjezdování odlišných pohledů na hodnoty a etické aspekty médií, jako zobrazení odrazu společností. Ve 14 kapitolách autor nabízí celkový pohled na hodnoty společností šířené v médiích, a to v kontextu mezinárodních i etnických odlišností.)

KOHÁK, Erazim. Svoboda, svědomí, soužití : kapitoly z mezilidské etiky . Praha : Sociologické nakladatelství, 2004. 216 s. (Český filozof vymezuje základní principy morální existence ve svobodném prostředí. Podstatu etického spolužití nachází v prožitku odpovědného rozhodování a kritického myšlení. Každý lidský skutek totiž vychází z detailní analýzy daných podmínek a variant řešení konkrétní situace.)

JIRÁK, Jan, et al. 10 let v českých médiích. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 142 s. (Popisuje proměnu českých médií v době po revoluci, jedna z kapitol se zabývá speciálně přijímáním etických kodexů v českých redakcích.)

THOMPSON, Mel. Přehled etiky. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 168 s. (Publikace nabízí přehled všech témat, o nichž pojednává obor etika - předpoklady morálky, základní přístupy jednotlivých škol, učení velkých filosofů a současný stav vědy.)

SPAEMANN , Robert. Základní mravní pojmy a postoje . 1. vyd. Praha : Svoboda, 1995. 91 s. (Kniha pojednává o základních otázkách lidské morálky.)

ANZENBACHER , Arno . Úvod do etiky. 1. vyd. Praha : Zvon, 1994. 292 s. (Publikace je úvodem do základních filozofických problémů etiky. Autor se věnuje například pojmům dobro, morálka, mravnost, svoboda, štěstí, svědomí, zlo atd.)

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

LEBDUŠKA, Lukáš. Etický a ontologický aspekt fenoménu svědomí . Praha, 2006. 94 s. Vedoucí diplomové práce Miloslava Blažková.

POŠUSTOVÁ, Zuzana. Výuka etiky při vzdělávání novinářů ve světě se zaměřením na Spojené státy americké, Velkou Británii a Francii . Praha, 2007. 64 s. FSV UK. Vedoucí diplomové práce Václav Moravec.

Datum / Podpis studenta

.....

Obsah

1. Úvod	12
2. Co je to svědomí?	14
2.1. <i>Etymologický význam pojmu</i>	14
2.2. <i>Původ svědomí</i>	16
2.3. <i>Lidská výjimečnost</i>	17
2.4. <i>Diferenciace svědomí</i>	17
2.5. <i>Složité definice pojmu</i>	18
2.6. <i>Mravnost a morální svědomí</i>	21
2.7. <i>Omylnost svědomí</i>	23
3. Vybraní aktéři francouzské mediální scény figurující v případových studiích	25
3.1. <i>Syndikáty novinářů</i>	25
3.1.1. <i>Národní syndikát novinářů (Syndicat national des journalistes – SNJ)</i>	26
3.1.2. <i>Národní syndikát novinářů – Veřejný svaz práce (Syndicat national des journalistes – Confédération Générale du Travail – SNJ-CGT)</i>	27
3.2. <i>Vydavatelé a majitelé tištěných médií</i>	28
3.2.1. <i>Prisma Presse a Axel Ganz</i>	28
3.2.2. <i>LVMH a Bernard Arnault</i>	29
3.3. <i>Novináři na volné noze – pigistes</i>	30
3.4. <i>Novinářské spolky</i>	31
3.5. <i>Komise pro udělování press karty</i>	32
4. Klauzule svědomí a klauzule odkoupení	34
4.1. <i>Historický vývoj</i>	34
4.1.1. <i>Vznik a prvotní cíle Syndikátu novinářů</i>	34

4.1.2. <i>Snaha o vytvoření přijatelného kompromisu</i>	35
4.1.3. <i>Bezvýchodná jednání vyřeší zákonodárci</i>	36
4.1.4. <i>Obtížná aplikace a snahy o zrušení</i>	39
4.2. <i>Klauzule svědomí/odkoupení ve faktech</i>	39
4.2.1. <i>Historické pozadí nutné ochrany novinářů</i>	39
4.2.2. <i>Platná právní úprava</i>	41
4.2.3. <i>Působnost klauzule</i>	44
4.2.4. <i>Princip použití</i>	44
4.2.5. <i>Komplikovaná aplikace a nepřesná definice v zákoně</i>	46
4.3. <i>Reálná síla klauzule svědomí a klauzule odkoupení</i>	49
4.3.1. <i>Přehnaná ochrana novinářů nebo důležitý nástroj zajišťující svobodu</i>	49
4.3.2. <i>Snadný přivýdělek pro novináře a krátkozrakost majitelů</i>	51
4.3.3. <i>Potenciální sekundární problémy po uplatnění klauzule</i>	54
4.3.4. <i>Zatížení rozpočtu médií a snahy o zrušení klauzule</i>	55
5. Případové studie – uplatnění klauzule svědomí v praxi	57
5.1. <i>Změna editorské linie společnosti Prisma Presse v časopise Voici</i>	57
5.2. <i>Změna vlastníka ekonomického deníku Les Echos a vstup spol. LVMH</i>	66
6. Závěr	71
7. Resumé	74
8. Summary	75
9. Použitá literatura	76
10. Seznam příloh	79

1. Úvod

„Svědomí! Svědomí! Dokonalý instinkte, (...) nechybující soudci dobra a zla, který tímto člověka přibližuješ Bohu.“

Jean Jacques Rousseau

Novinářské povolání je velmi specifické a během dvou posledních století se zcela zásadně změnilo. Podobným vývojem prošel i status novináře, tedy jeho práva a povinnosti vůči publiku. Francouzský novinář má ale na rozdíl od svého českého kolegy poměrně silné postavení zakotvené přímo ve francouzských zákonech, především v Zákoníku práce.

Novinář ve Francii musí respektovat osobu svého zaměstnavatele, včetně vnitřních předpisů dané mediální společnosti. Na druhou stranu mu je ale ze zákona přiznáno právo na uplatňování svědomí při výkonu své profese a v případě, že by mu z pozice zaměstnavatele byla zadána práce, která by se neslučovala s jeho morálními zájmy, má právo ji za jistých podmínek odmítnout, a navzdory hierarchickému rozložení redakce na tom nijak netratí.

Zaručují mu to právě klauzule svědomí a její modifikace – klauzule odkoupení. Jak již z pojmu „klauzule“ vyplývá, jde o právní doložku vztahující se na novináře. Obě klauzule mají ale přesná pravidla, která musejí být splněna, aby mohly být použity. Rozhodně nejde o to, že se novinář může vymluvit ze zpracování nějakého tématu a jako důvod uvést rozpor se svým svědomím.

Původní schválené téma „Klauzule svědomí jako jeden z principů samoregulace žurnalistiky ve Francii“ jsem se po sběru primárních pramenů a po konzultaci s vedoucím práce rozhodla pozměnit, a to v první řadě proto, že klauzule svědomí a klauzule odkoupení si jsou v mnohém velmi podobné a v jádru věci jsou velmi úzce propojeny. Analýza pouze jedné z nich by tedy neposkytla komplexní pohled na danou problematiku a znemožnila by širší pochopení souvislostí. V druhé řadě jsem opustila od tématu „samoregulace“, neboť jde v tomto případě o regulaci danou zákonem, tedy o regulaci externí.

Téma klauzule svědomí/odkoupení jsem si zvolila především proto, že ho v dnešní době globálního mediálního trhu považuji za velmi specifické a protekcionistické. Navíc v českém prostředí dosud nebylo toto téma v žádné formě detailně zpracováno a povědomí, které o klauzuli panuje, je velmi nepřesné. I proto jsem se rozhodla využít ročního výměnného studijního pobytu v Paříži v rámci programu ERASMUS, během kterého jsem díky svým

jazykovým znalostem francouzštiny mohla studovat originální dokumenty a osobně jsem se setkávala s novináři, kteří klauzule využili v praxi, i s majitelem, který právo na klauzuli svědomí svým zaměstnancům upíral.

Klauzule svědomí sice v různých podobách existuje i v jiných státech – například ve Španělsku a v Itálii, Francie byla ale první zemí na světě, která mechanismus klauzule svědomí/odkoupení zaručila zákonem. Z toho důvodu jsem se ve své práci zaměřila výhradně na užití klauzule francouzskými novináři.

Cílem mé práce je prvně představit filozofický podklad klauzule svědomí a následně zanalyzovat její faktickou podobu a praktické uplatnění.

Nejprve se tedy zaměřím výhradně na filozofickou stránku svědomí a nabídnu pojmový aparát týkající se těchto hledisek: etymologie pojmu; původ svědomí; druhy svědomí; diference; vztah morálky a svědomí; svědomí jako čistě lidská záležitost; nedokonalost svědomí.

Následně se zaměřím na témata klauzulí svědomí a odkoupení jako nástrojů, které chrání morální hodnoty francouzských novinářů. Metodou chronologické deskripce zpracuji historický vývoj klauzulí, jejich implementaci do právního systému a dále pomocí právní analýzy zmapuji jednotlivé aspekty textu zákona obsahujícího klauzule.

Kvalitativním výzkumem a metodou hloubkových rozhovorů s vybranými aktéry francouzské mediální scény zanalyzuji mechanismus uplatnění klauzule svědomí/odkoupení, včetně jejího historického, sociologického a ekonomického aspektu.

Ve své práci se zaměřím i na reálné uplatnění klauzulí v praxi, včetně rizik a nejasností, a následně budu také zkoumat, jak klauzule vnímají ti, jimž jsou určeny, a jaký je postoj zaměstnavatelů.

V poslední části mé práce nabídnu dvě případové studie nejznámějších kauz, kdy byly klauzule svědomí a klauzule odkoupení uplatněny v praxi.

Největším úskalím při psaní této práce byl především nedostatek odborné literatury týkající se obou klauzulí. Definice i princip použití francouzská literatura zpracovává, naopak se ale vůbec nevěnuje používání klauzulí v praxi a dopadům na fungování médií, resp. profesní život novinářů. I z tohoto důvodu neexistují žádné statistiky o četnosti používání klauzulí ani o celkových finančních nákladech, které společnosti za uplatnění klauzulí vyplácejí.

2. Co je to svědomí?

2.1. Etymologický význam pojmu

Pojem „svědomí“ není jednoznačný a často je užíván v různých souvislostech. Například *svědomitým* nazýváme člověka, který se vyznačuje tím, že přesně plní své každodenní či pracovní povinnosti. Pojem svědomí se ale také používá v případě, že někdo odmítne povinnosti plnit a vystoupí proti nim, i tehdy se odkazujeme na svědomí.¹

Svědomí nemůže existovat, jestliže člověk není ochoten se vzdělávat a dále informovat. Například lékař, který by nedržel krok s nejnovějšími poznatky medicíny, by jednal nesvědomitě. Nesvědomitě jedná rovněž ten, kdo neposlouchá, když ho druzí upozorňují na ty aspekty jeho jednání, kterých si možná vůbec nepovšiml. V takových případech lze jen stěží říci, že má svědomí.²

Svědomí chápeme jako svatyni člověka, tzn. jako něco, co je třeba bezpodmínečně respektovat a co je také chráněno ústavou, přesto však tzv. pachatele ze svědomí odsuzujeme k vysokým trestům.³

Je patrné, že svědomí je nejdříve vědomí, a to vědomí toho, co má být. Je to vědomí ideálu, mravních principů a vědomí skutku, který byl vykonán nebo má být vykonán podle toho, co má být. Hlavní podstatný prvek svědomí je, že je to úkon praktického rozumu = vědění o správném jednání, spojené s vědomím o závaznosti takového jednání.⁴ Praktický rozum je vědění nebo vědomí osobní o mravní hodnotě nebo špatnosti lidského úkonu.⁵ Takové vědomí nebo vědění má každý člověk, pokud užívá rozumu, i člověk primitivní alespoň v tom nejširším pojetí.⁶

Tomáš Akvinský⁷ zkoumal svědomí ve dvou souvislostech. Jeden přístup je terminologicky charakterizován pojmy *conscientia* a *synderesis*, druhý jako *lex naturalis* (přirozený zákon).⁸

---

¹ SPAEMANN, Robert. *Základní mravní pojmy a postoje*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. Jednotlivec neboli Musíme se vždy řídit svým svědomím?, str. 63.

² SPAEMANN, cit. dílo, str. 65.

³ SPAEMANN, cit. dílo, str. 63.

⁴ HABÁŇ, Metoděj. *Přirozená etika*. Praha : Trs, 1991, str. 116.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tomáš Akvinský (1225–1274), nejvýznamnější myslitel vrcholné scholastiky, podává neobyčejně propracovaný pojem svědomí a na druhé straně tomášská etika rozhodujícím způsobem ovlivnila morálně-teologické myšlení katolické tradice. A toto myšlení zase značně ovlivnilo evropské chápání etiky a morálky. (ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha : Academia, 2001, str. 78.)

Pojetí *conscientia* – *synderesis* bylo vyloženo už v 16. a 17. století v Akvinského spisu *De veritate*. Akvinský při definování *conscientia* vychází z etymologie latinského slova *con-scire* = spoluvědět, zároveň vědět, od toho *conscientia* = s-vědění, spoluvědění, svědomí; a říká, že *conscientia* je aplikace určitého vědění na určitý úkon.⁹

Přitom existují dvě možnosti aplikace: V jednom případě se aplikace děje jako konstatování, že úkon je konán nebo byl vykonán. V druhém případě se aplikace děje jako úvaha či zjišťování, zda úkon je nebo není mravně dobrý. Zde jde o reflexi, v níž je úkon mravně posuzován. Tato aplikace odpovídá tomu, co nazýváme „svědomí“. Mravní reflexe se na jedné straně může týkat úkonu, který jsme ještě nevykonali, ale představujeme si ho, uvažujeme o něm, plánujeme ho. Na druhé straně se může týkat úkonu již vykonaného.¹⁰

Při mravní aplikaci svědomí na úkon má toto vědění podle Akvinského tři roviny – *synderesis*, *sapientia* a *scientia*. Svědomí tedy aplikuje apriorní mravní vědomí, tzn. přirozený habitus *synderesis*, diferencovaný danými světonázorovými postoji (*sapientia*) a konkretizovaný danými empirickými znalostmi (*scientia*), a to vše na určité jednání (*actus*) v dané situaci.¹¹

Trojstupňový systém vědění ve svědomí se nazývá motivační horizont člověka. Je to rámeček, v němž se člověk motivuje a v němž se pro něho kladou mravní problémy. Přitom je důležité toto: protože se v případě světonázorového postoje (*sapientia*) a empirického faktického vědění (*scientia*) jedná zásadně o vědění získané, mohou se individuální motivační horizonty lidí velice lišit.¹²

Naproti tomu v aspektu *synderese* individuální svědomí konvergují. Každý člověk je mravní subjekt a má svědomí, ale pokud jde o aspekt *sapientia* a *scientia*, mohou individuální svědomí velmi divergovat.¹³

Naopak, alespoň podle Aristotela, řecké slovo „*synesis*“ označovalo nejprve duševní vědomí, a až poté jednu z rozumových ctností. „To odtud vznikl pojem svědomí (...) z tohoto jiného

---

⁸ ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha : Academia, 2001, str. 78.

⁹ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 79.

¹⁰ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 79.

¹¹ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 81.

¹² ANZENBACHER, cit. dílo, str. 81.

¹³ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 81

vědomí, které potvrzujeme pokaždé, když rozumíme nějaké vědě, neboť v takovém případě používáme slovo rozumím ve smyslu být si vědom,“ píše se v *Etice Nikomachově*.¹⁴

2.2. Původ svědomí

V každém člověku je vloha k tomu, aby měl svědomí, aby měl orgán k rozlišování dobra a zla.¹⁵ Toto svědomí je pak během našeho vývoje naprogramováno rodiči. Normy, které na nás v dětství přenesli a které jsme poslouchali, jsme si zvnitřnili, a příkazy, které jsme dostávali, jsme přeměnili v příkazy, které dáváme sami sobě.¹⁶ V dějinách můžeme sledovat, že skuteční „pachatelé ze svědomí“ a „odpůrci ze svědomí“ neměli původně sklon k odporu a disidentství, nýbrž že to byli lidé, kteří by byli bývali nejraději konali své každodenní povinnosti v klidu, bez rozruchu.¹⁷

Takovým příkladem byl i anglický lord-kancléř Thomas More, který se dlouho snažil vyjít králi vstříc, až do chvíle, kdy měl podepsat něco, co naprosto nemohl sloučit se svým svědomím. Nevedla ho ani potřeba přizpůsobit se, ani potřeba vzepřít se, nýbrž vedlo ho klidné přesvědčení, že jsou věci, které člověk udělat nesmí. Toto přesvědčení však bylo tak identické s jeho „já“, že „já nesmím“ se v něm změnilo na „já nemohu“.¹⁸

Je chybné se domnívat, že svědomí je druh vrozeného sociální instinktu, neboť instinkt posloucháme „instinktivně“ a instinktivní „nemohu jinak“ se liší jako den a noc od „nemohu jinak“ člověka, který jedná podle svědomí.¹⁹ Ten, kdo je k jednání veden instinktem, cítí se puzen, cítí se nesvobodný; byl by rád, kdyby mohl chtít jinak, ale nemůže. Je ve sváru sám se sebou. Naproti tomu u toho, kdo jedná podle svědomí, je ono „Zde stojím a nemohu jinak,“ výrazem svobody. Znamená to: „Nechci jinak. Nemohu jinak chtít a ani nechci, abych mohl jinak chtít.“ Takový člověk je svobodný, je – jak říkali Řekové – smířen sám se sebou.²⁰

Výchova a role rodičů na vytváření svědomí je zásadní. Svou roli tu hraje i význam rodičů jako autorit. Děti mají od přírody vytříbený smysl pro spravedlnost. Jsou rozhořčeny, když vidí, že se děje nespravedlnost. Mají smysl pro pravé a falešné tóny, pro dobrotu a poctivost;

---

¹⁴ AUROUX, Sylvain, et al. *Encyclopédie Philosophique Universelle : Les Notions Philosophiques, Dictionnaire*. 1. vydání. Paris : Presse universitaire de France, 1990, str. 432.

¹⁵ SPAEMANN, cit. dílo, str. 68.

¹⁶ SPAEMANN, cit. dílo, str. 66.

¹⁷ SPAEMANN, cit. dílo, str. 67.

¹⁸ SPAEMANN, cit. dílo, str. 67.

¹⁹ SPAEMANN, cit. dílo, str. 67.

²⁰ SPAEMANN, cit. dílo, str. 68.

jestliže by však neviděly tyto hodnoty ztělesněné v nějaké autoritě, pak by svědomí zakrnělo.²¹

Stejně tak, pokud autority nejsou vzorem, tedy dítě zjistí, že rodiče neříkají pravdu a že v každodenním životě lžou, aby dosáhli úspěchu, pak mizí lesk pravdy a utvářejí se jen pokřivené formy svědomí, svědomí zhrubne.²²

2.3. Lidská výjimečnost

Na rozdíl od zvířat nebo neživých věcí lidé mohou vědět, proč konají to, co konají. Dále mohou vědomě a svobodně sledovat smysl svého jednání. Pokud chce člověk učinit něco, co bude mít následky, jimiž bude poškozen někdo druhý, může si tyto následky představit a následně zhodnotit, zda-li je toto jednání správné a zda za ně může vzít odpovědnost.²³

Tato teze ale není definitivní, neboť nikdo neví zcela jistě, zda to, co dělá nebo co radí, je z hlediska celku následků nejlepší. Může ale vědět, že je to nejlepší z toho, co je pro něj v dané chvíli a s jeho vědomostmi možné. A to k přesvědčení svědomí stačí. Smysl, který ospravedlňuje jednání, nespočívá a nemůže spočívat v celku následků jednání.²⁴

Člověk je schopen stát se nezávislým na svých okamžitých zájmech a jednání posuzovat podle objektivního řádu hodnot, a to nejen teoreticky. Není to tedy tak, že by si člověk řekl: „Je sice objektivně nespravedlivé takhle jednat, ale pro mne je toto jednání výhodné.“ Ve skutečnosti totiž to, co v základu skutečně chceme, není ve fundamentálním rozporu s tím, co je objektivně dobré a správné. Naše bezprostřední vlastní chtění ve svědomí obsahuje objektivní hierarchii hodnot a požadavek se jimi řídit. Proto lze říci, že svědomí je náš vlastní požadavek na nás samé,²⁵ a tím, že nespravedlivě škodím nebo ubližuji druhému člověku, tím bezprostředně škodím sobě samému, nebo-li mám – jak říkáme – „špatné svědomí“.²⁶

2.4. Diferenciace svědomí

Rozlišujeme dva druhy svědomí. To první je *svědomí předcházející*, tedy úsudek o nadcházející akci, kterou se chystáme vykonat. Už ve spisech Euripida najdeme k tomuto odkaz: „Jaké zlo tě šírá? Svědomí (*synesis*).“ A podobně se k anticipační funkci svědomí

---

²¹ SPAEMANN, cit. dílo, str. 68.

²² SPAEMANN, cit. dílo, str. 68.

²³ SPAEMANN, cit. dílo, str. 64.

²⁴ SPAEMANN, cit. dílo, str. 66.

²⁵ SPAEMANN, cit. dílo, str. 64.

²⁶ SPAEMANN, cit. dílo, str. 65.

stavěl i Aristoteles. V díle „*Grande moral*“ tvrdí: „Svědomy (*synesis*) spočívá ve správném rozhodování toho, co máme udělat.“ Aristoteles ale dále svědomí podmiňoval moudrostí, protože podle něho se „svědomí omezuje jen na rozhodování.“ (*Etika Nikomachova*)²⁷

Druhým typem je *svědomí následující*, tedy úsudek o právě dokončené akci. Antoine Furetière ve svém univerzálním slovníku z roku 1690²⁸ definuje svědomí jako „svědectví nebo tajné rozhodnutí rozumné duše, která dává svolení činům, které dělá a které jsou přirozeně dobré nebo špatné, a těch následně lituje.“ Existenci tohoto typu svědomí ve svém díle *Kritika praktického rozumu* naznačuje také Immanuel Kant, když tvrdí: „Advokát, který mluví ve prospěch obviněného, nemůže naprosto utiřit svůj vnitřní hlas, který ho obviňuje.“²⁹

2.5. Složitá definice pojmu

Otázka týkající se definice svědomí se na poli filozofie řeší už od samého počátku, tedy od dob Aristotela a Platona. Aristoteles si například s rozumem nespojoval žádný orgán a tvrdil: „Není rozumné připouštět, že rozum je součástí těla, neboť by musel mít nějaký orgán, přitom ve skutečnosti žádný nemá.“ Dodnes proto na svědomí existuje několik úhlů pohledu a filozofové se při jeho popisu stále neshodnou.³⁰

Prvním názorovým proudem je skepse, tedy že svědomí je nedefinovatelné. Takový pohled na svědomí měl třeba Sigmund Freud,³¹ který tvrdil: „Výchozí bod našeho bádání je obdařen skutečností, která nemá ekvivalent a která se nedá popsat ani vysvětlit – svědomím.“³²

Jakýkoli popis svědomí kategoricky zamítal i sir William Hamilton.³³ Ten říkal: „Svědomy nemůže být definováno... Rozum je v tomto prostý: Svědomí je u kořenů každého vědění.“³⁴

---

²⁷ AUROUX, cit. dílo, str. 432.

²⁸ FURETIÈRE, Antoine. Dictionnaires en langue française [online]. 1980 [cit. 2010-03-05]. Dictionnaire Universel Contenant généralement tous les mots François tant vieux que modernes, & les termes de toutes les Sciences & des Arts. Dostupné z WWW: <<http://www.dictionnaires.culture.fr/fichedic/Dic-Furetiere.html>>.

²⁹ AUROUX, cit. dílo, str. 432.

³⁰ AUROUX, cit. dílo, str. 427.

³¹ Sigmund Freud (1856–1939) byl rakouský psychiatr a psycholog, zakladatel psychoanalýzy, který zásadně zpochybnil dominující paradigma pojmání člověka; jeho cesta k obecným psychoanalytickým závěrům vedla přes psychiatrickou praxi, v níž postupoval nezátíženě a bez ohledu na negativní reakce. Formuloval metodu volné asociace a jí odpovídající topografický model *psyché*, tj. tří systémů nevědomí, předvědomí a vědomí. Později hovořil o pojmech Ono, Já a Nadjá - latinsky Id, Ego, Supergeo. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 146.)

³² AUROUX, cit. dílo, str. 426.

³³ Skotský filozof, 1788–1856, zabýval se metafyzikou i logikou, stoupenec Kanta (Encyclopaedia Britannica [online]. 1994–2008 [cit. 2010-03-04]. Sir William Hamilton. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/253424/Sir-William-Hamilton-9th-Baronet>>.)

³⁴ AUROUX, cit. dílo, str. 426.

Dánský filozof Harald Høffding (1843–1931)³⁵ se dále domníval, že „je nemožné poskytnout o svědomí a jeho částech nějaký popis nebo definici, protože se jedná o fundamentální skutečnosti, které už nemohou vést k ničemu jednoduššímu.“³⁶

Častěji se ale za rovnítko vedle svědomí klade pojem předmět (*franc.: sujet*), tak jak to popisuje třeba Martin Heidegger³⁷ v díle *Cesty – nikoli díla* : „Pojem svědomí (*Bewusst-sein*) popisuje bytí. (...) jiný název pro toto bytí může být předmět (*Subjekt*).“³⁸

Pro další myslitele pojem svědomí představuje základní stanovení tohoto bytí, poznání, vědomí. Hegel³⁹ říkal: „Svědomí je vesměs poznání nějakého předmětu, vnějšku nebo vnitřku.“ Heidegger s ním v tomto ale nesouhlasil a tvrdil: „Hegel používá pojem poznání a vědomí pro jedno a totéž. (...) Vědomí (*Bewusst-sein*) znamená bytí ve stavu vědění (*Wissen*).“ S touto tezí se ztotožňoval i významný německý filozof pesimismu Arthur Schopenhauer,⁴⁰ který sice nepovažoval svědomí za podstatu člověka, ale tvrdil: „Svědomí spočívá ve vědomí.“⁴¹

Současný francouzský filozof Vincent Descombes,⁴² který se zabývá filozofií jazyka a duše,⁴³ říká: „Pokud jde o gramatickou stránku pojmu svědomí, toto abstraktní podstatné jméno je

---

³⁵ Encyklopedie Navajo [online]. 2006 [cit. 2010-03-04]. Univerzita Kodaně. Dostupné z WWW: <<http://univerzita-kodane.navajo.cz/>>.

³⁶ AUROUX, cit. dílo, str. 426.

³⁷ Martin Heidegger (1889–1976) byl německý filozof, jedna z nejdůležitějších osobností filozofie 20. století. Vycházel z fenomenologie Husserla. Heidegger byl jeho asistentem, později jí však vtiskl zcela specifický ráz. V centru jeho zájmu stojí otázka po smyslu bytí. Tradiční metafyzice vytýká, že nedovedla otázku bytí správně položit, neboť nerespektovala tzv. diferenciaci ontologickou, rozdíl jsoucna a bytí. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 164.)

³⁸ AUROUX, cit. dílo, str. 426.

³⁹ Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831) byl německý filozof, poslední velký systematik německého idealismu. Hegelovým záměrem bylo vytvořit jednotný výklad světa a položit základy systematicky založené filozofie. Ontologie, noetika a teologie tvoří u něho celek, jehož prvou skutečností je rozum. Všechno bytí je ztělesněním myšlenky a všechno dění je v podstatě pohybem pojmu. Myšlení a bytí pak mohou být prohlášeny za totožné a z toho Hegel vyvodil, že všechno rozumné je skutečné a naopak. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 163.)

⁴⁰ Arthur Schopenhauer (1788–1860) byl německý filozof, představitel iracionalismu, jehož prostřednictvím se pokoušel překonat objektivní idealismus Hegela. V návaznosti na Kanta rozlišuje svět o sobě a svět tak, jak je pro nás, propojuje je však společným principem. Jakožto o sobě je svět vůlí, bezprostřední objektivací vůle jsou ideje, které se skrze formální principy individuace (prostor a čas) realizují jako dílčí jevy, jež jsou nám poté přístupné. Schopenhauer ovlivnil Nietzscheho a filozofii života, nepřímo též Freuda. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 367.)

⁴¹ AUROUX, cit. dílo, str. 426.

⁴² Vincent Descombes (nar. 1943) francouzský filozof zaměřující se na epistemologické problémy. Při výkladu fenoménu objektu přezkoumal díla L. Wittgensteina, G. Fregeho a E. Husserla. Vyhledávanou a oceňovanou knihou se stala D. práce *Le même et l'autre* (Stejná a jiné), systematicky představující dění ve francouzské filozofii v letech 1933–1978. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 85.)

chápáno jako jiný způsob pro to, co bychom mohli říci pomocí slovního obratu obsahujícího pojem vědomí.⁴⁴

Někteří autoři také popisují svědomí jako bezprostřední vědomí. Příkladem je třeba již zmiňovaný Hamilton: „Svědomí a vědomí jsou bezprostředně převoditelné.“⁴⁵

Pro jiné filozofy svědomí symbolizuje ověření. Mezi takovými najdeme třeba Alaina Juranvilla, soudobé francouzského filozofa, který ve svém díle *Lacan et la Philosophie* píše: „Svědomí má předpoklad vědomí, na jehož základě je ověřitelné.“⁴⁶

Další kategorie filozofů podtrhuje nikoli význam kmene slova, ale jeho předpony, a svědomí charakterizuje jako syntézu. Høffding říká: „Svědomí musí být chápáno jako jednotící činnost,“ a tento názor podporoval i francouzský filozof Michel Alexandre (1888–1952),⁴⁷ který ve svém díle *Lecture de Kant* (Kantova nauka) tvrdí: „Svědomí, to je jednota.“⁴⁸

Několik filozofů také svědomí definovalo jako vztah předmětu a objektu. Jedním z nich byl třeba francouzský filozof Charles Renouvier,⁴⁹ podle něhož je svědomí „prvotní a zásadní vztah předmětu k objektu.“⁵⁰

Pro další kategorii filozofů pojem svědomí popisuje psychický život člověka. Edmund Husserl⁵¹ užíval pojmu svědomí jako všeobecného pojmenování pro všechny druhy duševních činů. „Svědomí (...) jako tkáň duševních prožitků v jednotě přílivu prožitků.“ Podle Husserla

---

⁴³ Vincent Descombes In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2004, 2010 [cit. 2010-03-04].

Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Vincent_Descombes>.

⁴⁴ DESCOMBES, Vincent. *Grammaire d'objets en tous genres : Objects of All Sourts: A Philosophical Grammar*. USA : Johns Hopkins University Press, 1983. ISBN 0-8018-2551-2.

⁴⁵ AUROUX, cit. dílo, str. 426.

⁴⁶ AUROUX, cit. dílo, str. 426.

⁴⁷ Michel Alexandre (philosophe) In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2005, 2010 [cit. 2010-03-04].

Dostupné z WWW: <[http://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Alexandre_\(philosophe\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Alexandre_(philosophe))>.

⁴⁸ AUROUX, cit. dílo, str. 426.

⁴⁹ Charles Renouvier (1815–1903), francouzský filozof, představitel novokantovství. Teoretickou filosofii Kanta rozvíjí rozpracováním jeho tabulky kategorií a na myšlenku mravní autonomie jedince zakládá svou personalistickou etiku. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 348.)

⁵⁰ AUROUX, cit. dílo, s. 426.

⁵¹ Edmund Husserl (1859–1938), německý filozof, zakladatel fenomenologie. Začínal výzkumem matematiky a logiky. Svůj původní zájem o povahu existence ideálních entit rozšířil na průzkum daností materiálních věcí. Fakt, že každý předmět se navzdory tomu, že se ukazuje v neúplných aspektuálních danostech (tj. jako fenomén) a že je držen v rozličných druzích zážitků, prosadí vždycky jako tíž, přivedl Husserla k přesvědčení, že mezi zážitky našeho vědomí a jejich korelátům musí existovat zákonitá vazba, v níž se vedle spontaneity zážitků musí prosazovat i svébytnost věci samé. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 178.)

je dále podstatou svědomí jeho úmyslnost. „Je na čase určit podstatu konceptu svědomí v rámci duševních pochodů, protože úmyslný vztah chápeme jako určení/stanovení podstaty psychických činů.“⁵²

Někteří autoři ale odmítají ztotožňování svědomí a vědomí. Rozporoval to už třeba Jean-Paul Sartre⁵³ ve svém díle *L'être et le Néant*, kde píše: „Celé svědomí není vědomí.“ Podobný názor měl i Hamelin, který tvrdil: „Svědomí není druhem vědomí (...), naopak vědomí je druhem svědomí.“⁵⁴

2.6. Mravnost a morální svědomí

Mravní kvality dobro a zlo jsou v konečném důsledku kvality vůle jednajícího. Je-li vůle dobrá nebo špatná, závisí na tom, jak se vztahuje ke svědomí, tedy na tom, vztahuje-li se podle nejlepšího vědomí a svědomí k tomu, co rozum jakožto svědomí poznává jako povinnost, anebo vztahuje-li se v rozporu se svědomím k motivu – náklonnosti, který rozum posuzuje jako špatný.⁵⁵

Mravnost v přesném a vlastním smyslu znamená shodu vůle se svědomím a nikoli shodu vůle nebo jednání s vnějšími – objektivními pravidly (státními zákony, církevními předpisy atd.). Taková vnější – objektivní – pravidla nabývají striktně morálního významu jen potud, pokud je uzná a interiorizuje vlastní svědomí, tedy tím, že heteronomní, vnější charakter je přesazen do autonomie svědomí.⁵⁶

V analýze svědomí podle Akvinského i podle Kanta jde ve svědomí na jednu stranu o to, abychom určovali správné dobro z čistého rozumu, a na druhé straně o to, abychom věděli, že jsme tímto dobrem kategoricky vázáni.⁵⁷

---

⁵² AUROUX, cit. dílo, str. 427.

⁵³ Jean-Paul Sartre (1905–1980), francouzský filozof a spisovatel, představitel existencialismu. Metodicky se opíral o fenomenologii, i když odmítal přijímat její transcendentální verzi (kritizoval zvláště Husserlovu koncepci transcendentálního já). Odmítal esencionalismus tradiční metafyziky, což se projevilo především v jeho pojetí vědomí. Ovlivněn vlastní zkušeností z německé okupace Francie a angažován v poválečné mezinárodní politice se Sartre věnoval analýzám současné situace a je autorem četných politických komentářů. Kromě vlastní literární tvorby věnoval značnou pozornost teoretickým problémům estetiky, a zvláště literatury. Sartre přispěl k popularizaci existencialismu a u mladých intelektuálů se stal předmětem až nekritického obdivu. (BLECHA, Ivan, et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, str. 358.)

⁵⁴ AUROUX, cit. dílo, str. 427.

⁵⁵ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 95.

⁵⁶ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 96.

⁵⁷ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 96.

Kant zavrhuje jako mravní všechno jednání pocházející z poslušnosti ať už k zákonům daným přírodou či lidskou autoritou nebo i autoritou boží. Mravnost nelze ani ztotožňovat s tím, co je účelné, tedy s jednáním, které má své účinky jako prospěch, příjemnost, blaženost.⁵⁸

Člověk je mravní, když koná, co je jeho povinnost. Přitom tato povinnost nevzniká ze zevnějších důvodů a okolností, nýbrž z toho, co předpisuje mravní zákon. Jednat mravně znamená podle Kanta jednat z dobré vůle a z úcty před mravním zákonem. Kant za mravně jednajícího považuje toho, kdo jedná i tehdy, když mu to škodí, nebo když to vyžaduje sebezpřemáhání. Dobrá vůle je taková, která koná povinnost jen pro povinnost samu. Koná-li vůle něco z jiných pohnutek, není mravně dobrá.⁵⁹

Mravní zákon v člověku Kant označuje jako „*kategorický imperativ*“, a ten platí bez ohledu na cokoliv. Kategorický imperativ nám říká: „*Jednej jen podle zásady, o níž bys mohl chtít, aby podle ní mohli jednat všichni lidé na světě.*“ Jinými slovy přikazuje jednat pro jednání samo, bez ohledu na jiný účel nebo okolnosti, protože je to naše povinnost.⁶⁰

Francouzský pojem „*conscience*“ nejprve označoval pouze morální svědomí, tedy kapacitu provádět morální úsudky, rozhodnutí konat dobro a mít výčitky v případě, že jednáme nesprávně.⁶¹

Někdy se říká, že je samo sebou jasné, co je morální. Kdyby tomu tak ale bylo, pak by každé slovo o tom bylo zbytečné. To, co je samo sebou jasné, nelze vykládat z něčeho jiného, co by bylo ještě srozumitelnější. A morálku určitě nelze vysvětlovat například pomocí analogie s živočišnou říší; vždyť husu můžeme pochopit jen proto, že známe sami sebe, nikoli naopak.⁶²

S tématem svědomí úzce souvisí i otázka posuzování dobrého a špatného, správného a chybného, zdařilého a nezdařilého. Jedna teorie mluví o tom, že do tohoto usuzování se promítají různá hlediska, například naše hodnoty, následky jednání nebo spravedlnost.⁶³ Druhý pohled tyto faktory považuje za nadbytečné a tvrdí: „Co máme činit, to nám říká naše svědomí.“⁶⁴

---

⁵⁸ HABÁŇ, cit. dílo, str. 75–78.

⁵⁹ HABÁŇ, cit. dílo, str. 75–78.

⁶⁰ HABÁŇ, cit. dílo, str. 75–78.

⁶¹ AUROUX, cit. dílo, str. 432.

⁶² SPAEMANN, cit. dílo, str. 9.

⁶³ SPAEMANN, cit. dílo, str. 63.

⁶⁴ SPAEMANN, cit. dílo, str. 63.

2.7. Omylnost svědomí

Svědomí ale nemusí být jen pravdivé. Stejně jako nás našich pět smyslů nevede vždy správně, a nás náš rozum tak vždy nechrání před omylem, podobně je tomu i se svědomím. Svědomí je orgánem, jímž člověk rozlišuje dobré a zlé, ale není to věštitel. Svědomí nám ukazuje směr, podněcuje nás, abychom překročili pouze egoistické nazírání na věci a abychom viděli to, co je obecné a o sobě správné. Avšak k tomu, abychom to uviděli, k tomu je třeba uvažování, znalosti věci a také znalosti morálních věcí. To znamená, že je zapotřebí, abychom správně chápali pořadí hodnot, nezkreslené ideologiemi.⁶⁵

O možné omylnosti svědomí se přemýšlelo už za dob Platona a Aristotela. V návaznosti na Kanta a Akvinského ale můžeme říci, že autonomní svědomí je poslední morální instance a měřítko našich motivací a našeho jednání. Dobro ve striktně morálním smyslu záleží na shodě vůle se svědomím, vůle se tak stává dobrou vůlí. Z toho plyne, že z přísně morálního hlediska se svědomí nikdy nemůže mýlit, protože je výlučným měřítkem mravnosti. Kdybychom přepokládali možnost mravně bludného svědomí, zanikl by samostatný význam morality.⁶⁶

Z nemorálního hlediska je však uvažování o bludném svědomí zcela legitimní a poukazuje na zjevně možné, a dokonce často se vyskytující skutečnosti. Ty plynou ze sociálního kontextu, ve kterém žijeme a ve kterém existují převážně uznávána určitá měřítká či standardy toho, co je správné, podle kterých je možné poměřovat subjektivní přesvědčení. Souhlasí-li tyto skutečnosti se standardy, označujeme je jako „správné,“ jestliže se od nich odchyľují, mluvíme o omylu. Svědomí se tedy může mýlit potud, pokud jsou v jeho motivačním horizontu obsažena světonázorová či empirická pojetí, jež jsou – podle sociálně převážně uznávaných standardů – nepravdivá.⁶⁷

Na základě své autonomie je ale svědomí poslední instancí mravnosti (*morality*). Pro praktický rozum je a priori stanoveno, že dobro je nutno konat a zla se vyvarovat. Podle Akvinského se při konkretizaci přirozeného zákona rozum řídí přirozenými sklony lidského bytí. Akvinský tedy silněji než Kant uplatňuje antropologické hledisko.⁶⁸

Existuje i svědomí, které člověka zavádí. Jsou lidé, kteří pod vlivem svého svědomí těžce ubližují jiným lidem. I oni se řídí svědomím. V žádném případě to ale neznamená, že každý

---

⁶⁵ SPAEMANN, cit. dílo, str. 69.

⁶⁶ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 97.

⁶⁷ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 98.

⁶⁸ ANZENBACHER, cit. dílo, str. 103–104.

má právo dělat vše, co mu dovoluje jeho svědomí. Nemůže to však ani znamenat, že každý musí mít právo dělat vše, co mu svědomí prikazuje. Jistě, každý má sice před sebou samým povinnost řídit se svým svědomím, jestliže však přitom porušuje práva jiných, tj. vlastní povinnost vůči jiným, pak druzí lidé a rovněž stát mají právo mu v tom bránit.⁶⁹

Rovněž poslušnost vůči zákonům právního státu, který je většinou občanů považován za legitimní, nemůže být přenechána svědomí, takže by např. daně platili jen ti, jimž to svědomí nakazuje. Výjimkou je jen vojenská služba – nikdo nesmí být proti jeho svědomí nucen ke službě ve zbrani.⁷⁰ I zde ale chybí kritérium, podle něhož by bylo možné zvenčí rozpoznat, zda u konkrétního člověka jde skutečně o záležitost svědomí či nikoliv.⁷¹

Můžeme tedy říci, že pokud je někdo nucen aktivně jednat proti svému přesvědčení, zraňuje to jeho důstojnost. Určitým znakem, že se někdo řídí skutečně svým svědomím a nikoli jen okamžitou náladou, může být jeho ochota zvážit a konfrontovat svůj soud se soudy jiných lidí a dále pak ochota dotyčného člověka přijmout místo toho, co mu zakazuje svědomí, nějakou nepříjemnou alternativu.⁷²

---

⁶⁹ SPAEMANN, cit. dílo, str. 71.

⁷⁰ Listina základních práv a svobod, Hlava druhá, oddíl první, čl. 15, par. 3. Česká republika. Listina základních práv a svobod. In *Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.* . 1992, Dostupný také z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

⁷¹ SPAEMANN, cit. dílo, str. 71.

⁷² SPAEMANN, cit. dílo, str. 70–71.

3. Vybraní aktéři francouzské mediální scény figurující v případových studiích

3.1. Syndikáty novinářů

Syndikáty novinářů ve Francii zaštiťují asi jen 15 % všech francouzských novinářů. Jejich vnitřní struktury nejsou nijak pevné a rozpočty, se kterými hospodaří, jsou ve srovnání s evropskými protějšky skromnější. Přesto však vliv a úspěšnost syndikátů při prosazování svých zájmů jsou značně nadprůměrné, než by se z podstaty věci mohlo zdát. Syndikáty novinářů tedy mají v první řadě za úkol vyjednávat nejlepší možné platy, odstupné při propuštění a celkově bránit „materiální a morální zájmy dané profese“, jak to definuje článek 411-1 Zákoníku práce.⁷³

O novinářských Syndikátech je třeba mluvit v souvislosti s Francií v množném čísle. Je jich tu totiž několik. Přestože existuje jeden jediný Syndikát novinářů, svou odnož pro novináře mají i všechny hlavní odborové svazy. Roztříštěnost ale ve francouzském pojetí nijak nesnižuje efektivitu, protože novinářské syndikáty spolu úzce kooperují a v případě organizování stávek či demonstrací jednájí společně. Důvod oné roztříštěnosti je historický a vyplývá z dlouhé odborové tradice a věrnosti jednomu určitému odborovému svazu. Potvrzuje to i novinář Olivier Da Lage: „Syndikáty tady byly a jsou. A protože zastupují všechna nebo alespoň spoustu povolání, tak mají svou odnož i pro novináře.“⁷⁴

Celkově vzato je ale ve Francii členy novinářských syndikátů jen menšina žurnalistů. Podle Da Lage je to proto, že „...když jste v Syndikátu, můžete být svým způsobem ohroženi, je to risk, protože bojujete proti svému zaměstnavateli. Francouzské syndikáty se ale nebíjí jen za práva svých členů, ale za práva všech, takže je v podstatě výhodnější nebýt členem a počkat si, až mi ostatní vymohou nějaké výhody. Nic vás to nestojí a užitek z toho máte taky, navíc absolutně bez rizika. V severských státech výhody získané pro syndikáty platí jen pro členy syndikátů, a to je rozdíl.“⁷⁵

---

⁷³ DA LAGE, Olivier. *Page d'Olivier Da Lage* [online]. 2003 [cit. 2010-03-24]. Les combats syndicaux . Dostupné z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/autres/hermes.html>>.

⁷⁴ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

⁷⁵ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

3.1.1. Národní syndikát novinářů (*Syndicat national des journalistes – SNJ*)

Národní syndikát novinářů (*Syndicat national des journalistes – SNJ*) vznikl v březnu 1918. Základy však byly položeny ještě o dva roky dříve, kdy vznikla asociace, jejímž úkolem byl boj proti cenzuře zpráv přicházejících z válečných front.⁷⁶ Po konci války se asociace přeměnila na Syndikát novinářů. Ten se později přejmenoval na Národní syndikát novinářů (*Syndicat national des journalistes – SNJ*), a jeho dvěma hlavními cíli bylo zajistit profesi jasně definovaný status novináře a morální rámec novinářské profese. Už v počátku svého vzniku se Syndikát definoval jako „Asociace na obranu profesní disciplíny“ (*Association de defense et de discipline professionnelles*).⁷⁷

Hlavními pilíři akcí SNJ jsou společenská, sociální a etická ochrana novinářské profese.⁷⁸ Tyto úkoly jsou definovány i v „Chartě profesních práv a povinností novinářů“⁷⁹, kterou SNJ vydal už v červenci roku 1918, a která po drobných úpravách z roku 1938 zůstává i dnes hlavním etickým kodexem uplatňovaným za hranicemi SNJ.⁸⁰

SNJ je dnes největším novinářským syndikátem ve Francii. Sdružuje novináře regionálních i celostátních tištěných periodik, rádií, televizí a tiskových agentur, a to jak v metropolitní Francii, tak i na jejích zámořských územích.⁸¹

Kromě poradenské služby týkající se právních a pracovních záležitostí SNJ jako odborová organizace svolává své členy a pořádá demonstrace, nejčastěji ve spolupráci s dalšími syndikáty.⁸²

Aktivita SNJ mají primárně přispívat k ochraně nezávislosti těch, kteří toto povolání vykonávají, a v důsledku toho ovlivňují kvalitu informací, která potom dále přispívá k udržení demokracie.⁸³

---

⁷⁶ *Syndicat national des journalistes* [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. Qui sommes nous?. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php3?id_article=560>.

⁷⁷ DA LAGE, Olivier. *Page d'Olivier Da Lage* [online]. 2003 [cit. 2010-03-24]. Les combats syndicaux. Dostupné z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/autres/hermes.html>>.

⁷⁸ *Syndicat national des journalistes* [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. Qui sommes nous?. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php3?id_article=560>.

⁷⁹ Příloha č. 7: Charta profesních úkolů francouzských novinářů, červenec 1918, (franc. originál, český překlad), str. Ii.

⁸⁰ DA LAGE, Olivier. *Page d'Olivier Da Lage* [online]. 2003 [cit. 2010-03-24]. Les combats syndicaux. Dostupné z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/autres/hermes.html>>.

⁸¹ *Syndicat national des journalistes* [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. Qui sommes nous?. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php3?id_article=560>.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

Struktura SNJ je založena na principu členství a samotný Syndikát má proto jen tři stálé zaměstnankyně – asistentky obsluhující sídlo kanceláře v Paříži. V čele SNJ stojí dva orgány: Národní komise (*Le Comité national*) a Národní výbor (*Le bureau national*). První zmíněný orgán plní roli jakéhosi parlamentu a čítá sto zástupců s dvouletým mandátem, kteří mají rozsáhlé pravomoci při řízení syndikátu. Druhý orgán pak zajišťuje moc výkonnou, čítá třicet členů a ze svého středu si volí čtyři generální tajemníky (*secrétaires généraux*) a jednoho prvního tajemníka (*premier secrétaire*), který je pověřen vykonávat rozhodnutí přijatá Kongresem (viz níže) a Národní komisí, dále pak reprezentuje Syndikát a v případě potřeby jedná jeho jménem.⁸⁴

SNJ každoročně organizuje podzimní Kongres, na kterém svým členům předkládá finanční zprávu o aktivitách Syndikátu a informuje členy o dlouhodobých plánech a cílech SNJ. Ty jsou na Kongresu diskutovány a odhlasovávány.⁸⁵

SNJ je zakladatelem Unie Syndikátů *Solidaires* a stál také u zrodu FIJ (*Fédération internationale des journalistes*) – Mezinárodní federace novinářů.⁸⁶

„Syndikáty jsou podle mě potřeba. Pokud si zaměstnavatel dělá, co chce, musí existovat nějaký nástroj, jak tomu zamezit, a kdyby nebylo aktivních syndikátů, tak by si někteří zaměstnavatelé opravdu dělali, co by chtěli,“ dodává Da Lage.⁸⁷

3.1.2 Národní syndikát novinářů – Veřejný svaz práce (SNJ-CGT)

Národní syndikát novinářů – Veřejný svaz práce (*Syndicat national des journalistes – Confédération Générale du Travail; SNJ-CGT*) je druhým největším novinářským syndikátem ve Francii a jak už z názvu vyplývá, spadá pod vlivnou odborovou organizaci CGT (*Confédération Générale du Travail – Veřejný svaz práce*). V rámci této spolupráce vznikají pracovní skupiny, na kterých mohou členové CGT – novináři – vznášet své

---

⁸⁴ *Syndicat national des journalistes* [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. L'organisation du syndicat. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php?id_article=559>.

⁸⁵ *Syndicat national des journalistes* [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. L'organisation du syndicat. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php?id_article=559>.

⁸⁶ *Syndicat national des journalistes* [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. L'organisation du syndicat. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php?id_article=559>.

⁸⁷ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

požadavky týkající se sociální ochrany, odškodnění v případě nezaměstnanosti nebo rovnosti obou pohlaví.⁸⁸

SNJ-CGT má své zástupce v orgánech regulujících novinářskou profesi, a to jak ve veřejnoprávních, tak i v soukromých institucích. Zástupci SNJ-CGT jsou tedy členy komise udělující novinářskou kartu, komise rozhodující o výši odstupného, v případě uplatnění klauzule svědomí a dalších.⁸⁹

Podobně jako SNJ, i tento syndikát poskytuje svým členům právní poradnu v případě podezření zneužití práv ze strany zaměstnavatele. SNJ-CGT své akce koordinuje i mezinárodně, především z důvodu globální provázanosti mediálních společností, a to jak v rámci *Fédération internationale des journalistes* (FIJ), tak i na evropské úrovni jako člen *Fédération européenne des journalistes* (FEJ).⁹⁰

3.2 Vydavatelé, majitelé tištěných médií

Vlastníci novin jsou firmy, jejichž příjmy pocházejí z prodeje novin u stánků, předplatného a dále pak z prodeje reklamy. Ekonomická situace podniku se tedy v důsledku dotýká i samotného zaměstnance, proto není novinář absolutně oddělen od hospodaření podniku, protože je to on, kdo tvoří noviny, které svým prodejem zajišťují zisky společnosti. Na příjmech společnosti pak dále závisí vše ostatní, tedy i veškerý komfort, který může zaměstnavatel nabídnout. Francouzský mediální trh je v tomto zvláštní tím, že velké množství médií, ať už tištěných nebo audiovizuálních, tu vlastní společnosti, které podnikají i v různých oblastech průmyslu, např. ve zbrojařství (viz níže).⁹¹

3.2.1 Prisma Presse a Axel Ganz

Společnost Prisma Presse vznikla v roce 1978 jako francouzská odnož německého vydavatelství Gruner + Jahr zaměřeného téměř výhradně na časopisy. G + J kromě Francie působí ještě v devatenácti dalších zemích a většinový podíl akcií patří německému koncernu Bertelsmann.⁹²

---

⁸⁸ SNJ-CGT [online]. 2007, 2009 [cit. 2010-04-12]. Ce qu'est le SNJ-CGT. Dostupné z WWW: <<http://www.snj.cgt.fr/index1bis.html>>.

⁸⁹ SNJ-CGT [online]. 2007, 2009 [cit. 2010-04-12]. Ce qu'est le SNJ-CGT. Dostupné z WWW: <<http://www.snj.cgt.fr/index1bis.html>>.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme : Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 44.

⁹² Prisma Presse [online]. 1999, 2009 [cit. 2010-04-12]. Gruner + Jahr. Dostupné z WWW: <http://www.prisma-presse.com/contenu_editorial/pages/groupe/gj.php>.

Založení Prisma Presse se ve Francii ujal Axel Ganz, který v čele společnosti působil jako generální ředitel od založení až do roku 2005. Během jeho působení vznikla většina časopisů. První časopis Prisma Presse se jmenoval *Géo* (1979), následovaný *Ça m'intéresse* v roce 1981. O dva roky později začal vycházet časopis *Prima* (1983), v roce 1984 ženský časopis *Femme Actuelle* a na konci roku 1985 skupinu doplnil časopis *Télé – Loisirs*. Šestáým časopisem v řadě byl rodinný časopis *Voici* (1987) a po něm následovaly další.⁹³

Axel Ganz přišel do Francie na konci sedmdesátých let s cílem vydělat maximální možné zisky. „Tenkrát mi všude říkali, že mají vyrovnané rozpočty. A mysleli si, jak to není skvělé, že je vše v rovnováze, což jinak řečeno znamenalo, že se neprodělávalo. To bylo sice úžasné, ale to mně nestačilo. Já chtěl vydělat maximum, abych nejdřív zajistil chod novin a pak by se vidělo,“ potvrzuje Axel Ganz.⁹⁴

V současnosti Prisma Presse vydává dvacet časopisů (z toho pět týdeníků a deset měsíčníků) a na francouzském trhu časopisů představuje celkový podíl 18,8 %. Čtyři z jejích časopisů mají týdenní prodaný náklad více než milion výtisků.⁹⁵

3.2.2. LVMH a Bernard Arnault

Společnost LVMH byla založena v roce 1987 a dnes je leaderem na světovém trhu v oblasti luxusního zboží. Zastupuje šedesát prestižních značek z různých odvětví – víno a alkohol, móda a kožené zboží, parfémy a kosmetika nebo hodinky a šperky.⁹⁶ Mezi nejznámější značky patří Louis Vuitton, Moët Hennessy, Dior, Kenzo, Sephora a další.⁹⁷ LVMH má po celém světě více než 2 400 obchodů.

V čele společnosti stojí od jejího založení Bernard Arnault. Jedenašedesátiletý Francouz je s majetkem v hodnotě 27,5 miliard USD podle časopisu Forbes sedmým nejbohatším mužem světa a nejbohatším Evropanem vůbec. Kromě toho Bernard Arnault vlastní francouzskou cestovní kancelář *Go Voyages*, firmu na stavbu jachet *Royal Van Lent* a podíl akcií má i v řetězcích *Carrefour*. Ve Francouzských Alpách si v oblasti Courcheval postavil luxusní

---

⁹³ Tisková zpráva spol. Prisma Presse ze dne 8. října 1987.

⁹⁴ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

⁹⁵ *Prisma Presse* [online]. 1999, 2009 [cit. 2010-04-12]. Faits et chiffres. Dostupné z WWW: <http://www.prisma-presse.com/contenu_editorial/pages/groupe/faits.php>.

⁹⁶ *LVHM* [online]. 2006 [cit. 2010-04-12]. LVHM group. Dostupné z WWW: <http://www.lvmh.com/groupe/pg_mot.asp?rub=2&srub=0>.

⁹⁷ *LVHM* [online]. 2006 [cit. 2010-04-12]. LVHM companies and brands. Dostupné z WWW: <http://www.lvmh.com/groupe/pg_soc_liste.asp?rub=3&srub=0>.

hotel *Le Cheval Blanc*, ve kterém rád tráví zimní dovolenou.⁹⁸ Bernard Arnault je navíc blízkým přítelem prezidenta Nicolase Sarkozyho.⁹⁹

3.3 Novináři na volné noze – pigistes

Nezávislým novinářům, kteří nejsou zaměstnanci žádných novin, se ve Francii říká „*les pigistes*“. Výklad slova může být dvojitý – jednak od podstatného jména *la pige* = honorář nebo ze slovesa *piger* = číhat, přihlížet. Jde v podstatě o kombinaci obojího. *Les pigistes* nemají stálý plat, ale dostávají honoráře za odvedenou práci, a kromě toho musejí přicházet s atraktivními tématy nebo fotografiemi.¹⁰⁰

Anglosaské prostředí je zná jako „free lance,“ Francouzi ale častěji používají svůj název, tedy *les pigistes*.

Pigistes spolupracují s několika redakcemi nebo vydavatelskými domy. Jejich nezávislost je ale vykoupena tím, že často musejí vynaložit větší úsilí, aby si slušný plat vydělali, nehledě na složitější pracovní podmínky. Takový novinář musí pracovat daleko rychleji a výkonněji, a tak často nezbyvá čas na ověření některých informací.¹⁰¹

Takzvaní pigistes své články nabízejí různým médiím. Od roku 1974 jsou díky tzv. zákonu Cressard považováni za rovnoprávné novináře, se všemi výhodami. Jsou tedy držiteli novinářské karty a zákon jim garantuje i stejná práva v oblasti platu, dovolené, podmínek propuštění atd.¹⁰²

Často jde o známé novinářské tváře, které jednou napíšu komentář, další den mají pořad v rádiu a večer jsou hosty nějaké televizní debaty. Kromě novinářských „hvězd“ jsou to i velcí specialisté, kteří jsou odborníky na svůj obor nebo žurnalistický žánr a nechtějí být spojováni jen s jedním titulem. A tak se někteří specializují výhradně na reportáže, jiní na investigativní žurnalistiku a další čistě na spolupráci s časopisy.¹⁰³

---

⁹⁸ *Forbes* [online]. 2010 [cit. 2010-04-12]. The World's Billionaires. Dostupné z WWW: <http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_Bernard-Arnault_QD7M.html>.

⁹⁹ SANTI, Pascale. „La Tribune“ et „Les Echos“ en greve contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007. Dostupný také z WWW: <Archives du Monde>.

¹⁰⁰ CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme: Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 46.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

V posledních letech počet nezávislých novinářů ve Francii stoupal: V roce 2007 představovali asi 19 % všech novinářů. Pro firmy je zaměstnávání „pigistes“ výhodné, a to dokonce dvojnásobně – ušetří na mzdách a mají určitou volnost.¹⁰⁴

Pigistes tedy vykonávají práci jako každý jiný zaměstnaný novinář, některé podniky jim mohou nabídnout usadit se v budově redakce, mají přístup k dokumentaci a archivům redakce a podle dohody mohou využívat redakční vybavení – počítače, fotoaparáty, kamery. Současná praxe se ale ubírá spíše opačným směrem a podniky si nezávislé novináře představují opravdu nezávislé – že si na své vlastní náklady seženou nebo vypůjčí technické vybavení a stejně tak si poradí i s přístupem k různé dokumentaci, archivům a podobně.¹⁰⁵

Jakmile to je jenom možné, zaměstnavatel se snaží domluvit na nějaké fixní částce za reportáž nebo zpracování nějakého případu, a pak už záleží jenom na novináři, jak naloží s daným časem i honorářem, protože doprava i další materiály jsou často na jeho náklady.¹⁰⁶

Ve Francii nejčastěji pigistes spolupracují se specializovanými časopisy, regionálními deníky nebo jako zpravodajové ze zahraničí pracují pro francouzská média.

Na druhou stranu jsou ale pigistes velmi zranitelní, protože za nimi nestojí žádná silná redakce, která jen těžko ověřuje kvalitu a přesnost informací dodaných těmito novináři. Pigistes tedy hůře odolávají politickým i ekonomickým tlakům, a tak aby tomu předešli, začíná se jich stále více seskupovat do malých agentur.¹⁰⁷

3.4 Novinářské spolky

Novinářské spolky se ve francouzských redakcích poprvé objevily v šedesátých letech minulého století a samotný jejich vznik vychází z francouzské mentality. Potvrzuje to i Eric Dupin, novinář a profesor Institut des Sciences Politiques v Paříži: „Francouzi si neuvěřitelně stěžují a brání svoje zájmy asi víc než někdo jiný. A mentalita nějakého respektu k podřízenosti, k hierarchii je tady asi méně viditelná než v nějaké jiné zemi. Ale taky bych řekl, že dnešní mladá generace je v tomhle dost jiná a že poslouchají příkazy čím dál víc, místo toho, aby bránili svoje morální zájmy.“¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme: Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 46.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

Dříve spolky vznikaly uvnitř redakcí velkých národních i menších regionálních deníků, kde si novináři přáli vyjádřit svůj vlastní pohled na obchodování společnosti, pro kterou pracovali. Proto začaly vznikat novinářské spolky, které například v Le Monde nebo v Sud-Ouest vlastní i část kapitálu společnosti.¹⁰⁹

Ještě před několika lety se zdálo, že novinářské spolky nemají žádnou budoucnost a dříve či později budou muset zaniknout. V současném prostředí, kdy se veškeré rozhodování společnosti odehrává na základě finančních výsledků, zažívají ale novinářské spolky velký rozkvět. Vznikly v televizích i v rádiích, a to jak soukromých, tak i veřejnoprávních.¹¹⁰

Navzdory poklesu zájmu o syndikáty, novinářské spolky vyjadřují kolektivní odhodlanost novinářů konfrontovat svá stanoviska s vedením společnosti. Potvrzuje to i Eric Dupin „(...) V některých redakcích jsou to hlavně novinářské spolky, které mají největší vliv. To jsou novináři určitého média, kteří si sami založí svoji společnost, svůj spolek, který je takovým syndikátem. Ale víc než za hmotné výhody bojuje za morální zájmy novinářů a ti novináři, kteří chtějí, se mohou připojit. Spolky si pak volí své vedení, které je reprezentuje u vedení společnosti. A tyhle spolky, hlavně v některých redakcích a ve veřejnoprávních médiích nebo třeba v redakci Le Monde, jsou velmi důležitou protisilou vůči vedení.“¹¹¹

3.5. Komise pro udělování press karty

Ve Francii kvalitu novináře posuzuje Komise pro udělování press karty, tzv. *Commission de la carte d'identité des journalistes professionnels*,¹¹² která uděluje novinářské press karty, tedy *carte de presse*.¹¹³ Tato komise vznikla na základě zákona z 29. května 1935, který zavedl mimo jiné i klauzuli svědomí/odkoupení. Vydávání karet za podmínky splnění daných kritérií mělo oddělit profesionální novináře od těch neprofesionálních.

Komise pro udělování press karty a samotná press karta jsou přesně definovány v Zákoníku práce, konkrétně ve IV. sekci VI. oddílu, který celkově upravuje právní vymezení povolání novináře.¹¹⁴

---

¹⁰⁹ CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme: Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 56.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

¹¹² Komise byla ustanovena na základě zákona z 29. května 1935 (viz níže) a vydávání *Carte de presse* mělo za cíl profesionalizaci novinářského povolání. S odstupem sedmdesáti pěti let se v tomto ohledu nic nezměnilo a *Carte de presse* i dnes slouží jako identifikace profesionálních novinářů. Dostupné z <<http://www.ccijp.net/>>.

¹¹³ CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme: Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 8.

¹¹⁴ Příloha č. 10: Šestý oddíl Zákoníku práce upravující práva novináře (franc. originál), str. LV.

Pro získání první novinářské karty je potřeba roční nebo dvouletá stáž. Každý další rok se pak musí žádat o obnovení platnosti karty. Při první žádosti o novinářskou kartu musí dotyčný doložit: kopii občanského průkazu, životopis doplněný o čestné prohlášení, výpis z trestního rejstříku, potvrzení o případném členství v profesní organizaci, čestné prohlášení o výkonu profese novináře doplněné o ukázkou činnosti, potvrzení o jiných pravidelných zaměstnáních a musí také přislíbit, že bude komisi informovat o případných změnách. V zákoně je dále uvedeno, že držitel karty se zavazuje k jejímu neprodlenému odevzdání, nastane-li situace, kdy novinářina přestane být jeho hlavním zaměstnáním.¹¹⁵

Zákon také stanoví, že kartu novináře může dostat každý, kdo spadá do definice novináře podle článku 761 – 2.¹¹⁶ Podmínky pro udělení karty jsou jasně dané: novinářina musí být hlavní a pravidelnou činností v rámci nějakého mediálního domu a toto povolání musí představovat největší část příjmů dotyčné osoby.¹¹⁷

Kartu uděluje Komise, která je složená ze šestnácti členů – polovinu tvoří zástupci společností a polovinu novináři, kteří jsou voleni (novináři) nebo jmenováni (zástupci společností) na tři roky.¹¹⁸

Celkem je ve Francii každoročně registrováno kolem 36 000 novinářů, pro letošní rok je držitelem karty 37 390 novinářů, z nichž 7 267 jsou nezávislí novináři – *pigistes*.¹¹⁹ Největší růst byl zaznamenán v letech 1980–1990, kdy jejich počet narostl o 10 000. Každý rok se mezi držitele karty zařadí 1500 až 2000 nováčků. Tento fakt má za následek omlazení celé komunity, polovina všech držitelů karet je totiž mladší čtyřiceti let. Dále pak došlo k růstu procenta žen novinářek, které se dnes pohybuje ve Francii kolem 39 %, na druhou stranu ve vedoucích funkcích stále převažují muži. Podle údajů z roku 2007 pracuje 62 % všech francouzských novinářů v Paříži.¹²⁰

---

¹¹⁵ Příloha č. 10: Šestý oddíl Zákoníku práce upravující práva novináře (franc. originál), str. LV.

¹¹⁶ „(...) kdo má za své hlavní, pravidelné a výdělečné povolání vykonávání žurnalistické profese v jednom nebo více periodikách nebo tiskových agenturách a pro koho je tato činnost hlavním zdrojem jeho příjmů.“
Příloha č. 10: Šestý oddíl Zákoníku práce upravující práva novináře (franc. originál), str. LV.

¹¹⁷ CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme: Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 8.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Příloha č. 17: Počet aktuálních držitelů novinářské karty pro rok 2010 (tabulka), str. LXXXIX.

¹²⁰ CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme: Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 8.

4. Klauzule svědomí a klauzule odkoupení

4.1. Historický vývoj

4.1.1. Vznik a prvotní cíle Syndikátu novinářů

V devatenáctém století a ještě na přelomu století dvacátého byl za novináře považován každý, kdo psal do novin. Politiky i spisovatele nevyjímaje. Během Třetí francouzské republiky (1870–1940)¹²¹ tisk přitahoval spisovatele, jako byli např. Honoré de Balzac, Guy de Maupassant, a hlavně Èmile Zola. Ti všichni novinám nabízeli jednak své fejetony, ale zpracovávali i různé reportáže, investigativní témata, umělecké recenze nebo komentáře. Slavné „*J'accuse*“ od Èmila Zoly otištěné na první straně listu L'Aurore a obhajujícího kapitána Dreyfuse, který byl neprávem obviněn ze špionáže, je toho jasným důkazem.¹²²

S postupným rozvojem reportážního žánru a stále větším zprůmyslnováním novinového odvětví se začaly formovat skupiny reportérů, komentátorů i redakčních asistentek, kteří novinařinu považovali za své hlavní povolání. Kromě nich však existovali i občasní spolupracovníci – učitelé, kněží, radniční úředníci a další, pro které honorář za článek byl jen finančním přílepením k měsíčnímu platu. Novináři zaměstnaní v redakcích se proto cítili ohroženi a začali usilovat o profesní uznání svého povolání.¹²³

Prvním takovým impulsem byl vznik Syndikátu novinářů (*Syndicat des journalistes* – dnešní SNJ) v březnu roku 1918. Založila ho skupina novinářů jako asociaci, která „měla chránit profesionální úroveň novinářů“. V červenci téhož roku byla přijata Charta profesních úkolů francouzských novinářů¹²⁴ a pro další roky si Syndikát vytyčil za cíl zajistit uznání profesního statusu novináře. Vyjednávání s majiteli periodik o uznání konkrétní definice novináře byla ale neúspěšná.¹²⁵

Situace se změnila až v roce 1925, kdy se editoři novin pod vedením budoucího prezidenta federace Henryho Simonda (ředitele *Ècho de Paris*) seskupili v rámci vytvořené Národní

¹²¹ Larousse.fr [online]. 2009 [cit. 2010-05-11]. Ille République. Dostupné z WWW: <<http://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/R%C3%A9publique/140713>>.

¹²² CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme : Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007, str. 16.

¹²³ DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes: Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

¹²⁴ Příloha č. 7: Charta profesních úkolů francouzských novinářů, červenec 1918, (franc. originál, český překlad), str. LI.

¹²⁵ DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes: Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

federace francouzských novin a časopisů (*Fédération nationale des journaux français – FNJF*).¹²⁶

Zpočátku se situace vyvíjela velmi optimisticky. První setkání SNJ a FNJF se uskutečnilo v květnu 1926. Syndikalisté navrhovali určitý druh kolektivní smlouvy, která by definovala mimo jiné i minimální platové ohodnocení. Federace k tomuto návrhu zaujala kladné stanovisko.¹²⁷

Syndikát proto rozpracoval neúspěšný projekt z roku 1918 a novou verzi, která obsahovala 51 článků, předal Henrymu Simondovi (FNJF) v červenci roku 1928. Součástí tohoto návrhu byl i vznik smíšené komise, tedy syndikalistů a editorů, která měla konečnou podobu kolektivní smlouvy vypracovat.¹²⁸

4.1.2. Snaha o vytvoření přijatelného kompromisu

Poprvé se smíšená komise sešla v roce 1929. Zaměstnavatelé byli zastoupeni Národní federací, Syndikátem pařížského tisku, Syndikátem krajských deníků, Syndikátem okresních deníků a Syndikátem názorového tisku. Zájmy novinářů hájil Syndikát novinářů (od 1927 Národní syndikát novinářů – SNJ) a Všeobecný výbor novinářských asociací, jehož je SNJ také členem.¹²⁹

Jednání byla poměrně intenzivní, zástupci asociací se scházeli každý pátek v sídle Federace. Přesto, v červnu roku 1930, když už se zdálo, že se projekt blíží k nějaké finální podobě, Syndikát okresních deníků v čele s Gustavem Bourrageasem (ředitel *Petit Marseillais*) najednou ke kolektivnímu projektu zaujal odmítavé stanovisko. Smíšená komise ve své práci ale pokračovala dál, navzdory této překážce. Výsledný text kolektivní smlouvy, který obsahoval 46 článků, podepsali Henry Simond (FNJF), Georges Bourdon (SNJ) a Henri de Weindel (Všeobecný výbor novinářských asociací) dne 27. června 1931.¹³⁰

Tento text definoval status novináře, předpokládal vytvoření karty novináře, určoval minimální hranici platu, zajišťoval finanční pomoc v případě nemoci, definoval odstupné v případě rozvázání pracovního vztahu ve výši jednoho měsíčního platu za každý

---

¹²⁶ DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes: Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

odpracovaný rok pro dané periodikum a zavedl klauzuli svědomí v případě změny zaměření periodika.¹³¹

Novináři tak dosáhli uznání své profese, Syndikát byl spokojený, stál v cíli. Tento stav ale netrval dlouho. Novináři a zaměstnavatelé podcenili jednu podstatnou stranu vyjednávacích procesů – ředitele novin. Ti prostřednictvím Syndikátu regionálních deníků v listopadu 1931 tento projekt odmítli a zamítli i jakákoli další jednání.¹³²

4.1.3. Bezvýhodná jednání vyřeší zákonodárci

Iniciativu přebral Syndikát pařížského tisku v čele s Léonem Bailbym (ředitel *Le Jour*), který v červnu následujícího roku (1932) předložil všem zúčastněným stranám nový projekt kolektivní dohody. Ten vycházel z návrhu smíšené komise, až na to, že rušil část o měsíčním odstupném za každý odpracovaný rok v případě propuštění. To byla ovšem podmínka, na které novináři trvali nejvíce ze všech, a která se víceméně uplatňovala už několik let.¹³³

Novinářské organizace proto tento nový text odmítly, ale stále chtěly pokračovat v jednáních. Definitivní neúspěch kolektivní dohody pak přišel v únoru 1933. Léon Bailby ve svém dopise adresovaném novinářům napsal, že ředitelé novin nikdy nepřistoupili na podřízení se nějakým pravidlům nebo domnělým zvyklostem, a že každý případ odstupného budou řešit individuálně, vždy podle svých aktuálních možností.¹³⁴

Čtyři roky jednání se tedy vrátily na úplný začátek. Syndikát uznal, že touto cestou k dohodě nedojde a rozhodl se obrátit na zákonodárce. V březnu roku 1933 poslanec Henri Guernut, mimo jiné sám bývalý novinář, po konzultacích se SNJ navrhl zákon, který definoval status profesionálního novináře. Text měl podporu dalších šedesáti čtyř poslanců napříč politickým spektrem a vycházel z podepsané kolektivní dohody z roku 1931. O přijetí tohoto zákona se

---

¹³¹ DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes: Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

v Parlamentu výrazně zasadil poslanec Émile Brachard¹³⁵ (novinář, ředitel *Le Petit Troyen* a člen SNJ), který hájil tezi, že novináře je třeba chránit, podobně jako jejich mzdy.¹³⁶

*„Novinář není spisovatel, který pracuje doma, čeká na inspiraci, a až má hotovo, zanesे výsledek vydavateli a ten mu to vytiskne. Novinář je zaměstnanec, který je s novinami spojen nájemní smlouvou.“*¹³⁷

Dalším argumentem, kterým se Brachard snažil poslance přesvědčit, byla snaha zabránit koncentraci více tiskovin do rukou jednoho člověka nebo finanční skupiny. V takovém případě mohla být nezávislost zaměstnanců/novinářů zajištěna na základě dvou podmínek – odpovídajícím platem se stanovenou minimální výší a garancí klauzule svědomí. Ta by v případě zásadní změny vydavatelské linie zaměstnanci garantovala výplatu odstupného, kterou by za jiných okolností, kdy by se rozhodl rozvázat pracovní poměr sám, nedostal.¹³⁸

„To, čemu říkáme klauzule svědomí, je jedna část kapitálu, kterou novináři disponují, a její zachování bude mít zásadní přínos pro zajištění jejich důstojnosti. Co přesně se tím myslí? Noviny změni své vedení. A tato změna může znamenat hned několik změn: smrt, dědictví, krach, odprodání. Ruce, které tahají za lanka, se nezmění, ale změni se politika, a je také možné, že tato postupná změna nebude na první pohled zřejmá, nebo bude vedením zapíraná.“

Novinář, který pro dané noviny pracoval patnáct let, může tedy mít velmi závažné morální důvody, pro které nebude akceptovat nové vedení. A za další, je zřejmé, že pro něho bude nemožné přijmout dogma nebo podporovat taktiku, se kterými nesouhlasí. V tomto případě nastává konflikt svědomí.“

Současná legislativa počítá jen s jednou variantou řešení v takovém případě, a tj. podat výpověď. Ale je to spravedlivé? Nenese novinář za odprodání novin nebo změnu editorské linie tu nejmenší zodpovědnost? Nebo můžeme připustit, že tu tíhu ponese a zaplatí tedy velkou cenu za transformaci novin, za niž ale v nejmenším nemůže? Nedáváme my mu

---

¹³⁵ Příloha č. 8: Předmluva k „Rapport Brachard“ v orig. franc. znění ze dne 22. ledna 1935, str. LIII.

Émile Brachard poslancům přednesl svůj referát, ve kterém detailně vysvětlil, proč je podobný zákon potřeba, včetně historického kontextu. Tento text, známý jako Rapport Brachard, je jedním z klíčových textů vývoje francouzského novinářství. Dostupný z <<http://www.ccijp.net/upload/pdf/brachard.pdf>>.

¹³⁶ DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes: Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

náhodou na výběr mezi rezignací na své svědomí a obrovským riskem, který vyplývá z podání výpovědi?

To proto jsme přesvědčeni, tak jako v jiných státech, které klauzuli svědomí aplikovali, že podání výpovědi za takovýchto okolností vyžaduje zvláštní ochranu. Někteří si dokonce myslí, že by odstupné mělo být ještě vyšší.

Hmotné zajištění je nepochybné, ale tady jde hlavně o garanci morálky. A toto „morální právo,“ které novináři požadují a které se doposud nevyskytuje v Zákoníku práce, považují za jedno z nejvíce zásadních, a z toho důvodu by mělo figurovat ve statusu profesionálního novináře.“¹³⁹

Poslanec Guernut svůj návrh obhajoval tím, že novináři nejsou chráněni ani jako autoři, ani jako zaměstnanci. Ve dnech 14. a 19. března 1935 tedy hlasovalo Národní shromáždění, resp. Senát, o zákonu, který obsahoval i definici profesionálního novináře.

„Profesionální novinář je ten, kdo své hlavní, pravidelné a výdělečné povolání vykonává v denně vycházející publikaci nebo jiném periodiku publikovaném na území Francie nebo v rámci nějaké francouzské zpravodajské agentury, a kdo z této činnosti má hlavní zdroje svých příjmů.“¹⁴⁰

V obou komorách zákon prošel hladce, a tak 29. března 1935 francouzský prezident Albert Lebrun vyhlásil zákon, který poprvé definoval profesní postavení novináře.¹⁴¹

Tento zákon uznal, že psaní pro deník nebo časopis není jen činnost, ale že je to zaměstnání. A aby se jasně rozlišilo mezi amatéry a profesionály, měla profesní organizace novinářů sama vystavovat karty, které mají profesionální novináře oddělit od těch ostatních. Veřejnost tuto kartu zná jako *Carte de presse*,¹⁴² v mediálních kruzích se zkracuje na pojem srovnatelný

---

¹³⁹ Francie. Rapport Brachard. In *Chambre des Députés*. 1935, N° 4516, s. 53. Dostupný také z WWW: <<http://www.ccijp.net/upload/pdf/brachard.pdf>>.

¹⁴⁰ DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes: Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Více na str. 32 - Komise pro udělování press karty.

s naším „presska“ (tedy „*la carte*“). První Komise novinářské karty (*Commission de la carte*) zasedla v květnu 1936.¹⁴³

4.1.4. Obtížná aplikace a snahy o zrušení klauzule

Po osvobození Francie v roce 1944 nastala ve francouzském novinářském světě zvláštní situace. Přestože většina majitelů nových periodik pocházela z řad novinářů, sami najednou odmítali diskuze o uplatňování klauzule svědomí. Řadoví novináři, i když masivně sdružení v odborech, tak nemohli klauzuli svědomí uplatnit bez toho, aniž by se obrátili na soud. Z toho důvodu některé syndikáty upřednostňovaly role poslušných úředníků, než aby vyžadovaly striktní uplatnění zákona.¹⁴⁴

Po květnových událostech z roku 1968 se objevily názory, že by se novináři měli vzdát svého práva na klauzuli svědomí, které podle některých představovalo ostudnou výsadu profesního elitismu, protože novináři jsou přece zaměstnanci jako všichni ostatní. Tento požadavek však neměl žádnou faktickou dohru.¹⁴⁵

4.2. Klauzule svědomí/odkoupení ve faktech

4.2.1. Historické pozadí nutné ochrany novinářů

Klauzule svědomí tedy nebyla vždy samozřejmostí. Byla to hlavně vůle novinářů a syndikátů a jejich snaha zajistit si ochranu proti nepříjemným následkům nestability vydavatelských domů. V případě zastavení vydávání periodika, změny vlastníka nebo zásadní přeměny zaměření listu, je vždy stávající zaměstnání ohroženo.¹⁴⁶

Ve třicátých letech, kdy klauzule vznikala, byl francouzský tisk velmi poznamenán politickým zaměřením. Každá strana měla své noviny, noviny měly jasně danou politickou linii, filozofii, která byla zřetelná na první pohled. Dnešní situace je o dost komplikovanější. Mohou samozřejmě existovat různé tendence, více či méně zřejmé, ale pokud se mají politicky zařadit dnešní celostátní deníky, tak jsou jenom dva z nich, které mají jasně definovanou politickou linii, a to je L'Humanité a La Croix, které sotva přežívají finančně a

---

¹⁴³ DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes: Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

¹⁴⁴ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

nebýt státní pomoci, už by dávno zanikly. Ostatní noviny se nacházejí někde mezi středo-pravicovým a středo-levicovým proudem.¹⁴⁷

Eric Dupin, který vyučuje analýzu francouzských médií na Institut des Sciences Politiques v Paříži, to upřesňuje: „Samozřejmě, že dnes je Le Figaro více pravicové než Le Monde, ale všechny tisk se sobě podobá o hodně více, než tomu bylo v minulých desetiletích, a to z toho důvodu, že všechno podléhá trhu a kopíruje audiovizuální média, a hlavně televizi, která je o hodně méně politická a ideologicky zaměřená. Historicky ale byly francouzské noviny velmi silně politické, stranické. Klauzule svědomí měla proto chránit i novináře, který byl politicky angažovaný. Dnes není hodně novinářů, kteří se nějak politicky angažují, dnes je to jenom menšina.“¹⁴⁸

Dalším důležitým specifíkem je to, že francouzské noviny historicky patřily průmyslníkům, kteří je sponzorovali. Tenkrát se takovým novinám říkalo „tanečnice“, protože o to, aby vydělávaly, o to nikdy nešlo. List Le Figaro například patřil rodině Béghin, která podnikala v cukrovarnictví.¹⁴⁹

Noviny ve Francii byly znakem významného společenského postavení¹⁵⁰ a všechny podniky, které nechtěly být pozadu, měly svoje noviny, ve kterých novináři následovali směr svého mistra a psali v duchu jeho názorů.¹⁵¹

Do jisté míry se tento koncept nezměnil a závislost novin na průmyslu a následně na státu je ve Francii i dnes viditelná na první pohled. Současným vlastníkem listu Le Figaro je Serge Dassault, který zároveň stojí v čele zbrojní společnosti prodávající své produkty státu; zbrojní a vydavatelská skupina Lagardère v čele s Arnaudem Lagardèrem je zase dodavatelem raket pro francouzskou armádu a Martin Bouygues, většinový vlastník nejsledovanější francouzské televize TF1, je majitelem developerské společnosti Bouygues. Provázanost je tedy evidentní, a i z toho důvodu není a ani nemůže být francouzský tisk nezávislý.¹⁵²

---

¹⁴⁷ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

¹⁴⁸ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

¹⁴⁹ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

¹⁵⁰ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

¹⁵¹ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

¹⁵² Naproti tomu v Německu nenajdete jediné vydavatelství, které by mělo nějaké obchody se státem nebo na něm nějakým způsobem záviselo. Majitelé samozřejmě mohou mít ještě jiné aktivity, např. vydávání knih, ale vždy to nějakým způsobem souvisí s vydavatelskou činností. (Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.)

Noviny nejsou sektor, na kterém by se v dnešní době dalo vydělat, a lidé, kteří je kupují, je nekupují proto, aby na nich vydělali, ale aby díky nim získali vliv. Dassault s Le Figaro, Arnault s Les Echos a ani Sergej Pugačev s France-Soir nemají potřebu, aby noviny vydělávaly, protože tvoří jen malou část celého jejich kapitálu.¹⁵³

Velká část majitelů médií má tedy do jisté míry i politické zájmy a žije kromě jiného i z veřejných peněz. Jejich blízké vztahy s některými politiky, prezidenta Sarkozyho nevyjímaje, nejsou tajemstvím, a to všechno věci nadále komplikuje.¹⁵⁴

4.2.2. Platná právní úprava

Podle aktuálně platné právní úpravy se celý VI. oddíl Zákoníku práce¹⁵⁵ týká speciálních úprav pro novináře, umělce a modely/modelky. Z podstaty zákona tedy vyplývá, že jde o externí regulaci novinářského povolání. Ve čtyřech oddělených sekcích je zde ustanoveno, kdo je považován za novináře, jaká jsou jeho všeobecná práva, jaká jsou jeho práva v případě ukončení pracovního poměru, dále zákon specifikuje dovolenou a mzdu novináře a definuje také novinářskou kartu (*Carte de presse*).¹⁵⁶

V první sekci je v rámci Všeobecných ustanovení (*Dispositions générales*)¹⁵⁷ nejprve specifikováno, kdo je považován za novináře.

Podle článku 761-2 tohoto zákona je profesionálním novinářem ten, „(...) *kdo má za své hlavní, pravidelné a výdělečné povolávání vykonávání žurnalistické profese v jednom nebo více periodikách nebo tiskových agenturách, a pro koho je tato činnost hlavním zdrojem jeho příjmů.*“¹⁵⁸

Ve Francii je novinářem i zpravodaj pracující na území Francie nebo v zahraničí, který má fixní plat a který splňuje výše zmíněná kritéria.¹⁵⁹

Dále se články tohoto zákona vztahují na všechna povolání související s povoláním novináře. Musí ale jít o přímé a pravidelné spolupracovníky redakce. Jsou jimi například překladatelé,

---

¹⁵³ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

¹⁵⁴ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

¹⁵⁵ Příloha č. 10: Šestý oddíl Zákoníku práce upravující práva novináře (franc. originál), str. LV.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

těsnopisci, korektoři, designéři a fotografové. Zákon jasně stanoví, že neplatí pro obchodní zástupce a další profese, které se na práci daného periodika podílejí jen příležitostně.¹⁶⁰

Druhá sekce tohoto oddílu se týká konkrétně ukončení pracovní smlouvy (*Résiliation du contrat*). Zde je mimo jiné definováno, že výpovědní lhůta pro obě strany je jeden měsíc, v případě trvání pracovního poměru v délce maximálně tří let. Pokud byl pracovní poměr delší než tři roky, je výpovědní lhůta dvouměsíční.¹⁶¹

Otázku výše odstupného upravuje článek 761-5. V případě ukončení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele je tento povinen vyplatit odstupné v minimální výši jednoho měsíčního platu za každý odpracovaný rok, nebo jeho poměrnou část. V případě propuštění novináře po deseti odpracovaných letech je tedy minimální odstupné rovné deseti platům.¹⁶²

Pokud ale pracovní poměr přesáhne patnáct let, rozhoduje o výši odstupného speciální komise složená ze dvou zástupců organizace zastřešující zájmy novináře (tj. syndikát) a stejného počtu zástupců organizace zaměstnavatelů. Komisi pak předsedá soudce nebo jiný vysoký představitel justice. Rozhodnutí této komise je konečné a není možno se proti němu odvolat.¹⁶³

Zcela zásadní je potom článek 761-7, který upravuje právě tzv. klauzuli svědomí (v bodě 3) a také klauzuli odkoupení (v bodě 1). Přestože se tyto pojmy v samotném textu zákona nevyskytují, obecně se jimi pojmenovává právě tato část Zákoníku práce, podle něhož se opatření o výši odstupného z článku 761-5 dále vztahují na všechny osoby definované v článku 761-2 v případě, že je pracovní poměr ukončen ze strany zaměstnance nebo zaměstnavatele z jednoho ze tří důvodů:

1. **„Odkoupení“ novin nebo daného periodika.**
2. **Zastavení vydávání publikace z jakéhokoliv důvodu.**
3. **Výrazná změna charakteru nebo směřování novin nebo daného periodika, pokud tato změna způsobuje zaměstnanci situaci poškozující jeho čest, pověst, nebo celkovým způsobem poškozuje jeho morální zájmy.**¹⁶⁴

---

¹⁶⁰ Příloha č. 10: Šestý oddíl Zákoníku práce upravující práva novináře (franc. originál), str. LV.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Příloha č. 9: Čl. 761-7 Zákoníku práce (franc. originál, český překlad), str. LIV.

V případě, že zaměstnanec žádá o rozvázání pracovního poměru z posledního zmíněného důvodu, tedy uplatňuje vůči zaměstnavateli právo na klauzuli svědomí, není povinen dodržet výpovědní lhůtu definovanou článkem 761-4.

Klauzule svědomí a klauzule odkoupení se v mnoha případech překrývají. Pokud dojde ke změně majitele novin, dá se předpokládat, že si nový majitel bude chtít noviny podle svého pozměnit. Někteří novináři tedy na základě svědomí a morálního nesouhlasu s novým vlastníkem uplatní klauzuli odkoupení, která se obecně snadněji prokazuje.¹⁶⁵

Potvrzuje to například novinář Olivier Da Lage: „Klauzule svědomí je dnes méně používaná, protože je to velmi složité dokazování, že bylo vaše svědomí poškozeno. Navíc (...) obě klauzule – i svědomí i odkoupení – jdou v podstatě ruku v ruce. Pokud naše svědomí nemá problém s novým majitelem, nemusíme noviny opouštět. Je to zkrátka propojené a počítá se s tím, že nový majitel si bude chtít aplikovat svoji vydavatelskou, tedy editorskou linii. Změna vlastníka se ale bude vždy snadněji dokazovat.“¹⁶⁶

S překrýváním klauzule svědomí a odkoupení v praxi má zkušenost i novinářka Laurence Bagot: „Já jsem svoji (pracovní) smlouvu morálně podepsala s *Les Echos*, které patřilo skupině Pearson a ne LVMH a tohle byl pro mě opravu morální problém. Takže mluvíme sice o uplatnění klauzule odkoupení, ale v mém případě šlo v podstatě i o morální problém, tedy jakoby o klauzuli svědomí. A kdo není novinář, tak to jenom těžko chápe. Není to o tom, že to zásadně změní vaši každodenní práci, ale v podstatě ano, změní se v podstatě všechno. Ta svoboda psát bez nějakého strachu, že se to někomu ve vedení nebude líbit, to je najednou všechno hrozně na vodě.“¹⁶⁷

Podobný morální problém s novým majitelem měl i novinář Eric Dupin: „Klauzule svědomí i odkoupení si jsou velmi podobné. Já osobně jsem využil klauzule odkoupení, když jsem byl politický komentátor *France-Soir*. A *France-Soir* byl prodán jednomu podnikateli, který mi tenkrát nepřišel moc důvěryhodný.“¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

¹⁶⁶ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

¹⁶⁷ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

¹⁶⁸ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

4.2.3. Působnost klauzule

Novináři, kteří se pod své články podepisují, se veřejně přihlašují ke své práci, a tedy mohou klauzuli svědomí odkoupení uplatnit. Kromě toho ji mohou uplatnit i další členové redakce – asistentky, sazeči, šéfové různých oddělení, dopisovatelé apod., protože zákon říká, že právo na klauzuli má každý novinář, tak jak ho definuje článek 761-2.¹⁶⁹

Nepřesná definice v zákoně dává možnosti širokého výkladu o tom, kdo je a není novinář. Přesto nejjednodušším způsobem, jak prokázat svoji příslušnost k povolání novináře zůstává novinářská karta tedy *Carte de presse*,¹⁷⁰ kterou každoročně vydává speciálně složená komise (*Commission de la Carte d'Identité des Journalistes Professionnels - CCIJP*) na základě předem daných kritérií.¹⁷¹

Za novináře se ale dá považovat i ten, kdo nemá profesní osvědčení, tedy již zmiňovanou kartu - *la carte de presse*, ale kdo zároveň vykonává toto povolání tak, jak ho definuje zákon, a toto povolání je jeho hlavním zdrojem příjmů.¹⁷²

Klauzuli svědomí dále mohou uplatnit i novináři bez stálého pracovního poměru (tzv. *pigiste*), musí však dokázat na základě dokladů o příjmech, že splnili podmínky definované zákonem, tedy že novinářské povolání je jejich hlavním zdrojem příjmů. V takovém případě se dají podle zákona považovat za novináře a vztahuje se na ně i klauzule svědomí.¹⁷³

4.2.4. Princip použití

Novinář, který chce uplatnit klauzuli, musí jednat v nejkratším možném termínu po nově vzniklé situaci. Nejčastějším doporučovaným způsobem je sdělit své stanovisko vedení společnosti formou doporučeného dopisu.¹⁷⁴ Tuto praxi potvrzuje i novinářka Laurence Bagot: „Nejdřív musíte napsat doporučený dopis vedení společnosti, musíte zmínit, že na základě článku tolik a tolik Zákoníku práce odcházíte. Takže jako technicky vzato sama sebe propouštíte. Protože, kdybyste dala výpověď normálním způsobem, což samozřejmě můžete

---

¹⁶⁹ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Viz Komise pro udělování press karty, str. 32.

¹⁷² PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

kdykoliv udělat, potom nedostanete žádné odstupné a složitější to je, i co se týká příspěvků v nezaměstnanosti.“¹⁷⁵

Při uplatnění klauzule svědomí může být pracovní poměr ukončen okamžitě, jelikož v tomto případě se neuplatňuje zákonná doba výpovědní lhůty.¹⁷⁶ To potvrzuje i Bernadette Duprat:¹⁷⁷ „Na klauzuli svědomí je dobré to, že když řeknete, že ji chcete otevřít, tomu se tak říká „otevřít klauzuli svědomí,“ tak to prostě oznámíte, vypnete počítač a jdete domů, hotovo.“¹⁷⁸

Na základě klauzule svědomí je tedy pracovní poměr ukončen okamžitě. V případě klauzule odkoupení se dojednává doba, po kterou bude klauzule otevřená. Jinými slovy má novinář určitou dobu na to, aby posoudil důsledky a konkrétní dopady nového vedení na fungování listu, a na základě nich se pak mohl rozhodnout, jestli odejde nebo zůstane. „Je otázka, jak dlouho po změně majitele se dá klauzule odkoupení uplatnit. (...) podle Kasačního soudu nelze vyměřit žádný limit a klauzule odkoupení tak může být uplatněna třeba i dva roky po vstupu nového majitele, protože novinář si důsledky začne uvědomovat až později. Nejprve to třeba nevypadá, že se pro jeho práci bude něco zásadně měnit, ale když si to pak uvědomí, může klauzuli uplatnit.“¹⁷⁹

V případech, kdy se problém týká většího počtu zaměstnanců, může být žádost o uplatnění klauzule odkoupení hromadná. Ve většině redakcí totiž existují zástupci syndikátů, tzv. delegáti, a ti nejčastěji zprostředkovávají jednání mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem právě o době výpovědní lhůty¹⁸⁰ a také o tom, jak dlouho bude klauzule odkoupení otevřena.

Pokud chce novinář rozvázat pracovní poměr na základě uplatnění klauzule svědomí, je třeba používat přesných slovních formulací. Při odůvodnění svého požadavku musí být zaměstnanec co nejkonkrétnější a musí vysvětlit i to, co se z jeho pohledu může zdát samozřejmostí. V každém případě je třeba se zdržet užívání pojmu „demise“ (*démission*), ať

---

¹⁷⁵ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

¹⁷⁶ *Syndicat des journalistes CFDT* [online]. 2009 [cit. 2010-03-17]. Code du travail: Résiliation du contrat. Dostupné z WWW: < <http://www.journalistes-cfdt.fr/statut/code-du-travail/resiliation-du-contrat.html>>.

¹⁷⁷ Jedna ze tří novinářek, které žádaly uplatnění klauzule svědomí při změně orientace časopisu Voici (viz případovou studii, str. 57).

¹⁷⁸ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

¹⁷⁹ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

¹⁸⁰ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

už v mluvených nebo psaných projevech. Užitím pojmu demise se totiž dotyčný vzdává všech svých práv, tedy i práva na klauzuli svědomí.¹⁸¹

Přestože výše odstupného se vypočítává podle jasného klíče (jeden odpracovaný rok = jeden měsíční plat), je zaměstnancům doporučeno, aby své požadavky konzultovali s novinářskými syndikáty nebo advokáty specializovanými na oblast médií.

V případě, že se nepovede se zaměstnavatelem vyjednat výši odstupného, rozhoduje o ní speciální komise soudu první instance, tzv. *Prud'hommes*, nebo v případě, že je poměr ukončen po více než patnácti letech, rozhoduje o výši odstupného rozhodčí komise, tzv. *Commission arbitrale*. Z principu práva platí, že nemůže být přiznáno vyšší odstupné, než které novinář požaduje, i z toho důvodu se doporučuje konzultovat své požadavky se zástupci syndikátů nebo advokáty.¹⁸²

4.2.5. Komplikovaná aplikace a nepřesná definice v zákoně

Klauzule svědomí tedy řeší propuštění ze strany zaměstnavatele a má primárně zajistit svobodu při výkonu novinářského povolání. Pojmy v zákoně se nijak zásadně nezměnily od roku 1935. Praxe uplatňování klauzule svědomí ale není zdaleka tak jednoznačná.¹⁸³

V případě zastavení vydávání periodika, což je na první pohled zcela zřejmá okolnost, může zaměstnavatel argumentovat tím, že jde pouze o provizorní nebo dočasné řešení. V takovém případě lze zaměstnanci přislíbit obnovení zaměstnaneckého poměru za podmínky, že přijme dohodu o odstupném, které mu náleží.¹⁸⁴

V případě odkoupení je situace složitější – když se Ital Del Duca,¹⁸⁵ který v Paříži vydával noviny *Franc-Tireur* a *Paris-Journal*, v roce 1959 rozhodl tyto dva tituly spojit v bulvární periodikum s názvem *Paris-Jour*, tvrdil, že jde jen o změnu složení kapitálu.¹⁸⁶

Právě definice „odkoupení“ není v zákoně detailněji definovaná, zatímco situace na mediálních trzích se od dob vstoupení klauzule v platnost výrazně změnila. Dříve to bylo

---

¹⁸¹ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Cino Del Duca In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2006, 2010 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cino_Del_Duca>.

¹⁸⁶ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282-283. Paris : SNJ CFDT.

v tomto ohledu jednodušší – sto procent kapitálu koupil někdo jiný jako všech sto procent, a v takovém případě není o vlastnictví pochyb, dotyčný měl pak logicky oprávnění o novinách rozhodovat. Dnes je ale situace složitější, protože o kapitál společnosti se dělí několik dalších subjektů. Pak je tedy otázka, jestli by klauzule odkoupení neměla být aplikovaná jen od určitého procenta vlastnictví, jenže ani to není jednoznačné.¹⁸⁷

„Někdy ten, kdo to celé řídí a provozuje, má třeba málo akcií nebo nevlastní úplně největší podíl, a pak by s uplatněním klauzule byl obrovský problém, kdyby bylo v zákoně definované nějaké procento. Zákony, které jsou moc přesné, se složitě uplatňují a aplikují. Pokud je zákon volnější, má soudce větší volnost zákon uplatnit.“¹⁸⁸

Postoupení kapitálu nebo změna většinového vlastníka byly v minulosti častými důvody pro uplatňování klauzule svědomí i odkoupení. V posledních desetiletích šlo hlavně o překrývání zájmů investorů a koncentrace médií do vlastnictví několika společností.¹⁸⁹

Asi nejkomplicovanější situace při posuzování nastává právě v případě třetího bodu článku 761-7, tedy v případě klauzule svědomí. Poškození na cti a zásah do morální zájmů jsou věci tak subjektivní, že nikdo nemá nejmenší zájem tento bod konkretizovat. Prostor pro argumentaci je tedy dostatečně velký a záleží jen na novináři, aby ve spolupráci s právními experty a syndikáty dokázal, že jeho morální zájmy utrpěly újmu.¹⁹⁰

Novináři i zástupce vlastníků se shodují na tom, že obě klauzule jsou v zákonně velmi nejasně definovány. V otázce upřesnění se ale na řešení neshodnou. Zatímco bývalý generální ředitel Prisma Presse Axel Ganz by byl pro to, aby se klauzule svědomí mohla uplatňovat pouze v případě změny politického směřování tisku, nikoli při jakékoli jiné změně konceptu, mnou dotázaní novináři naopak vyzdvihují onu nejasnost, díky níž se dá klauzule svědomí uplatňovat v různých případech.¹⁹¹ Navíc jsou-li majitelé médií často úzce svázáni s politiky, a vládne-li ve Francii pravicová vláda, určitě nebude v jejím zájmu cokoli upřesňovat.¹⁹²

---

¹⁸⁷ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

¹⁸⁸ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

¹⁸⁹ PARISOT, Paul Clause de conscience : Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282-283. Paris : SNJ CFDT.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII. Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX., Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

¹⁹² Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

Otázka politického směřování novin je ale dnes velmi neaktuální, protože noviny jsou výrazněji méně politizované než ve třicátých letech, kdy měly jasně danou politickou orientaci. Navíc „(...) dnes jsme v situaci, kdy se média vyvíjejí a spousta novinářů střídá noviny s jiným zaměřením, i politickým, podle toho, jak se jim to hodí do životopisu. V tomto případě jen těžko můžeme mluvit o klauzuli svědomí v pravém slova smyslu.“¹⁹³

Klauzule svědomí, tedy třetí odstavec článku 761-7 Zákoníku práce, je většinou až krajním řešením. V případě, že zaměstnavatel odmítá uznat naplnění skutkové podstaty článku 761-7, musí o věci rozhodnout soud. Někteří novináři si nakonec zahájení soudního procesu s vydavatelem rozmyslí, někdo upřednostní garanci zaměstnání před svými morálními hodnotami a ostatní přistoupí na vyjednané podmínky pro odstoupení, které ale nebudou tak výhodné jako v případě práva na odstoupení v rámci klauzule svědomí.¹⁹⁴

O uplatnění klauzule svědomí tedy často rozhoduje až soud, protože společnosti se brání, že nejde o zásadní změny editorské linie, na druhou stranu klauzule odkoupení se daleko častěji uplatňuje pouze v dimenzi zaměstnanec – zaměstnavatel, tedy bez intervence soudu (př. *Les Echos*).

Jak už bylo naznačeno, v případě že se zaměstnanec a zaměstnavatel nedohodnou na uplatnění klauzule, rozhodující slovo má soud. Případů za celou pětasedmdesátiletou historii nejsou tisíce. Ve většině z nich bylo vyhověno straně žalobce, tedy postiženým novinářům, kteří se bránili proti vlastníkovému mediálnímu produktu. Objevil se ale i případ, kdy soud dospěl k závěru, že jde o zneužití klauzule svědomí, a to sice v případě redaktora jistého technického magazínu. Zaměstnanec argumentoval tím, že nebyl konzultován ve věci nového redakčního kodexu, který byl přijatý na základě rozhodnutí nového vedení marketingového oddělení. Titul i zaměření časopisu zůstaly beze změny. Kasační soud proto nárokům redaktora nevyhověl. Nebylo totiž dokázáno, že tato nová redakční charta poškodila jeho čest, reputaci nebo morální zájmy.¹⁹⁵

---

¹⁹³ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

¹⁹⁴ PARISOT, Paul. Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282-283. Paris : SNJ CFDT.

¹⁹⁵ HAUTEFORT, Marie. Qui fait jouer la clause de conscience ne peut exiger de préavis . *Les Echos* [online]. 4. 6. 1996, 17160, [cit. 2010-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://archives.lesechos.fr/archives/1996/LesEchos/17160-119-ECH.htm>>.

4.3 Reálná síla klauzule svědomí a klauzule odkoupení

4.3.1 Přehnaná ochrana novinářů nebo důležitý nástroj zajišťující svobodu

Francouzští novináři se shodují na tom, že samotný fakt, že klauzule svědomí/odkoupení existuje, znamená velkou ochranu vůči svévůli vlastníků médií. I přesto, že je klauzule svědomí málo používaná, svým způsobem zajišťuje novinářům určitou svobodu, protože říká, že novinář není zaměstnanec jako každý jiný.¹⁹⁶

„Už to, že klauzule svědomí existuje, je důležité. A ačkoli se to může zdát velmi teoretické, má to svou váhu a je to důležité.“¹⁹⁷

„Je to dodatečná ochrana novinářů a připomíná nám to, že novinář není jen tak nějaký zaměstnanec, který musí na slovo poslouchat nějaké příkazy, ale že je to naopak někdo, kdo musí hájit nějakou vizi jako novinář, dělá něco pro společnost, a tak klauzule svědomí jenom podtrhuje společenskou odpovědnost novináře. Takže já to vnímám jako něco velmi pozitivního, co by v každém případě mělo být bráněno.“¹⁹⁸

Ve Francii jsou novináři považováni za specifickou profesi, která má v rámci práva speciálně definovaný oddíl.¹⁹⁹ Francouzský novinář má tedy více práv než jiný zaměstnanec ve Francii, ale i novinář stále zůstává zaměstnancem a už z tohoto principu vyplývá, že bere-li nějaký plat, existuje tu i jeho podřízenost vůči zaměstnavateli. I francouzský novinář je podřízen svému šéfovi a není to tedy někdo, kdo by byl absolutně nezávislý na svém vedení. I když je pravda, že existují nebo existovali novináři, kteří si mohli dovolit říkat něco, co se nelíbilo jejich zaměstnavateli. To je v jiných profesích téměř nemyslitelné.²⁰⁰

„Nějaký dělník nebo i manažer si bude sotva veřejně stěžovat na svého zaměstnavatele, ale je pravda, že dnešní tendence je taková, že se vedení společnosti stále obtížněji vyrovnává s vyjádřením nějakého nesouhlasu, a pak z toho jsou různé postihy, v krajním případě třeba i propuštění za to, že se někdo veřejně vyjádřil. Všeobecně se dá říci, že vedení podniku stále častěji chce mít otěže ve svých rukou a chce to vyřešit po svém. To, co slýcháme všude, tj. i ve Francii, je to, že je to podnik. Takže stejně jako král si i majitel může dělat, co chce. Pak

---

¹⁹⁶ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

¹⁹⁷ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

¹⁹⁸ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

¹⁹⁹ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²⁰⁰ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

má novinář stejná práva jako každý jiný zaměstnanec, a ta vyplývají ze Zákonníku práce a Kolektivní smlouvy.²⁰¹

Francouzští novináři se přesto shodují, že jsou vůči zaměstnavateli poměrně dobře chráněni. „Novináři jsou podle mě ve Francii docela dost chráněni, to je pravda. Protože kromě toho, co mají ostatní, oni mají i tyhle speciální věci typu klauzule odkoupení a podobně.²⁰²

Axel Ganz má z pohledu zaměstnavatele názor jiný a klauzuli v takovém znění, v jakém je dnes v zákoně, považuje za přehnanou ochranu novinářů. Souhlasil by s uplatněním klauzule pouze v případě změny politického směřování novin, tedy možnost aplikace klauzule pouze v názorovém tisku. Podle Ganze se ale z klauzule stal nástroj, který novináři a syndikáty používají v případě jakékoli změny majitele.²⁰³

„Pro mě je největším problémem ta aplikace, protože ta není v zákoně jasně definovaná. Pokud by Le Pen koupil L'Humanité, tak mi přijde naprosto jasné, že je tu něco, co by mělo být ochráněno nebo nějakým způsobem ošetřeno, protože po těch novinářích se najednou bude chtít, aby psali pro jiného majitele, tedy něco úplně jiného. Ale pokud jde o změnu vlastníka, která nezpůsobí změny v zaměření časopisu, v tom případě s uplatněním klauzule nemohu souhlasit.(...) Já bych klauzuli svědomí pochopil v případě, že časopis změní své politické směřování, protože člověk nemůže změnit svůj názor ze dne na den. Pokud jste tělem i duší socialista, a najednou byste měli psát, jako byste byli konzervativní nebo naopak, to nejde.²⁰⁴

Axel Ganz také upozorňuje na to, že by bylo třeba upřesnit, jaké pozice mají na klauzuli svědomí nárok.²⁰⁵

Tak jako v jiných věcech, které se týkají pracovního práva, i tady platí, že mít takový nebo jiný zákon vždy nestačí. „Je ale dobře, že klauzule tady je, že je tu ta možnost ji použít, ale pak bude vždy záležet na každém, jestli se na ni bude chtít odvolat nebo raději upřednostní garanci pracovního místa.²⁰⁶

---

²⁰¹ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

²⁰² Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²⁰³ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Viz případovou studii Voici na str. 57, kdy Axel Ganz odmítl přiznat právo na klauzuli svědomí dvěma asistentkám redakce a jedné novinářce.

²⁰⁶ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

Někteří novináři také upozorňují na to, že výše odstupného, kterou klauzule zaručuje, není nijak závratná a jde spíše o průměr, ne-li spodní hranici.

„Ty částky, tedy měsíční plat za každý odpracovaný rok, to není nic specifického, nic extrémního. V lepších profesích je to skoro absolutní minimum a odstupné se pohybuje v úplně jiných relacích. Všichni moji známí, kteří ale nejsou novináři, si domluvili lepší odstupné než jeden měsíc za každý odpracovaný rok.“²⁰⁷

Je ale důležité dodat, že odstupné, které se v rámci klauzule odkoupení/svědění vyplácí, nepodléhá zdanění na rozdíl od odstupného, které vychází z výpovědi zaměstnavatele.²⁰⁸

4.3.2. Snadný přivýdělek pro novináře a krátkozrakost majitelů

Od svého vzniku v roce 1935 doznalo užívání klauzule značných změn. Existuje samozřejmě riziko soudních výdajů v případě, že majitel odmítá právo na klauzuli uznat a věc musí posuzovat soud. V opačném případě lze ale říci, že někteří novináři klauzuli odkoupení považují za snadno získané peníze. Majitelé médií často argumentují, že je neospravedlnitelné dát novinářům takovou volnost, a žádost o klauzuli odkoupení považují za prostou vypočítavost svých zaměstnanců.²⁰⁹ V některých případech je totiž klauzule odkoupení opravdu jen takovým jackpotem pro novináře.²¹⁰

„Pracovala jsem tam osm let a tohle byl dobrý způsob, jak to udělat (*odejít*), chtěla jsem si založit svoji firmu a tohle byla dobrá příležitost, jak neodejít s prázdnou.“²¹¹

Uplatnění klauzule má ale i jiné důsledky než jen ty čistě finanční. Ti, kteří odcházejí na základě klauzule odkoupení, jsou často ti nejlepší. Odcházejí, protože mají jiné možnosti a dá se předpokládat, že budou mít menší problémy při hledání nového zaměstnání. Často to jsou také lidé, kteří mají blízko do důchodu.²¹² Noviny tedy kromě finančního zatížení ztrácejí i cenný lidský kapitál a nový majitel s tím nemůže nic dělat.²¹³

Nadměrná aplikace klauzule odkoupení je podle některých částečně zapříčiněna nedostatečným finančním ohodnocením francouzských novinářů. Jak vysvětluje Axel Ganz: „Novináři jsou tady na jednu stranu vychováváni v duchu svobody, ale na druhou stranu

²⁰⁷ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²⁰⁸ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²⁰⁹ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²¹⁰ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

²¹¹ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²¹² Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²¹³ Tamtéž.

v prostředí chudoby. Francouzští novináři jsou totiž celkem chudí, jsou špatně placení a povolání tady není doceněno. Naproti tomu v Německu jsou novináři velmi respektováni, ve Francii tomu tak ale není, protože tady chybí silný a vlivný tisk. V Anglii je tisk respektovaný a vlivný. A respektováni a svým způsobem i vlivní jsou i novináři. Ve Francii jsou taky respektováni novináři, ale to jsou takové ty hvězdy, které jsou pořád v televizi, píšou knihy, ale v tisku jako takovém je nenajdete. Protože tady nemají noviny žádnou váhu.“²¹⁴

V neadekvátním platovém ohodnocení vidí problém i Eric Dupin. I on potvrzuje, že francouzští novináři jsou celkově velmi špatně placení ve srovnání s ostatními zeměmi, a to z toho důvodu, že ve Francii neexistuje žádná silná vydavatelská skupina, která by nabídla dobré platové ohodnocení. Klauzule jsou tedy často využívány k tomu, aby současní majitelé nemuseli zvyšovat platy.²¹⁵

„Tím jim vlastně říkáme, že si čas od času mohou přijít na nějaké peníze, pokud z nějakého podniku odejdou – a to buď s klauzulí svědomí, nebo s těmito slavnými sociálními plány. Já bych byl ale raději, kdyby novináři byli lépe placení, lépe ohodnocení a nespolečali na klauzuli jako na způsob, jak si snadno přijít k penězům.“²¹⁶

Obdobou klauzule odkoupení jsou totiž tzv. sociální plány, které ale podle Erica Dupina nemají se slovem „sociální“ nic společného.²¹⁷ Jde v podstatě o zeštíhlení redakce a zbavení se lidí tím, že jim nabídnete speciální odstupné, které je velmi podobné klauzuli odkoupení. A protože se francouzským novinám nedaří, tak všechny podniky mají sociální plány každý rok nebo každé dva roky. Takže systém je ten, že se nezvyšují platy novinářů, ale existuje tady možnost odejít v rámci takového plánu s odstupným. A je třeba dodat, že celkový objem peněz, které francouzské podniky platí za tyto sociální plány, vzrostl hlavně během posledních let.²¹⁸

„Je to prostředek, jak nezvyšovat platy všem novinářům, protože takhle vědí, že když odejdou, tak budou mít peníze. Takže to jde v podstatě dvěma směry.“²¹⁹

Tuto praxi potvrzuje z pozice majitelů novin také Axel Ganz. Klauzuli svědomí, resp. odkoupení, dnes v opačném směru otevírají sami majitelé, aby se zbavili některých

---

²¹⁴ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

²¹⁵ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

zaměstnanců. Podle Ganze se pro to vžil i název „otevřít přepážku s odstupným“. „To máte jako v divadle, kam si jdete pro lístky, tak tady je to stejné. Oznámí se, že do dvacátého června si tam novináři mohou dojít pro svou klauzuli svědomí a dostanou zákonné odstupné plus nějaký bonus. Protože zákonné odstupné je třeba tři nebo šest měsíců a k tomu jim něco přihodí. Oni se těch lidí chtějí zbavit a tohle je prostě jeden ze způsobů.“²²⁰

Stejně jako v případě klauzule odkoupení, i při uplatnění sociálních plánů odcházejí nejčastěji ti, kteří mají nejvíce zkušeností a kteří tam pracovali nejvíce let. Noviny jejich propuštěním tedy přicházejí o lidský kapitál. Z pohledu ekonomického se tedy zbaví velkého počtu platů, ale kvalita novin se tím výrazně sníží, protože ti nejzkušenější odejdou. A důsledkem klesající kvality novin je samozřejmě úbytek čtenářů.²²¹

To potvrzuje i Axel Ganz: „Problém je v tom, že často takto odcházejí ti nejlepší. Protože ti, kteří jsou dobří, snadněji najdou jiné zaměstnání. Jeden den odejdou, vezmou si ty peníze a další den mohou mít novou práci. Takže z toho ve výsledku vyjdou velmi dobře, protože mají slušné odstupné a rovnou novou práci. Naproti tomu ti horší, ti raději zůstanou a majitel pak musí hledat nové dobré zaměstnance, aby noviny neupadaly.“

„Je to řešení, které přichází v případě, kdy nemáme (*resp. ředitelé novin*) představivost, máme špatné ekonomické výsledky a proděláváme. Takže krátkodobě je snížení výdajů za platy možným řešením, ale v dlouhodobém horizontu tím věci jenom zhoršíme.“²²²

Francie má sice dlouhou novinářskou tradici, pozice novináře tady doznala ale obrovských změn. „Dříve byli novináři bráni jako součást elit. Možná ne kvůli jejich platu, ale díky společenskému postavení.“ Eric Dupin za příčinu tohoto posunu považuje dnešní éru internetu a lidi, kteří pro internetové zpravodajské servery pracují. „To jsou lidi, kteří jsou zaměstnání v opravdu nepředstavitelných podmínkách, kteří pracují dlouhé směny, mají téměř minimální plat, jsou zaměstnání na dobu určitou. A to prostě nejsou elity, to jsou lepší dělníci, specializovaní dělníci. Dřív se mluvilo o takzvaných OS – *ouvriers spécialisés* –, kteří pracovali u pásu. A dnes je to na internetu podobné, tam máte taky dělníky, kteří pracují jako tehdy u pásu. Musí kontinuálně doplňovat určitý web, ale nemají žádnou autonomii ani svobodu toho, co je třeba dělat.“²²³

---

²²⁰ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

²²¹ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

4.3.3. Potenciální sekundární problémy po uplatnění klauzule

Jedním z možných faktorů, který novináře od uplatnění klauzule může odradit, je strach, že výpověď podaná na základě klauzule svědomí/odkoupení ho promění v problémového zaměstnance a znevýhodní ho při hledání nového zaměstnání. Eric Dupin si myslí, že kdo chce uplatit klauzuli, musí o tom být opravdu přesvědčený a musí být odvážný.²²⁴

„Máte svým způsobem nálepku někoho, kdo není jednoduchý, kdo dělá problémy. A to může komplikovat třeba hledání nového zaměstnání.“²²⁵

Pravdou je, že výpověď podaná na základě klauzule většinou není vlastníky médií hodnocena negativně, i když někteří novináři přiznávají, že se uplatněním klauzule nijak nechlubí.

„Je to přijímáno poměrně dobře. Prostě řeknete, že jste využila té klauzule. Spíš bych řekla, že je to oceněno. Možná to může vypadat, že nejste úplně loajální s těmi nebo jinými novinami, ale není to rozhodně tabu. (...) Můžete úplně jednoduše říct, když třeba práci hledáte, že zrovna odcházíte díky klauzuli odkoupení.“²²⁶

Problémy s hledáním zaměstnání neměla ani Elisabeth Roger.²²⁷ „Já jsem si našla práci ještě před stáním u komise Prud'hommes a já jsem to řekla, že jsem odešla na základě klauzule svědomí. On o tom neměl moc nikdo představu, co to znamenalo. A vše, co se týkalo soudů, tak jsem se snažila tím v redakci nepřidělovat problémy, a když jsme měli uzávěrku a já jsem musela být třeba u soudu, tak jsem se prostě do redakce vrátila v noci a dodělala jsem si, co jsem musela, sama v celé redakci. A další den ráno byly v novinách už články, které psaly, že jsme vyhrály. Takže pak se ty názory lidí na nás nebo na mě začaly měnit. Pak už mě brali spíš jako něco ojedinělého, ale v dobrém slova smyslu.“²²⁸

Problémy s hledáním nového zaměstnání neměla ani Dominique Fromentin. „Já jsem si novou práci našla v podstatě hned potom, co jsme z Voici odešly. Když se mě pak někde na klauzuli zeptali, tak jsem nelhala a vysvětlila jsem jim to, proč jsem to udělala, ale rozhodně jsem to nikde nevykřikovala.“²²⁹

---

²²⁴ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²²⁷ Viz případovou studii časopisu Voici, str.57.

²²⁸ Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

²²⁹ Tamtéž.

Důležitým prvkem při rozhodování je i finanční situace daného zaměstnance. V případě zahájení soudního procesu s vydavatelskou společností to může být finančně velmi náročné.²³⁰

Bernadette Duprat v době, kdy spolu s dalšími dvěma spolupracovnicemi žádala po Prisma Presse klauzuli svědomí, finančně zajišťoval manžel. „Byla jsem vdaná, manžel měl práci, takže já jsem finanční problémy neměla a v podstatě jsem spoustu věcí za nás za všechny sponzorovala, i za holky. A to nám dovolilo být velmi svobodnými, nezávislymi. A když náhodou syndikáty přišly s tím, že se do toho zapojí, tak my jsme říkaly ne, my to nepotřebujeme, děkujeme.“²³¹

4.3.4. Zatížení rozpočtu médií a snahy o zrušení klauzule

Klauzule odkoupení představuje pro podniky vysoké finanční náklady, protože kromě toho, že investují do nákupu společnosti jako takové, musejí ještě ze zákona vyplatit několik milionů tímto způsobem za klauzuli odkoupení těm, kdo o ni zažádají.²³²

Proto by firmy nejraději klauzuli svědomí zrušily a čas od času se o to i pokusí, naposledy to bylo v roce 2008. Národní federace francouzského tisku (*Fédération nationale de la presse française – FNPF*) navrhovala během jednání Generálních stavů psaného tisku (*Etats généraux de la presse écrite – EGPE*), aby bylo užití klauzule odkoupení limitováno nebo zrušeno.²³³ Nakonec se to ale nepodařilo. „Pokud mluvíme o tom, že některé společnosti ‚otevrou‘ klauzuli svědomí nebo odkoupení, tak je to velmi nepřesné. Ony ji sice otevrou, ale i tak by byly rády, kdyby je to stálo méně peněz, proto budou vždy usilovat o zrušení klauzule svědomí, a když to neudělají teď, tak to budou zkoušet jindy.“²³⁴

Finanční fungování novin se dlouhodobě potýká s vážnými problémy, a uplatnění klauzule je pro podniky jen další ránou, která umožňuje investice do médií jen velmi movitým společností. „Vy si koupíte nějaké noviny, bude potřeba, abyste do nich investovala, protože jim budete chtít vdechnout nový život, udělat nějakou jinou formu a tak dále. A pak

---

²³⁰ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

²³¹ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

²³² Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²³³ REY, Bénédicte. TVA, droits d'auteur...: les éditeurs de presse présentent leurs doléances. *AFP* [online]. 21. 11. 2008, [cit. 2010-05-11]. Dostupný z WWW: <<https://acces-distant.sciences-po.fr/http/global.factiva.com/ha/default.aspx>>.

²³⁴ Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

tady máte skupinu těch, kterým budete muset vyplatit odstupné, protože se odvolají na klauzuli odkoupení.²³⁵

Menší riziko, kdy by klauzule odkoupení nemusela být novináři uplatněna v tak velké míře, nastává v případě, že se změní majitel na úrovni mediální skupiny, tedy že noviny koupí jiná mediální společnost, třeba kdyby se změnilo vlastnictví z Hachette na Prisma Presse. Příkladem je například týdeník L'Express, který byl koupen belgickou vydavatelskou společností. Klauzule odkoupení tenkrát nebyla tak aktuální, protože novináři uznali, že to je téměř to samé, když to byly obě mediální společnosti.²³⁶

Firmy často argumentují, že je chyba uplatňovat klauzuli odkoupení principiálně, tedy i v případě, že se po vstupu nového majitele vydavatelská linie nezmění. S tímto argumentem souhlasí i Eric Dupin. „Jsou případy, kdy se změní majitel a noviny zůstanou víceméně stejné. Když vezmete třeba Libération, tak dnes patří rodině Rothschild a nemůžeme říct, jestli je více pravicový, nebo levicový (*než byl dřív*). Zůstal v podstatě takový, jaký byl, se všemi dobrými stránkami i se všemi chybami. (...) Nikdy ale nemáte jistotu, že noviny zůstanou takové, jaké byly. A ta hrozba tam je, protože když koupíte noviny, tak máte nad nimi moc. (...) Ostatně případ Libération a Rothschild, ti to věděli moc dobře, že kdyby dávali nějaké příkazy týkající se editorské linie, způsobilo by to obrovskou krizi mezi novináři. Ale i tak se to děje. Les Echos koupil LVMH a tam jsme byli svědky celkem podstatných změn, protože Les Echos dnes jsou více na straně Sarkozyho než dříve. Někdy ty změny nejsou podstatné, protože nový majitel nechce, nebo si je vědom, že svým způsobem ani nemůže, ale někdy ty změny jsou. A někdy jsou ty změny postupné. Takže ochrana novinářů v podobě klauzulí mi přijde stále velmi důležitá.“²³⁷

---

²³⁵ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

5. Případové studie – uplatnění klauzule svědomí v praxi

5.1. Změna editorské linie společnosti Prisma Presse v časopise Voici

Nejnámějším případem posledních let, kdy byla klauzule svědomí uplatněna v praxi, je případ časopisu Voici. V roce 1987 ho založila společnost Prisma Presse, francouzská odnož německého vydavatelského domu Bertelsmann. Zpočátku šlo o rodinný, resp. ženský časopis, jehož náplní byly recepty, návody na šití apod.²³⁸

„Voici byl časopis, který byl založen mnou. Chtěl jsem z něj mít rodinný časopis. Kromě toho jsem založil i Femme Actuelle a časopis o televizi. A pak jsem si řekl, že je čas založit rodinný barevný časopis se spoustou fotek. Tenkrát jsem se ale spletl, protože jsem nevěděl, co vím dnes. Tedy, že koncept rodinného časopisu neexistuje. Nákup časopisu totiž není rodinná záležitost, ale je to egoistická aktivita. Časopis si kupujeme hlavně pro sebe, možná pak může být čten i ostatními členy rodiny, ale pro rodinu ho zkrátka nekupujeme, kupujeme si ho hlavně pro sebe. Samozřejmě jsou i výjimky, ale takhle to chodí nejčastěji. V tomto duchu jsem tedy Voici založil. Z mnoha důvodů to ale nefungovalo. Tak jsem zkusil několik možností, ale bylo to jen horší. Byla to dost velká investice, ale dnes to jinak nejde, pokud chcete něco začít vydávat, je to hlavně průmyslová záležitost. Proto hledáte způsoby, jak být úspěšný. Já jsem hledal asi rok a nakonec, než bylo Voici ziskové, než jsme dosáhli takzvaného *break event*u, tak mě to stálo 170 milionů franků,“ popisuje vznik časopisu Axel Ganz.

Postupem času se tedy editorská linie stále více uchylovala k bulvárnějším tématům. Až se z Voici stal nejprodávanější bulvární časopis ve Francii, který v současnosti čelí desítkám žalob ročně za porušení práva na soukromí,²³⁹ ale který v dobách svého největšího úspěchu dosahoval prodaného nákladu až milion kusů týdně.²⁴⁰

„Ve Francii totiž narazíte na obrovský paradox. Na jednu stranu jsme v kultuře, která má ráda bulvární tisk, ale na druhou stranu jsou Francouzi neuvěřitelní pokrytci a francouzské zákony jsou jedny z nejtěsnějších na světě. Pokud do bulváru napíšete, že já jsem včera večeřel se ženou, která je bývalou manželkou bratrance bývalého zástupce generálního ředitele, a otisknete k tomu i fotku, je to zásah do osobního života, i když je všechno pravda. (...) O to,

---

²³⁸ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282-283. Paris : SNJ CFDT.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

jestli se to stalo, nebo ne, o to nejde. Jde o to, že to otisknete. To je právo na fotku (*droit à l'image*), o pravdivost nejde. Voici s tím mělo hodně problémů, ale my jsme s tím počítali, byla to část rozpočtu pro marketing,²⁴¹ vysvětluje Ganz a přidává porovnání s jeho rodným Německem.

„V Německu by tohle nikdo neřešil, ale tady ve Francii bylo hodně lidí nespokojených, spousta soudních sporů. Některé roky jsem platil až dvacet milionů franků za způsobené škody a prohrané soudní procesy. A tak to prostě bylo a nikoho nezajímalo, jestli to je, nebo není pravda. Ano, někdy samozřejmě šlo o něco, co nebyla pravda, ale my jsme byli bulvár. Často se to třeba týkalo těhotenství, kdy jsme čas od času napsali, že je někdo těhotný. Riskli jsme to, protože jsme nemohli našeho reportéra vyslat do břicha nastávající maminky. Po několika procesech, kdy to nevyšlo, jsme si už potom dávali pozor, a pokud jsme si nebyli opravdu jistí, tak jsme s tím ven nešli. Na druhou stranu, pokud bychom měli čekat až do té doby, než si budeme jistí, tak budeme čekat několik měsíců, a to už potom nebude nic nového. Bulvár žije z toho, co je nové – drby, spekulace a podobně.“²⁴²

Axel Ganz se tedy dá právem považovat za zakladatele prvního francouzského bulvárního časopisu v moderním slova smyslu. „Když jsem já začal s Voici, byl to první bulvární časopis svého druhu ve Francii a pro Francouze to byl opravdu kulturní šok. Potom se z toho stal kultovní časopis a po nás přišly další časopisy a dnes už je trh plný.“²⁴³

Během prvních tří let se časopis Voici profiloval a stále častěji se věnoval bulvárnějším tématům. Vztahy v redakci byly velmi napjaté, ne všichni zaměstnanci změny akceptovali. Tři zaměstnankyně redakce – Bernadette Duprat, Dominique Fromentin a Elisabeth Roger –, z nichž dvě pracovaly jako asistentky redakce a třetí jako redaktorka, proto začaly uvažovat o aplikaci klauzule svědomí.

Manžel Bernadette Duprat pracoval v deníku Libération, a protože věděl od své ženy, co se v redakci Voici děje, rozhodl se tyto informace pod podmínkou anonymity předat v redakci Libération. Novinář deníku pak tři dámy kontaktoval a dne 28. června 1990 otiskl Libération celostránkový článek o situaci uvnitř redakce Voici.²⁴⁴ „To byla prostě nášlapná mina, to bylo něco nepředstavitelného. Ještě v ten den, kdy Libération s tímhle článkem vyšlo, tak ještě to ráno jsme měli všichni na svých stolech dopis od vedení. A to byla opravdu síla... Uf, to jsem

---

²⁴¹ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

měla až možná normálně strach. To bylo tenkrát hodně dusno,²⁴⁵ vzpomíná na dvacet let staré události Bernadette Duprat.

V dopise podepsaném generálním ředitelem Prisma Presse, Axelem Ganzem, se psalo:

„Dnes ráno jsem, stejně jako vy všichni, objevil v Libération článek týkající se Voici. Zdá se, že úspěch našeho časopisu se nezamlouvá všem. Je politováníhodné, že tento článek, který se snaží hodit špínu na Voici, je plný chyb a nepřesných tvrzení bez jediného důkazu, a je tak jen dalším špatným příkladem žurnalistiky, kterou my nemáme rozhodně ve zvyku.

Co považuji ale za daleko závažnější, je fakt, že některé informace nemohou pocházet odjinud než právě ze samotné redakce Voici, což znamená, že někdo se snaží poškodit reputaci časopisu, pro který pracuje a kde si vybral být zaměstnán.

Kdybych byl na jeho místě já, a měl respekt k ostatním členům týmu, který on viditelně nemá, na jeho místě bych odešel!

Vím, že velká většina redakce má stejný názor jako já, s časopisem se ztotožňuje bez dalších frustrací a přispívá k jeho rozvoji. A této velké většině chci tímto vyjádřit mou bezbřehou podporu.²⁴⁶

Následně se o celou aféru začal zajímat jeden novinář z deníku Le Monde a několik dní poté vyšel článek o poměrech v redakci Voici i v deníku Le Monde. A na základě tohoto článku v Le Monde jiný novinář, Denis Perier-Daville, kontaktoval zmíněné tři dámy.²⁴⁷

„A tenhle pán jako novinář sledoval i poslední klauzuli svědomí, která se dostala k soudu, to byla ta aféra kolem Clauda Mauriaca a to byla poslední klauzule svědomí, která byla ve Francii žádaná. A pan Perier-Daville, když si přečetl článek, tak zapátral a nakonec nás našel a kontaktoval. Pak nás pozval na oběd, a protože to byl pán už úctyhodného věku, tak jsme s ním samozřejmě šly. Při tom obědě nám pak řekl, že ho náš případ velmi zajímá. (...) A hlavně nám nabídl, že nás představí advokátovi, který zastupoval Clauda Mauriaca, a to byl Jean-Edouard Bloch.²⁴⁸

---

²⁴⁵ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

²⁴⁶ Příloha č. 11: Otevřený dopis Axela Ganze adresovaný redakci Voici ze dne 28. června 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXIX.

²⁴⁷ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

²⁴⁸ Tamtéž.

„Když jsme se setkaly s panem Blochem, tak jeho náš případ také velmi zajímal. Znovu totiž přicházela na řadu ta zapomenutá klauzule svědomí. A náš případ byl zajímavý i tím, že jsme se jako ženy ohrazovaly vůči ženskému časopisu. Chtěly jsme prostě dokázat, že klauzule svědomí může být uplatněna i v nepolitickém tisku.“²⁴⁹

Definitivní rozhodnutí padlo 15. listopadu 1990. Každá zaměstnankyně zvlášť oznámila vedení společnosti doporučeným dopisem svůj odchod na základě klauzule svědomí.

„Vaše nedávná rozhodnutí jsou nepochybným důkazem definitivních změn, které nadále budou poznamenávat vzhled Voici. A které jsou velmi vzdálené popisům a cílům, které jste až do dnešního dne prezentoval, a to jak uvnitř redakce, tak i mimo ni.

Poslední číslo Voici perfektně dokládá důsledky těchto změn, které jste přijal, a o kterých jsme přesvědčeny, že není možné v nejmenším rozporovat.“²⁵⁰

Bernadette Duprat ve svém dopise zmiňuje tři konkrétní věci:

- „Fotografie na přední straně pořízená za podmínek vyvolávajících skandální polemiku, kterou Prisma Presse dobrovolně podporuje vůči princezně z Monaka a její rodině. Na přední straně je Caroline v černém, její děti v bílém smutečním oděvu, a na straně 57 nechutné dodatečné upřesnění obsahu odpadkového koše princezny Stephanie.“²⁵¹
- „Dále, podle vašich instrukcí, témata zpracovaná s dávkou bezcharakternosti, podlosti a zlomyslnosti. S tím se ale evidentně nespokojíte. Na straně 17 je fotografie prince Charlese. (...) Člověk by potřeboval vysvětlivky k tomu, aby dokázal plně ocenit estetickou úroveň časopisu.“²⁵²
- „Článek o natáčení na kameru na straně 12, který přes všechnu svou zdrženlivost, která s projektem souvisí, je anoncován už na titulní straně provokativním titulkem. (pozn.: *Filmují se během milování!*) Text a fotky jsou skutečně v perfektní harmonii!“²⁵³

Bernadette Duprat se dále v dopise odkazuje na článek 761-7 Zákoníku práce, podle kterého je zaměstnavatel povinen převzít zodpovědnost v případě rozvázání pracovní smlouvy na

---

²⁴⁹ Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

²⁵⁰ Příloha č. 13: Dopis Bernadette Duprat adresovaný Axelu Ganzovi ze dne 15. listopadu 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXXIII.

²⁵¹ Příloha č. 15: Časopis Voici, č. 157, 12.–18. listopadu 1990, str. LXXX a LXXXIV.

²⁵² Příloha č. 15: Časopis Voici, č. 157, 12.–18. listopadu 1990, str. LXXXIII.

²⁵³ Příloha č. 15: Časopis Voici, č. 157, 12.–18. listopadu 1990, str. LXXXI, LXXXII.

základě „zásadní změny v charakteru a zaměření časopisu nebo jiného periodika, kdy tato změna působí zaměstnanci poškození jeho cti, pověsti nebo jiným způsobem poškozují jeho morální zájmy.“ Bernadette Duprat dále připomíná svému zaměstnavateli, že v takovém případě není zaměstnanec povinen dodržet výpovědní lhůtu vyplývající z článku 761-4 Zákoníku práce.

„Nadále tedy již nemůžete popírat zásadní změnu orientace časopisu, poté co jste sám oznámil detaily konceptu, který byl definitivně uveden v praxi vaším číslem 157 v týdnu 12.–18. listopadu 1990.“²⁵⁴

„Tento dopis je tedy oznámením o ukončení mého pracovního poměru, a zároveň ho berete jako žádost o vyplacení mého platu a všech položek odstupného, které mi z celé části náleží.“

Vedení společnosti ale žádosti všech tří žen odmítlo s tím, že „podle podmínek uvedených v článku 761-7 Zákoníku práce ženám náleží doložit důkaz oné zásadní změny stejně jako to, že jim změna způsobila újmu na cti a poškodila morální zájmy.“ Prisma Presse ústy svého generálního ředitele Axela Ganze tvrdila, že neexistuje žádná změna časopisu, na základě které by mohla být otevřena klauzule svědomí. A ukončení zaměstnaneckého poměru všech tří žen společnost klasifikovala jako výpověď,²⁵⁵ tedy bez nároku na jakékoliv odstupné.

„Nebyla to ani změna majitele, ani změna politického směřování a ani žádná jiná zcela zásadní změna. (...) Já už z principu odmítám jakékoli mechanické uplatňování nějakých principů, jen proto, že existují. I proto jsem od samého začátku odmítal uznat právo na klauzuli svědomí. V tomhle jsem hodně tvrdohlavý. (...) A protože jsem to odmítl hned na začátku a odmítal i potom, tak ten náš případ svým způsobem vstoupil do historie.“²⁵⁶

Axel Ganz poukazuje hlavně na to, že kromě Dominique Fromentin nešlo o redaktorky, ale pouze o asistentky redakce,²⁵⁷ jejichž úkolem bylo články opravovat, zkracovat atd. Jejich

---

²⁵⁴ Příloha č. 13: Dopis Bernadette Duprat adresovaný Axelu Ganzovi ze dne 15. listopadu 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXXIII.

²⁵⁵ Příloha č. 14: Odpověď A. Ganze adresovaná B. Duprat ze dne 19. listopadu 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXXVIII.

²⁵⁶ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

²⁵⁷ Sekretariát redakce je útvar, který má na starosti finální úpravu článků. Má svůj historický původ – všechny podniky měly své noviny, a novináři byli od toho, aby následovali směr mistra, jeho názory. Novinář proto napsal článek, šel do redakce, tam ho odevzdal, a pak už se o něj staraly sekretářky. Ty ho přečetly, upravily, daly mu nějakou formu. Tato praxe se ve francouzských redakcích zabydlela a funguje dodnes. Práce asistentky redakce není tedy nijak objevná, jejich hlavní zodpovědností je správně dát přízvuky, čárky ve větách a někdy vyměnit nevhodné slovo. Podle Ganze se někteří chtějí ale angažovat víc a začnou měnit i celé věty. Často se chtějí stát také novináři, ale protože nejsou dobří, jsou přijati na místo asistenta, což je podle Ganze frustrující. (Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.)

jména se tedy v časopise neobjevovala. „Za tím, co se stalo ve Voici bylo hlavně oddělení asistentek redakce, které, jen tak mimochodem, je tímto naprosto minimálně zasaženo, protože asistentky redakce většinou nepíšíou.“²⁵⁸

Všechny tři ženy se shodují na tom, že nemají rády bulvár a nový bulvární koncept se přičil jejich hodnotám. Dominique Fromentin, která byla zaměstnaná jako redaktorka, říká, že po ní vedení chtělo, aby psala něco, co se jí nelíbilo. „Na náš názor se nikdo ani nezeptal, to nikoho nezajímalo.“²⁵⁹ Další dvě ženy se tedy na samotné tvorbě článků nepodílely, ale zato s nimi se všemi přicházely do kontaktu. Vadilo jim, že místo článků o vaření, pletení a módě musejí číst a opravovat osobní příběhy, které dané lidi zraňují, ukazují jejich nemoci a vůbec je prezentují jen v negativním světle. Přirovnávají to k hrabání se v odpadkových koších, a to jak obrazně, tak i opravdu.²⁶⁰

Jedním z motivů odchodu byl také stud. Všechny tři ženy se shodují na tom, že se styděly pro takový časopis pracovat. Bernadette Duprat má tyto pocity i dnes, dvacet let po odchodu z časopisu. V dobách, kdy pro Voici pracovala, se prý sprchovala dvakrát denně, aby ze sebe vše smyla. Dominique Fromentin se nestydí za to, že tam pracovala, ale tenkrát jí to vadilo. Dnes říká, že by se styděla také, protože je to podle ní ještě horší.²⁶¹

Vztahy v redakci byly velmi napjaté, zaměstnankyně žádající klauzuli byly považovány za rebelky.²⁶² Někteří zaměstnanci je podporovali, ale většinou neveřejně. „Někteří byli na naší straně, ale když přišlo na lámání chleba nebo když měli prostě skočit, tak neskočili. Protože si všichni řekli ‚no jo, nezaměstnanost‘, tak proto jsme byly jen tři.“²⁶³ Podobné výmluvy kolegů si pamatuje i Dominique Fromentin. „Tenkrát všichni akorát říkali: ‚Tohle ještě jde, ale kdyby napsali třeba tohle, tak to už bych odešel.‘ No a pak se to za měsíc stalo a nic se nedělo a lidi akorát posunovali hranice, ale stále zůstávali.“²⁶⁴ Hlavní iniciátorka nápadu o uplatnění klauzule svědomí Elisabeth Roger postoj tehdejších kolegů označuje za

---

²⁵⁸ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

²⁵⁹ Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

²⁶⁰ Příloha č. 15: Časopis Voici, č. 157, 12.–18. listopadu 1990, str. LXXXIV.

²⁶¹ Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

²⁶² Příloha č. 12: Vyjádření podpory nového konceptu zaměstnanci Voici ze dne 28. června 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXXI.

²⁶³ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

²⁶⁴ D. Fromentin: Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

oportunismus. „Nechtěli nic riskovat, proto nás veřejně nepodporovali. Když jsme ale vyhrály, tak byli rádi.“²⁶⁵

Při soudních jednáních ženy zastupoval Jean-Edouard Bloch, který měl s dokazováním klauzule svědomí zkušenosti z jediného případu, kdy byla klauzule svědomí naposledy žádána. Všechny soudní výdaje si ženy platily samy, advokát Bloch jim ale nabídl snížený tarif, protože případ zajímal i jeho samotného.²⁶⁶

Nejprve tedy ženy musely prokázat, že nepodaly běžnou výpověď, ale ukončily pracovní smlouvu na základě klauzule svědomí, a tedy mají nárok na odstupné. Hlavní dokazování, že jde o klauzuli svědomí, se pak soustředilo na porovnávání konceptu časopisu na začátku vydávání a zmíněného čísla 157. „Bylo poměrně jednoduché to dokázat. Když Voici začínalo, tak bylo v novinách hodně článků, kde Ganz definoval dost konkrétně koncept časopisu. Problém klauzule svědomí byl v tom, že se o tom moc nevědělo, byla to věc poměrně zastaralá. V době, kdy jsme žily, prostě zapadla. Takže na jednu stranu to bylo poměrně jednoduché to prokázat, a na druhou stranu to, že se z toho stalo něco zapomenutého, bylo velmi zajímavé také z pohledu právního – pro advokáty, a pak i pro všechny ostatní novináře.“²⁶⁷

Dne 14. února 1992 se speciální soudní komise (*Le Conseil des Prud'hommes de Paris*) shodla na tom, že „tato změna má charakter poškozující čest nebo reputaci novináře, který vidí své jméno spojené se jménem společnosti, jejíž aktivity už neschvaluje.“²⁶⁸ Společnosti Prisma Presse bylo uloženo, aby třem zaměstnankyním vyplatila náklady za propuštění v celkové výši 120 000 franků. Prisma Presse se proti tomuto rozhodnutí odvolala. Odvolací soud v Paříži původní rozhodnutí ale potvrdil s odůvodněním, že „tato výrazná změna způsobená novým zaměřením časopisu poškodila morální zájmy zaměstnanců, kteří se s novou vizí neztotožňují.“

Případ byl postoupen k poslední soudní instanci, tedy ke Kasačnímu soudu. Vedení společnosti Prisma Presse se ústy svého generálního ředitele stále bránilo, že nešlo o změnu

---

²⁶⁵ E. Roger: Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

²⁶⁶ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282-283. Paris : SNJ CFDT.

zaměření časopisu, ale o „kosmetickou změnu redakční politiky, jejímž cílem bylo uspokojit zájem publika a zvýšit počet čtenářů.“²⁶⁹

Kasační soud svým rozsudkem číslo 1855P ze dne 17. dubna 1996 nakonec rozhodl o právu na použití klauzule svědomí, vyhověl straně žalobců a zamítl odvolání spol. Prisma Presse.²⁷⁰

Tento rozsudek stvrzuje, že „odvolací soud došel k závěru, že časopis v době svého založení v roce 1987 nevykazoval žádné rysy skandalizace. Od začátku roku 1990 ale došlo k úmyslné změně editorské linie z důvodu zvýšení nákladu a zajištění ekonomického přežití, a to pomocí publikování článků upřednostňujících senzace a poškozujících soukromé životy.“²⁷¹ Z toho podle soudu vyplývá, že „zásadní změna zaměření časopisu způsobila těmto třem novinářkám situaci, která poškozovala jejich morální zájmy.“²⁷² Kromě toho Kasační soud rozhodl, že Prisma Presse musí tento rozsudek otisknout.

Případ časopisu Voici byl prvním, kdy byla klauzule svědomí aplikována v případě změny editorské linie a nikoli pouze změny politického směřování periodika.²⁷³ Posledním zásadním bodem rozsudku je potvrzení, že pokud jde o zaměstnání v rámci nějakého mediálního domu, „práce novináře v tomto případě vyžaduje uplatnění svědomí a morálky a nemůže být vykonávána za jakýchkoli podmínek.“

Šestiletý soudní proces tří žen, které odmítaly jakoukoli pomoc syndikátů,²⁷⁴ byl ve Francii obrovskou kauzou, kterou monitorovala všechna média. Důkazem zájmu odborné veřejnosti je i to, že rozsudek odvolacího soudu v Paříži oznámil Patrick Poivre d'Arvor, nejznámější moderátor televizních novin na TF1, jako první zprávu celé relace.

„On měl tenkrát sám problémy s Voici, protože se do něho nějak naváželi. (...) Ten den začínaly zprávy rubrikou týkající se soudních záležitostí a on to tam normálně řekl. No to bylo něco nevídaného a chápete, že Axel Ganz to bral jako obrovský útok na sebe a svůj časopis. (...) On (*d'Arvor*) byl prostě rád, byl v podstatě na naší straně, protože on byl

---

²⁶⁹ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

²⁷⁰ Příloha č. 16: Rozsudek Kasačního soudu ve věci časopisu Voici ze dne 17. dubna 1996, str. LXXXV.

²⁷¹ Příloha č. 16: Rozsudek Kasačního soudu ve věci časopisu Voici ze dne 17. dubna 1996, str. LXXXV.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ PARISOT, Paul Clause de conscience: Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT.

²⁷⁴ Všechny tři ženy byly členkami SNJ, z jejich výpovědí ale vyplývá, že SNJ případ klauzule svědomí nezajímal a v samém počátku sporu s Prisma Presse se SNJ nijak neangažoval na jejich obranu. Zúčastněné se shodují na tom, že SNJ jejich případ považoval za nedůležitý a nezajímavý. „Měli nás za blázný,“ vzpomíná Elisabeth Roger. A k novinářkám se přihlásili, až když začaly soudní procesy vyhrávat.

opravdový novinář,“ vzpomíná na události Dominique Fromentin a Elisabeth Roger to ještě doplňuje: „Už to, že to on sám oznámil, to je důkaz toho, že to pro něho bylo velmi zásadní a důležité.“²⁷⁵

Tři novinářky v konečném důsledku žádné velké finanční kompenzace nevyhrály. Z odstupného ve výši tří měsíčních platů (*pracovaly tam tři roky*) zaplatily služby advokáta Blocha a advokáta Kasačního soudu. Po dvaceti letech od původního rozhodnutí svého činu ani jedna nelitují a o prožitém mluví jako o dobrodružství, pro které by se rozhodly znovu. „Bylo to dobrodružství, i když to bylo dost únavné a vyčerpávající. (...) Ano, samozřejmě bych do toho šla znovu. Ale dneska už by to asi tak snadno nešlo.(...) Tenkrát nám bylo třicet, braly jsme to jako dobrodružství,“²⁷⁶ vysvětluje Bernadette Duprat. „Bylo to dobrodružství, velmi záživné a obohacující dobrodružství. Měly jsme kolem sebe velmi dobré lidi. V tomhle jsme měly opravdu neuvěřitelné štěstí. (...) Nejprve se k nám lidé otáčeli zády, s tím, že to není možné, abychom něco takového vyhrály, ale když se to pak začalo otáčet na naši stranu, začali se i lidi přidávat s tím, že je to dobře a že nám gratulují,“ říká Elisabeth Roger. „Jsem ráda, že jsem to udělala, že to prošlo celým francouzským soudním procesem a že to ostatní lidé mohou použít jako příklad. Byl to idealistický boj, ale byl to boj za naše ideály. Ale když to všechno skončilo, tak nám spousta lidí byla vděčná,“ doplňuje Dominique Fromentin.

A svůj pohled na věc s odstupem dvou desítek let změnil i sám Axel Ganz. „Možná by bylo bývalo jednodušší, nechat ty tři dámy odejít s klauzulí svědomí a odstupným, místo šesti let soudních bitev. Ale já někdy bitvy zbožňuju. Protože tady jde i o principy a přesvědčení. Dnes to vidím trochu jinak, ne tak razantně, ale tehdy jsem neznal důsledky. A všechny tyhle francouzské věci mě jenom rozčilovaly.“²⁷⁷

---

²⁷⁵ Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

²⁷⁶ Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

²⁷⁷ Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

5.2. Změna vlastníka ekonomického deníku *Les Echos* a vstup spol. LVMH

Dalším velmi známým příkladem uplatnění klauzule je případ ekonomického deníku *Les Echos*. V tomto případě jde ale o klauzuli odkoupení. Britská vydavatelská skupina Pearson, do které spadá například i deník *The Financial Times*, vlastnila *Les Echos* od roku 1988. V roce 2007 ale společnost oznámila, že *Les Echos* už nezapadá do globální strategie firmy, a nabídla deník k prodeji.²⁷⁸

Les Echos byl založen v roce 1908 a mezi francouzskými deníky vynikal tím, že jako jeden z mála vydělával.²⁷⁹ Přes všechnu krizi tištěných médií *Les Echos* v rámci skupiny Pearson stále přitahoval nové čtenáře. Zisky finančních novin utrpěly velkou ránu kolem roku 2000, s masivním nástupem internetu. Prodaný náklad *Les Echos* byl ale od roku 2002 stabilní, nová maketa uvedená poprvé v roce 2003 deníku přidala několik nových sešitů a znovu zvedla zisky.²⁸⁰

Zpráva o prodeji deníku v červnu roku 2007 vyvolala uvnitř redakce velký nesouhlas. Dne 21. června totiž Bernard Arnault, generální ředitel skupiny luxusního zboží LVMH, oznámil, že vstoupil do exkluzivních jednání se zástupci spol. Pearson o prodeji deníku.²⁸¹

Bernard Arnault ale tenkrát svůj ekonomický deník měl, vlastnil *La Tribune*, který ale na rozdíl od *Les Echos* nevydělával. Arnault *La Tribune* koupil v roce 1993 a za celou dobu své působnosti do něho investoval mezi 100 a 150 miliony eur. V roce 2006 deník zavedl nový layout, který měl zajistit zvýšení zisků a měl se stát ekonomickou a finanční značkou. Od roku 2002 ale výnosy deníku klesly o 5,5 %.²⁸² Podle novinářky Laurence Bagot, která v *Les Echos* pracovala, *La Tribune* nevydělávala, protože Bernard Arnault nepotřeboval, aby vydělávala. Pro Arnaulta to podle Bagot byla jen otázka prestiže.²⁸³

Nebylo tajemstvím, že Bernard Arnault po prestižním ekonomickém deníku *Les Echos* toužil už několik let. Proto za list nabídl 250 milionů eur, což byl dvojnásobek ročního obratu

---

²⁷⁸ SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007, Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁷⁹ V roce 2007 dosahovala rentabilita 8 %, tj. výsledek hospodaření 10 milionů eur na obrat 126 milionů eur. (*Le Monde*, 26. 6. 2007.)

²⁸⁰ SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007, Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

deníku a zároveň suma, která převyšovala dosavadní odhady prodejní ceny, která se pohybovala mezi 180 a 200 miliony eur.²⁸⁴

Nesouhlas novinářů s odprodejem Les Echos Bernardu Arnaultovi vyvrcholil stávkou. A to jak deníku Les Echos, tak i La Tribune. Dne 25. června 2007 tedy ani jeden z nich nevyšel.²⁸⁵ Podle prezidenta Novinářského spolku v Les Echos Vincenta de Féligonda šlo o „vyslání jasného signálu nesouhlasu s odprodejem Bernardu Arnaultovi.“²⁸⁶

Podobně nebyly aktualizovány ani internetové stránky listů. V případě Les Echos to byla už druhá stávka proti tomuto prodeji, a teprve čtvrtá stávka deníku v celé jeho historii. Během posledních sto let měl deník pouze tři majitele: dvě rodiny – Servan; Schreiber a Beytout – a vydavatelskou skupinu Pearson.²⁸⁷

V úvodníku Les Echos ze dne 15. června sám šéfredaktor Les Echos Jacques Barraux vysvětloval důvod znepokojení svých podřízených – novinářů. Jacques Barraux se domníval, že nabídka LVMH „naráží, bohužel, na striktní vydavatelskou doktrínu listu.“²⁸⁸ Barraux zároveň kladl důraz na to, že značka Les Echos musí být „zbavena všech privilegujících vazeb s jedním z největších hráčů byznysu, což je jedna z podmínek důvěry ostatních nepřátel i partnerů.“ Odprodej Les Echos Bernardu Arnaultovi označil za „husarský útok na křehký nástroj ekonomické demokracie.“²⁸⁹

Ve stejném vydání se také objevila petice s podpisy asi stovky osobností, které se připojily k manifestaci za zachování nezávislosti listu. Mezi signatáři byli např. předseda strany MoDem François Bayrou, první místopředseda Partie Socialiste François Hollande, prezident hypermarketů Leclerc, generální ředitel sítě Fnac a další. A podporu svým kolegům vyjádřili i novináři listu The Financial Times, který také patřil skupině Pearson.²⁹⁰

V případě listu La Tribune se zaměstnanci báli, že po odprodeji listu přijdou o zaměstnání, protože podnik byl ve ztrátě. Existovala tedy reálná hrozba masivního propouštění ze strany

---

²⁸⁴ SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007, Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁸⁵ SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007, Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁸⁶ Les rédactions des quotidiens „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève. *Le Monde.fr* [online]. 22. 6. 2007, [cit. 2010-04-25]. Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁸⁷ SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007, Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁸⁸ Les rédactions des quotidiens „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève. *Le Monde.fr* [online]. 22. 6. 2007, -, [cit. 2010-04-25]. Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ Tamtéž.

nového majitele.²⁹¹ Podle informací internetových stránek Les Echos Bernard Arnault zplnomocnil v červnu 2007 banku Lazard, aby La Tribune prodala. Podle syndikátů La Tribune tento akt zbavil LVHM „veškeré kontroly týkající se finanční stability nového majitele, včetně jeho vize pro La Tribune.“²⁹²

Novinářské syndikáty (SNJ, SNJ-CGT, USJ-CFDT) varovaly před nebezpečím nedostatečného pluralismu každodenních ekonomických informací, stejně jako se obávaly o důvěryhodnost informací pocházejících z redakcí Les Echos a La Tribune. Dále upozorňovaly na to, že tento finančně-mediální monopol věští černou budoucnost pro všechny informace.²⁹³

Prodeji se ale nepodařilo zabránit a Bernard Arnault s LVMH deník Les Echos nakonec v prosinci 2007 koupil. A jako nový majitel byl povinen otevřít klauzuli odkoupení všem, kteří chtěli odejít. Zástupci syndikátů s vedením dojednávají dobu, po kterou měla být klauzule odkoupení otevřená, nakonec byla stanovena na dva roky.²⁹⁴

Jednou z asi padesáti novinářů, kteří Les Echos tímto způsobem opustili, byla i novinářka Laurence Bagot. V Les Echos pracovala osm let, a měla tedy nárok na odstupné v minimální výši osmi měsíčních platů. Využila klauzule odkoupení, ale jak sama uvádí, měla s novým majitelem především morální problém. „Já když jsem začala pro Les Echos pracovat, byli jsme součástí takovéto normální vydavatelské skupiny, která nám zaručovala určitou svobodu, samostatnost. A kdyby tenkrát Les Echos patřil třeba firmě Kleenex, tak pochybuju, že bych tam šla pracovat. To prostě není to samé, jestli máte pracovat pro mediální skupinu nebo pro Kleenex.“²⁹⁵

Laurence Bagot měla vážné pochybnosti, že po vstupu Bernarda Arnaulta bude kvůli jeho politickým a finančním vlivům narušena svoboda vyjadřování. Za tímto nákupem novinářka viděla jen touhu ovlivňovat lidi. „Takže Les Echos, které předtím bylo sourozencem The Financial Times a pod hlavičkou Pearson, zničehonic patřilo někomu, kdo volal do Elysejského paláce možná ne každý den, ale rozhodně tam má velmi silné vazby, podobně jako má velmi silné průmyslové zájmy. Patřili jsme někomu, kdo si nekoupil noviny pro to,

---

²⁹¹ SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007, Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁹² Les rédactions des quotidiens „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève. *Le Monde.fr* [online]. 22. 6. 2007, [cit. 2010-04-25]. Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁹³ SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault. *Le Monde*. 26. 6. 2007, Dostupný z WWW: <Les Archives : www.lemonde.fr>.

²⁹⁴ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²⁹⁵ Tamtéž.

aby na tom vydělal, ale aby měl vliv. On nepotřeboval vydělávat, nechtěl z toho mít byznys, ale chtěl vliv, protože noviny, to je hlavně o tom ovlivňovat lidi. (...) Bernard Arnault je někdo, kdo má hodně přátel a hodně zájmů, které musí chránit. A vaše svoboda při psaní článků už není jen to, jestli to chcete napsat, protože vám to přijde jako zajímavé téma, ale je to už více omezené. Není to přímá cenzura, ale stále více témat se stává problematických.²⁹⁶

Podezření, že Bernard Arnault koupil deník jen kvůli tomu, aby měl vliv, dokládá i fakt, že za celou dobu, kdy probíhala jednání a novináři se bouřili, LVMH nepředstavila jedinou koncepci, logickou koncepci, kterým směrem se deník bude ubírat. „Oni to nekupovali proto, aby měli nějakou vizi, ale proto, aby měli vliv. Ani to nekupovali proto, aby na tom vydělali, protože mají dost příjmů z luxusního zboží. To bylo prostě jasné, že chtějí mít vliv a určité postavení v rámci ekonomických struktur. (...) Já myslím, že když je někdo nejbohatší člověk ve Francii, má obrovský byznys a obrovské množství peněz, tak co může chtít víc? Ženy?auta? Ale ty má. Kdežto noviny, to byl vždy ukazatel nějakého společenského postavení. (...) Noviny, to je prostě jen další artikl bohatých lidí dnešní doby.²⁹⁷

Celý problém byl o to viditelnější, že La Tribune byla prodána Alainu Weillovi, který měl mediální skupinu, do které patřila BFM televize a BFM rádio – obě stanice zaměřené na ekonomické zpravodajství. Deníkem La Tribune chtěl Alain Weill skupinu zkompletovat. „On měl prostě jasnou vizi, v rámci které to chtěl všechno propojit. Novinářům řekl, že se budou muset naučit nové věci, kdo bude psát, bude třeba někdy i vysílat a tak podobně. On měl prostě jasně zřetelnou vizi, co s tím chce dělat, kam to chce vést. (...) Alain Weill koupil La Tribune, protože ji chtěl, nevydělávalo to a on řekl: ‚Bud‘to to vydělávat začne, nebo to skončí,‘ ale on měl opravdu důvod, měl plán.²⁹⁸ Naproti tomu Bernard Arnault měl mediální skupinu, do které patřilo rádio Classique (*pozn. klasická hudba*), televizní stanice o koních²⁹⁹ a časopis o umění. „My jsme se toho chlápka od Arnaulta ptali, co je jejich cílem, a on nám tvrdil, že budou dělat balíčky předplatného pro lidi, kteří čtou ten časopis o umění, protože to je taky vyšší společnost, takže by teoreticky mohli mít zájem i o tohle. Ale to není žádný koncept ani projekt.³⁰⁰

---

²⁹⁶ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ „Asi měl rád koně nebo možná jeho dcera měla ráda koně, tak si pořídil televizní kanál o koních.“ (Laurence Bagot)

³⁰⁰ Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

Žádostem o uplatnění klauzule odkoupení vůči LVMH bylo vyhověno a odstupné jeden měsíční plat za každý odpracovaný rok dostal každý, kdo si zažádal. Možnost uplatnění klauzule trvala dva roky a skončila v prosinci 2009.

6. Závěr

Klauzule svědomí a klauzule odkoupení jsou dva nástroje, které francouzským novinářům garantují morální i hmotnou ochranu v případě změny pracovních podmínek. Dojde-li ke změně vlastníka nebo zaměření daného média, má novinář ze zákona zajištěnou možnost ukončit pracovní poměr a po zaměstnavateli požadovat odstupné ve výši jednoho měsíčního platu za každý odpracovaný rok. Klauzule svědomí i odkoupení jsou od roku 1935 definovány zákonem a jsou závazné pro všechny právnické i soukromé osoby podnikající na území Francie. Nejde tedy o dobrovolnou výhodu, kterou zaměstnavatel může poskytnout, ale o součást externí regulace médií.

Téma své práce jsem kromě klauzule svědomí navíc rozšířila o klauzuli odkoupení, jelikož jde o stejný článek zákona a oba mechanismy si jsou velmi podobné. Na základě provedené analýzy mohu potvrdit, že obě klauzule – svědomí i odkoupení – se i v praxi často zaměňují a sami novináři mluví o uplatňování klauzule svědomí, i když jde podle definice zákona o klauzuli odkoupení. Domnívám se, že důvod je především ten, že jejich svědomí může být v rozporu s konáním nového vlastníka a jeho obchodními aktivitami. V takovém případě novináři odmítají pracovat pro někoho, s kým morálně nesouhlasí, jak to popisuje třeba Laurence Bagot v případě deníku *Les Echos*.

Svědomí tedy hraje velkou roli jak v uplatnění klauzule svědomí, tak i v případě klauzule odkoupení. Fakt, že v prvním či v druhém případě vždy odchází jen určitá část zaměstnanců, vychází z rozdílného motivačního horizontu člověka. Ten je tvořen získaným světonázorovým postojem a empirickým faktickým věděním, které se u každého liší. Proto tedy, co je pro svědomí jednoho přípustné, nemusí být přípustné pro svědomí jiného.

Člověk si navíc na rozdíl od zvířat dokáže uvědomovat důsledky svých činů, a pokud má konat něco, co druhého nějakým způsobem poškodí, dokáže si uvědomit následky, na jejichž základě může zhodnotit, zda za ně přijme odpovědnost. V této pozici se nacházely například tři novinářky časopisu *Voici*, které žádaly klauzuli svědomí. Články, za které nesly odpovědnost, zraňovaly jiné lidi. Vadilo jim tedy, že nespravedlivě ubližovaly druhým, čímž bezprostředně škodily i samy sobě, a tedy měly špatné svědomí.

Klauzule svědomí, tak jak ji definuje třetí bod článku 761-7 Zákoníku práce, se ale v dnešní době téměř neuplatňuje, případ časopisu *Voici* byl poslední známou kauzou. Přestože s dokazováním zásadní změny editorské linie a směřování časopisu nemusí být problém, má-li

zaměstnanec k dispozici definici původní a nové koncepce, tak jak byla představena zaměstnavatelem, komplikace nastávají v případě dokazování újmy na cti a poškození morálních zájmů jedince. I proto, jak vyplývá z mé analýzy, si většina zaměstnanců žádost o klauzuli svědomí rozmyslí. Právě z důvodu obtížného dokazování poškození morálních zájmů je velký předpoklad, že se firmy uplatnění klauzule svědomí budou bránit, a pokud by zaměstnanec trval na své žádosti, musel by se obrátit na soud.

Mnohem častější praxí je uplatňování bodu jedna článku 761-7 Zákoníku práce, tedy klauzule odkoupení. Drtivá většina firem svým zaměstnancům v případě vstupu nového většinového vlastníka právo na klauzuli odkoupení přizná bez větších komplikací. Klauzule odkoupení je dnes navíc často užívána v obráceném směru – tedy že zaměstnavatel, ať už nový nebo stávající, svým zaměstnancům sám nabídne odstupné podobné tomu, které se vyplácí při klauzuli odkoupení, a to z důvodu restrukturalizace firmy nebo nutných úspor souvisejících se špatnou finanční situací společnosti. Pro tuto praxi se vžil název „otevřít přepážku s odstupným“ nebo „sociální plán“.

Negativním dopadem klauzule odkoupení i sociálních plánů je ovšem fakt, že podnik často opouští ti nejzkušenější, čímž ho zbavují cenného lidského kapitálu a noviny, resp. jiné médium, tak ztrácí kvalitu, tedy i zájem publika.

Problematickou je také široká definice klauzule svědomí i odkoupení v zákoně. V případě odkoupení totiž není definováno, zda-li jde o odkoupení celého podniku či jen vstup nového akcionáře. V případě obou klauzulí se též domnívám, že jejich působnost je extrémně rozsáhlá a že by se měly týkat jen těch zaměstnanců, kteří prokazatelně vytvářejí obsah daného média, tedy reportérů, redaktorů, fotografů, editorů, grafiků. Ostatní zaměstnanci mají podle mého názoru jen minimální podíl na obsahu a jejich činnost se týká více formy než samotného obsahu, tedy uplatnění svědomí není nezbytně nutné.

Obě klauzule se ale liší z hlediska finančního. Zatímco v případě klauzule odkoupení na ní novináři ve většině případů vydělají, tedy získají minimálně měsíční odstupné za každý odpracovaný rok, v případě klauzule svědomí hrozí, že případ bude muset rozhodnout až soud, s čímž pochopitelně souvisejí i velké finanční náklady spojené se soudním řízením.

Svou roli při uplatňování klauzulí hrají také novinářské syndikáty, resp. jejich delegáti, uvnitř jednotlivých redakcí. A přestože v případě časopisu Voici, dle výpovědí tří novinářek, se syndikáty od klauzule svědomí zpočátku distancovaly, při aplikaci klauzule odkoupení to jsou

právě zástupci syndikátů a novinářských spolků, kteří s vedením podniku dojednávají dobu, po kterou bude možno klauzuli odkoupení uplatnit.

Cílem mé bakalářské práce bylo také zjistit, jaké dopady má uplatnění klauzule svědomí/odkoupení na trhu práce. Na základě provedené analýzy mohu říci, že žádný z mnou kontaktovaných novinářů, kteří využili klauzule svědomí/odkoupení, neměl problémy při hledání nového pracovního místa. Uplatnění klauzule je tedy zaměstnavateli chápáno neutrálně, v některých případech i pozitivně. Novinář totiž nebyl propuštěn, ale odešel sám, protože se po něm požadovalo něco, co se neslučovalo s jeho morálními zájmy, s jeho svědomím.

Obě klauzule byly do francouzského právního systému zakomponovány z evidentních historických důvodů a měly chránit novináře hlavně před změnou politického zaměření periodika. Během sedmdesáti pěti let existence se ale jejich význam zásadně změnil a dnes se jejich ochrany využívá především v souvislosti s tím, že vlastníci médií mají často i obchodní zájmy nebo jsou svými aktivitami vázáni na stát, resp. na politiky. Francouzští novináři tedy klauzule rozhodně nepovažují za pozůstatek z dob dávno minulých. Naopak pro ně i dnes představují velmi důležitý nástroj, který je chrání před samovůlí jejich zaměstnavatelů a který jim, alespoň teoreticky, zajišťuje určitou svobodu a ochranu.

Závěrem tedy mohu konstatovat, že pro francouzské novináře je klauzule svědomí i odkoupení důležitou ochranu jejich profese, která by podle nich samotných měla být zachována. Postoj vlastníků médií je ale logicky opačný. Klauzule považují za neopodstatněné a argumentují nejčastěji tím, že jde sice o médium, ale jde především o podnik, který by měl podléhat tržním mechanismům. Pro vlastníky médií jsou tedy obě klauzule jen zbytečnou překážkou, protože představují dodatečné finanční náklady.

7. Resumé

Klauzule svědomí a klauzule odkoupení jsou dva poměrně silné nástroje, které francouzským novinářům garantují svobodu a chrání je před svévůlí vlastníků médií. Obě klauzule jsou povinné pro všechna francouzská média, resp. všechna média působící ve Francii, neboť jsou přímo definovány zákonem – článek 761-7 Zákoníku práce.

Tyto klauzule novinářům garantují možnost opustit podnik s měsíčním odstupným za každý odpracovaný rok v případě, že se změní majitel média (klauzule odkoupení), nebo když dojde k výrazné změně charakteru a orientace novin, resp. média, a tato změna výrazně poškodí morální zájmy zaměstnance (klauzule svědomí). V současné praxi se výrazně častěji uplatňuje klauzule odkoupení, kterou často nabízejí i samy podniky v podobě tzv. sociálních plánů, aby zeštíhlily počet zaměstnanců.

Případů klauzule odkoupení je mnoho, klauzule svědomí se uplatňuje jen velmi zřídka, a to hlavně z důvodu obtížného dokazování poškození morálních zájmů jedince.

Podle zákona jsou obě klauzule přesně definované, pravdou ale je, že i klauzule odkoupení se často uplatňuje právě na základě svědomí, tedy že zaměstnanec má morální problém s osobou nového vlastníka, který dané médium koupí.

Význam obou klauzulí se během sedmdesáti pěti let jejich existence změnil, přesto je francouzští novináři považují za zcela zásadní nástroj, který chrání jejich profesi, a to především v době, kdy mají vlastníci médií průmyslové zájmy napojené na státní finance nebo politiky.

Zaměstnavatelé by však rádi obě klauzule zrušili, protože pro ně představují zvýšené finanční náklady.

8. Summary

The clause of conscience and clause of repurchase are two relatively strong tools which guarantee liberty to French journalists and protect them against significant changes of their working conditions. Both clauses are compulsory for all French media, i.e. all media whose activities are based in France, because these two clauses are set in the French Labor law, art. 761 – 6.

These clauses give journalists the chance to leave the enterprise with special compensation money (one month of salary for every completed year within the society) in case of the change of owner (clause of repurchase), or in case of significant change of media orientation or character and when this change causes moral damages to the employee (clause of conscience).

However, the clause of repurchase is used much more often. Sometimes it is even offered by companies themselves in form of “social plan” to reduce the number of employees.

On the other hand, the clause of conscience is being used very rarely nowadays. The reason is difficult evidence of moral interests damage.

According to the law, both clauses are specified, but the truth is that even the clause of repurchase is often based on the conscience, it means that the employee has moral problem with the new owner.

After seventy five years of existence of these two clauses, their sense has changed a lot. However, French journalists still consider them as very important and useful tools to protect their profession, especially in case when the media owners are connected to industry, state finance and politics.

Apparently, for media owners the clauses are only additional expenses and they have been trying to call them off.

9. Použitá literatura

Monografie

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha : Academia, 2001. 292 str.

AUROUX, Sylvain, et al. *Encyclopédie Philosophique Universelle : Les Notions Philosophiques, Dictionnaire*. 1. vydání. Paris : Presse universitaire de France, 1990. 2000 str.

BLECHA, Ivan , et al. *Filosofický slovník*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc , 1998. 463 str.

DESCOMBES, Vincent . *Grammaire d'objets en tous genres : Objects of All Sourts: A Philosophical Grammar*. USA : Johns Hopkins University Press, 1983. ISBN 0-8018-2551-2.

HABÁŇ, Metoděj . *Přirozená etika*. Praha : Trs, 1991. 160 str.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace*. Praha : Portál, 2008. 407 str.

CHARON, Jean-Marie. *Le Journalisme : Nouvelle édition*. Toulouse, Francie : Éditions MILAN, 2007. 64 str.

CHARON, Jean-Marie . *Les journalistes et leur public: le grand malentendu*. Paris : Clemi, 2007. 245 str.

SPAEMANN, Robert. *Základní mravní pojmy a postoje*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. Jednotlivec neboli Musíme se vždy řídit svým svědomím?, 91 str.

Dokumenty

Česká republika. Listina základních práv a svobod. In *Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.* . 1992, Dostupný také z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

Francie. Rapport Brachard. In *Chambre des Députés*. 1935, N° 4516, s. 53. Dostupný také z WWW: <<http://www.ccijp.net/upload/pdf/brachard.pdf>>.

Syndicat des journalistes CFDT [online]. 2009 [cit. 2010-03-17]. Code du travail: Dispositions générales. Dostupné z WWW: <<http://www.journalistes-cfdt.fr/statut/code-du-travail/dispositions-generales.html>>.

Syndicat des journalistes CFDT [online]. 2009 [cit. 2010-03-17]. Code du travail: Résiliation du contrat. Dostupné z WWW: < <http://www.journalistes-cfdt.fr/statut/code-du-travail/resiliation-du-contrat.html> >.

Prameny

SANTI, Pascal. „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève contre Bernard Arnault . *Le Monde*. 26. 6. 2007.

PARISOT, Paul Clause de conscience : Histoire et mode d'emploi. In *Journalistes CFDT*. 282–283. Paris : SNJ CFDT

Les rédactions des quotidiens „La Tribune“ et „Les Echos“ en grève . *Le Monde.fr* [online]. 22. 6. 2007, [cit. 2010-04-25]. Dostupný z WWW: <Les Archives du Monde>.

REY, Bénédicte. TVA, droits d'auteur... : les éditeurs de presse présentent leurs doléances. *AFP* [online]. 21. 11. 2008, [cit. 2010-05-11]. Dostupný z WWW: <<https://access-distant.sciences-po.fr/http/global.factiva.com/ha/default.aspx>>.

Internetové zdroje

Cino Del Duca In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2006, 2010 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cino_Del_Duca>.

DA LAGE, Olivier. Le premier statut des journalistes : Il y a soixante ans, une loi reconnaissait qu'écrire dans un journal est un véritable métier. *Le Monde*. 2.–3. 4. 1995. Dostupný také z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/monde/statut.html>>.

DA LAGE, Olivier. *Page d'Olivier Da Lage* [online]. 2003 [cit. 2010-03-24]. Les combats syndicaux. Dostupné z WWW: <<http://mapage.noos.fr/odalage/autres/hermes.html>>.

Encyclopaedia Britannica [online]. 1994-2008 [cit. 2010-03-04]. Sir William Hamilton. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/253424/Sir-William-Hamilton-9th-Baronet>>.

Encyklopedie Navajo [online]. 2006 [cit. 2010-03-04]. Univerzita Kodaně. Dostupné z WWW: <<http://univerzita-kodane.navajo.cz/>>.

Forbes [online]. 2010 [cit. 2010-04-12]. The World's Billionaires. Dostupné z WWW: <http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_Bernard-Arnault_QD7M.html>.

FURETIÈRE, Antoine. Dictionnaires en langue française [online]. 1980 [cit. 2010-03-05]. Dictionnaire Universel Contenant généralement tous les mots François tant vieux que modernes, & les termes de toutes les Sciences & des Arts. . Dostupné z WWW: <<http://www.dictionnaires.culture.fr/fichedic/Dic-Furetiere.html>>.

HAUTEFORT, Marie . *Qui fait jouer la clause de conscience ne peut exiger de préavis . Les Echos* [online]. 4.6.1996, 17160, [cit. 2010-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://archives.lesechos.fr/archives/1996/LesEchos/17160-119-ECH.htm>>.

Larousse.fr [online]. 2009 [cit. 2010-05-11]. IIIe République. Dostupné z WWW: <<http://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/R%C3%A9publique/140713>>.

LVHM [online]. 2006 [cit. 2010-04-12]. LVHM group. Dostupné z WWW: <http://www.lvmh.com/groupe/pg_mot.asp?rub=2&srub=0>.

LVHM [online]. 2006 [cit. 2010-04-12]. LVHM companies and brands. Dostupné z WWW: <http://www.lvmh.com/groupe/pg_soc_liste.asp?rub=3&srub=0>.

Michel Alexandre (philosophe) In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2005, 2010 [cit. 2010-03-04]. Dostupné z WWW: <[http://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Alexandre_\(philosophe\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Alexandre_(philosophe))>.

Prisma Presse [online]. 1999, 2009 [cit. 2010-04-12]. Gruner + Jahr. Dostupné z WWW: <http://www.prisma-presse.com/contenu_editorial/pages/groupe/gj.php>.

Prisma Presse [online]. 1999, 2009 [cit. 2010-04-12]. Faits et chiffres. Dostupné z WWW: <http://www.prisma-presse.com/contenu_editorial/pages/groupe/faits.php>.

SNJ-CGT [online]. 2007, 2009 [cit. 2010-04-12]. Ce qu'est le SNJ-CGT. Dostupné z WWW: <<http://www.snj.cgt.fr/index1bis.html>>.

Syndicat national des journalistes [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. L'organisation du syndicat. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php3?id_article=559>.

Syndicat national des journalistes [online]. 2007 [cit. 2010-03-24]. Qui sommes nous ?. Dostupné z WWW: <http://www.snj.fr/article.php3?id_article=560>.

Commission de la carte d'identité des journalistes professionnels [online]. c2010 [cit. 2010-05-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.ccijp.net/>>.

10. Seznam příloh

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, str. I.

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, str. XIII.

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. března 2010, str. XXI.

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, str. XXIX.

Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, str. XXXIV.

Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, str. XLIV.

Příloha č. 7: Charta profesních úkolů francouzských novinářů, červenec 1918, (franc. originál, český překlad), str. LI.

Příloha č. 8: Předmluva k „Rapport Brachard“ v orig. franc. znění ze dne 22. ledna 1935, str. LIII.

Příloha č. 9: Čl. 761-7 Zákoníku práce (franc. originál, český překlad), str. LIV.

Příloha č. 10: Šestý oddíl Zákoníku práce upravující práva novináře (franc. originál), str. LV.

Příloha č. 11: Otevřený dopis Axela Ganze adresovaný redakci Voici ze dne 28. června 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXIX.

Příloha č. 12: Vyjádření podpory nového konceptu zaměstnanci Voici ze dne 28. června 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXXI.

Příloha č. 13: Dopis Bernadette Duprat adresovaný Axelu Ganzovi ze dne 15. listopadu 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXXIII.

Příloha č. 14: Odpověď A. Ganze adresovaná B. Duprat ze dne 19. listopadu 1990; (franc. originál, český překlad), str. LXXVIII.

Příloha č. 15: Časopis Voici, č. 157, 12.–18. listopadu 1990 (titulní strana, str. 12–13, 17, 57, 58), str. LXXX.

Příloha č. 16: Rozsudek Kasačního soudu ve věci časopisu Voici ze dne 17. dubna 1996, str. LXXXV.

Příloha č. 17: Počet aktuálních držitelů novinářské karty pro rok 2010 (tabulka), str. LXXXIX.

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Axelem Ganzem ze dne 29. března 2010, přeloženo z francouzštiny

Axel Ganz – zakladatel a dlouholetý generální ředitel vydavatelské společnosti Prisma Presse, autor bulvární koncepce časopisu Voici, podnikatel v oblasti médií původem z Německa, ve Francii založil skoro dvě desítky časopisů, dnes je v důchodu a žije v Paříži.

Co pro vás znamená klauzule svědomí?

Klauzuli svědomí jsem poznal až díky časopisu Voici. Předtím jsem to neznal, protože já osobně pocházím z Německa a až tady ve Francii jsem se seznámil s touto legislativou, která je poměrně specifická. Mně osobně to přijde jako dobrý nástroj, jako něco správného, pokud se ale budeme bavit o politických novinách.

Když půjdeme do extrémů, tak kdyby se nějaký komunistický časopis měl změnit na pravicově zaměřený, kdyby třeba Le Pen koupil časopis L'Humanité, tak je evidentní, že novinářům v L'Humanité by to způsobilo značné problémy.

Problém klauzule svědomí je ten, že se z toho trochu stal nástroj, který je používán novináři nebo novinářskými syndikáty v případě jakékoliv změny majitele. A tady je problém. Pokud liberální noviny změní majitele a i dál zůstanou liberální, tak nevidím jediný důvod pro uplatnění klauzule svědomí.

Pro mě je největším problémem ta aplikace (*le but*), protože ta není v zákoně jasně definovaná. A tady jsme zase u toho, pokud by Le Pen koupil L'Humanité, tak mi přijde naprosto jasné, že je tu něco, co by mělo být ochráněno, nebo nějakým způsobem ošetřeno, protože po těch novinářích se najednou bude chtít, aby psali pro jiného majitele, tedy něco úplně jiného.

Ale pokud jde o změnu vlastníka, která nezpůsobí změny v zaměření časopisu, v tom případě s uplatněním klauzule nemohu souhlasit.

Když vezmeme rovnou případ Voici, změnil jste na věc názor s odstupem dvaceti let, nebo si stále stojíte na svém?

Tam šlo o to, že Voici byl časopis, který byl založen mnou. Chtěl jsem z něj mít rodinný časopis. Kromě toho jsem založil i Femme Actuelle a časopis o televizi. A pak jsem si řekl, že je čas založit rodinný barevný časopis se spoustou fotek. Tenkrát jsem se ale spletl, protože

jsem nevěděl, co vím dnes. Tedy, že koncept rodinného časopisu neexistuje. Nákup časopisu totiž není rodinná záležitost, ale je to egoistická aktivita. Časopis si kupujeme hlavně pro sebe, možná pak může být čten i ostatními členy rodiny, ale pro rodinu ho zkrátka nekupujeme, kupujeme si ho hlavně pro sebe. Samozřejmě jsou i výjimky, ale takhle to chodí nejčastěji.

V tomto duchu jsem Voici založil. Z mnoha důvodů to ale nefungovalo. Tak jsem zkusil několik možností, ale bylo to jen horší. Byla to dost velká investice, ale dnes to jinak nejde, pokud chcete něco začít vydávat, je to hlavně průmyslová záležitost. Proto hledáte způsoby, jak být úspěšný. Já jsem hledal asi rok a nakonec, než bylo Voici ziskové, než jsme dosáhli takzvaného break event, tak mě to stálo 170 milionů franků.

A jak jsem hledal, tak jsem si uvědomil, že bulvární média fungují. Byly tam samozřejmě i jiné problémy, které s tou změnou souvisely. Nebyla to ale ani změna majitele, ani změna politického směřování a ani žádná jiná zcela zásadní změna.

Ale musím říct, že já už z principu odmítám jakékoliv mechanické uplatňování nějakých principů jen proto, že existují. I proto jsem od samého začátku odmítal uznat právo na klauzuli svědomí. V tomhle jsem hodně tvrdohlavý, hodně tvrdý, a proto vznikl i ten konflikt mezi vedením společnosti, tedy mnou, a syndikáty. A protože jsem to odmítl hned na začátku a odmítal i potom, tak ten náš případ svým způsobem vstoupil do historie.

Mně klauzule svědomí v principu nevadí. Problém je v tom, že by to chtělo přesně definovat. Protože změna majitele – proč? Podle mě by to mělo být limitováno jen pro uplatnění v názorovém tisku, protože nemůžete nutit liberálně zaměřeného novináře, aby najednou změnil své směřování a přesvědčení.

To je podobné jako Murdoch, ale v Americe není klauzule svědomí, a není ani v Anglii, to jsou společnosti absolutně svobodné a liberální.

Jak říkám, já bych klauzuli svědomí pochopil v případě, že časopis změnil své politické směřování, protože člověk nemůže změnit svůj názor ze dne na den. Pokud jste tělem i duší socialista a najednou byste měli psát jako byste byli konzervativní nebo naopak, to nejde.

Ale pokud jde o zábavný, oddechový tisk a časopisy, v tomto případě nevidím jediný důvod pro uplatnění, protože to akorát vybízí k mnoha interpretacím. A s tím zásadně nesouhlasím.

A pokud se seriózní tisk změní v bulvární?

I bulvární tisk může být velmi seriózní. Ale tady se znovu ocitáme v problémech týkajících se pomluv, urážek atd. Tenkrát všichni říkali, že bulvár je triviální. Ve Francii totiž narazíte na obrovský paradox. Na jednu stranu jsme v kultuře, která má ráda bulvární tisk, ale na druhou stranu, Francouzi jsou neuvěřitelní pokrytci a francouzské zákony jsou jedny z nejtěsnějších na světě.

Pokud do bulváru napíšete, že já jsem včera večeřel se ženou, která je bývalou manželkou bratrance bývalého zástupce generálního ředitele atd. A pokud k tomu otisknete i fotku, je to zásah do osobního života, i když je všechno pravda.

I když to bude pravda? I když dokážu, že to není fotomontáž?

Ano, protože to nesmíte. A to je problém francouzských zákonů. Problém není v tom, jestli to je nebo není pravda, ale jde o to, že to otisknete. Třeba pokud otisknete nějakou fotku oddaného páru, který společně večeří, a vy to ukážete, protože se to tak stalo, tak máte problém. O to jestli se to stalo nebo ne, o to nejde. Jde o to, že to otisknete. To je právo na fotku (*droit à l'image*), o pravdivost nejde.

Voici s tím mělo hodně problémů, to určitě víte, ale my jsme s tím počítali, byla to část rozpočtu pro marketing.

V Německu by tohle nikdo neřešil, ale tady ve Francii bylo hodně lidí nespokojených, spousta soudních sporů. Některé roky jsem platil až dvacet milionů franků za způsobené škody a prohrané soudní procesy. A tak to prostě bylo a nikoho nezajímalo, jestli to je nebo není pravda. Ano, někdy samozřejmě šlo o něco, co nebyla pravda, ale my jsme byli bulvár. Často se to třeba týkalo těhotenství, kdy jsme čas od času napsali, že je někdo těhotný. Riskli jsme to, protože jsme nemohli našeho reportéra vyslat do břicha nastávající maminky. Po několika procesech, kdy to nevyšlo, jsme si už potom dávali pozor a pokud jsme si nebyli opravdu jistí, tak jsme s tím ven nešli.

Na druhou stranu pokud bychom měli čekat až do té doby, než si budeme jistí, tak budeme čekat několik měsíců, a to už potom nebude nic nového. Bulvár žije z toho, co je nové – „drby“, spekulace a podobně.

Musím ale říct, že souhlasím s tím, že jsou jisté limity, které nemůže překročit ani bulvár. A my jsme měli velmi jasnou chartu. Já jsem vyžadoval, aby naše zprávy nebyly vulgární, aby

nikoho nezraňovaly a také, aby vždy respektovaly demokratické zákony. Ale bulvár je kořeněnější, to v každém případě.

Když jsem já začal s Voici, byl to první bulvární časopis svého druhu ve Francii a pro Francouze to byl opravdu kulturní šok. Potom se z toho stal kultovní časopis a po nás přišly další časopisy a dnes už je trh plný.

Kromě toho jsem založil i časopis Gala, ale to je trochu něco jiného (*consensuel*). I tady byly nějaké problémy, ale ty se netýkaly toho, že bychom něco práskli.

Naopak Voici bylo právě a jen od toho. To proto jsme měli v nejlepších dobách až milionový prodaný náklad. Pak jsem trochu ubral plyn, protože jsem odmítal platit všem těm, kteří na nás chtěli vydělat. Někteří herci nebo jiné hvězdy totiž vydělávali víc na soudních procesech s námi než na filmech, ve kterých hráli.

Někteří advokáti si najímali asistentky, které vždycky ráno prolisovaly všechny noviny a vybraly články, u kterých by mohl být zahájen soudní proces. Byl za tím skutečný byznys.

Za tím, co se odehrálo ve Voici, za tím byl taky nějaký záměr?

Za tím, co se stalo ve Voici bylo hlavně oddělení asistentek redakce, které, jen tak mimochodem, je tímto naprosto minimálně zasaženo. Protože asistentky redakce většinou nepíší.

V Německu něco takového nemáme. Já jsem novinář, a když jsem byla mladší, byl jsem v časopise i v deníku. Tam jsme si napsali článek od prvního písmenka až do finálního odevzdání, včetně korektur a tak.

Ve Francii už z historického hlediska je tisk tiskem názorovým. Všechny noviny ve Francii patřily promyslovým vlastníkům, kteří je sponzorovali. Říkalo se tomu tanečnice. To proto francouzské noviny nikdy nevydělávaly, protože o to nikdy nešlo. Podniky to všechno platily a bylo jedno, kolik noviny vydělají nebo prodělají.

Le Figaro patřilo dynastii Béghin, která podnikala v cukrovarnictví, a tak dále. Všechny podniky, které chtěly být v kurzu, měly svoje noviny, a novináři byli od toho, aby následovali směr svého mistra, jeho názory. Novinář proto napsal článek, šel do redakce, tam ho odevzdal, a pak už se o něj staraly sekretářky. Ty ho potom přečetly, upravily, daly mu nějakou formu.

A tato praxe se ve francouzských redakcích zabydlela a funguje dodnes. Je pravda, že dělat asistentku redakce, to není nějaká práce, kde něco objevujete.

Mají tedy nějakou zodpovědnost?

Ano, mají. I když ne úplně na první pohled. Oni totiž nepišou. Jejich hlavní zodpovědnost je správně dát přízvuky, čárky ve větách a možná vyměnit nějaké slovo.

No ale pak jsou tací, kteří své funkce využijí a chtějí se podílet nějak víc, a proto začnou přepisovat i celé články. Je mezi nimi totiž několik, kteří se chtějí stát opravdovými novináři. A tak když není někdo moc dobrý, přijmeme ho jako asistenta redakce. No, a protože jsou někteří touto pozicí a jejími úkoly často frustrováni, protože oni sami nepišou, nejsou pod články podepsáni a jen pracují s tím, co napsal někdo jiný, tak se chtějí angažovat nějak víc a chtějí být vidět.

Já když napíšu něco jako Axel Ganz, tak v tomto francouzském systému redakce to nějaký chudák bude muset přečíst a opravit. Proto tam je vždy nějaká chuť a snaha udělat víc. Jsou ale i tací, kteří si to samozřejmě líbit nenechají. Nějaký renomovaný novinář nebo star si nenechá opravovat článek kdejakým asistentem. Kromě toho oni tam občas doplní i nějaké hlouposti.

Asistenti redakce jsou prostě taková specifická skupina zaměstnanců. Proto poslední časopis, který jsem založil, jsem založil bez asistentek redakce a zaměstnal jsem akorát korektory, protože už jsem toho měl plné zuby. Na korekci článků se pak podíleli i sami redaktori. To samozřejmě nebylo jednoduché, protože to je práce navíc. Ale já jsem raději víc zaměstnal redaktory, než abych měl dvanáct lidí v sekretariátu redakce, kteří budou vždy představovat nějaké jádro nespokojenosti, frustrace. Kromě toho v sekretariátu jsou většinou i zástupci - delegáti francouzských syndikátů.

Sekretariát redakce je prostě zdroj problémů. A když se Voici změnilo na bulvární časopis, tak se toho prostě a jednoduše chytili. Navíc v jednom z prvních čísel jsme neprávem mluvili o nemoci zpěvačky Isabelle Adjani a ona to nebyla pravda, a to věci jenom zhoršilo.

Takže abych to shrnul, francouzský Zákoník práce předpokládá klauzuli svědomí v případě výrazné změny editorské linie, ale jako všechny francouzské zákony, ani tenhle není jasně definován a zůstává tak obrovské pole působnosti a dá se na to navléknout téměř cokoliv.

Já osobně nejsem proti tomu, aby se to uplatňovalo v případě změny politického směřování, jak už jsem řekl, kdyby L'Humanité koupil Le Pen, tak mi to přijde naprosto normální. V názorovém tisku je to pro mě přijatelné, ale ne v tisku jako takovém.

Mají podle vás francouzští novináři hodně práv vůči svému zaměstnavateli?

Jistěže je to ochrana novinářů, kvůli tomu to ostatně bylo zavedeno, aby novinář mohl odejít s určitým odstupným, pokud dojde ke změně editorské linie. Pokud to bude souviset se změnou majitele, to je ještě jiná věc.

Mně to přijde jako dobrá věc, protože pokud to vezmeme z druhé strany, tak novinář, který pracuje pro L'Humanité, které koupí Le Pen a klauzule svědomí by neexistovala, novinář by musel dát výpověď a odešel by bez odstupného a bez další ochrany. Tedy pokud by ho Le Pen rovnou nevyhodil, jakmile by noviny koupil. Je to sice extrémní příklad, ale dá se to na něm perfektně vysvětlit. Pokud by Le Pen převzal L'Humanité, všichni novináři, kteří tam pracují, nejspíš nejsou všichni komunisti, možná jsou levicově smýšlející, ale nejsou to úplní komunisti. Ale berme třeba někoho, kdo tam prostě pracuje. Ty noviny koupí někdo jiný a novinář může dát buď výpověď, a když dá výpověď, tak odchází sám, kvůli sobě. Pokud ale Le Pen řekne, já ty noviny koupím, ale s těmito lidmi pracovat nebudu, vy odejdete, protože vás propouštím, bude to taky on, kdo bude muset platit odstupné. Takže tady je jakási rovnováha. A klauzule svědomí je jednoznačně ochrana novinářů.

Ale problém je v tom, že podobně jako jiné zákony, ani klauzule svědomí není definovaná do detailů. Spousta francouzských zákonů je udělaná úplně špatně. Pokud byste tady pracovala, tak byste to zažila na vlastní kůži. Protože tady zákon neříká nic přesného a z toho vzniká mnoho interpretací a mnoho konfliktů.

Mělo by to tedy podle vás být víc upřesněné?

Určitě by to mělo být konkrétnější. Mělo by být určitě definováno, koho přesně se to týká, jakých pozic. A pak další detaily, hlavně v případě změny vlastníka, což se dneska používá často. (*klauzule odkoupení – pozn.*)

Ale dnes to jsou často sami vlastníci a majitelé, kdo „otevírají klauzuli svědomí“ v opačném směru, aby se zbavili některých zaměstnanců. Když tedy nějaká společnost, třeba mediální, koupí jiný titul, často otevře klauzuli svědomí. Tady se pro to vžil už název „otevřít přepážku s odstupným“ („*ouvrir le guichet*“). To máte jako v divadle, kam si jdete pro lístky, tak tady

je to stejné. Oznámi se, že do dvacátého června si tam novináři mohou dojít pro svou klauzuli svědomí a dostanou zákonné odstupné plus nějaký bonus. Protože zákonné odstupné je třeba tři nebo šest měsíců a k tomu jim něco přihodí. Oni se těch lidí chtějí zbavit a tohle je prostě jeden ze způsobů.

Problém je v tom, že často takto odcházejí ti nejlepší. Protože ti, kteří jsou dobří, snadněji najdou jiné zaměstnání. Jeden den odejdou, vezmou si ty peníze a další den mohou mít novou práci. Takže z toho ve výsledku vyjdou velmi dobře, protože mají slušné odstupné a rovnou novou práci. Naproti tomu ti horší, ti raději zůstanou a majitel pak musí hledat nové dobré zaměstnance, aby noviny neupadaly.

Když se vrátíme k tomu, co se odehrálo ve Voici, znal jste ty tři dámy předtím, než zažádaly o klauzuli svědomí?

Myslím, že jsem je znal, vycházel jsem s nimi normálně. Myslím, že to byly tři dámy ze sekretariátu redakce. Ony žádaly klauzuli svědomí a potom se to řešilo už se zástupcem syndikátu. Ten potom kontaktoval vedení a tak to šlo dál.

Tak to chodí vždy, nejdříve je žádost jednotlivce a potom, když nedosáhneme toho, co chceme, tak se obrátíme na zástupce syndikátu.

Vy jste to odmítl okamžitě?

Ano, já jsem byl hned zásadně proti a nepřipouštěl jsem jakoukoli diskuzi. Já jsem žádnou klauzuli svědomí předtím neznal, možná jsem věděl, že něco takového existuje, ale rozhodně jsem neznal detaily. A co se mě týká, tak v tomto případě podle mě nešlo o změnu konceptu časopisu. Pro mě to byla jenom varianta toho, co jsme dělali předtím. Protože už v prvních číslech, které jsme vydali, byly nějaké bulvární články. Pak jsme je akorát rozšířili a to jediné bylo nové. Byl to možná celkově nový koncept na francouzském trhu, ale nic zásadního. Nebyla to změna politické orientace časopisu.

Dnes, když se na to podívám s odstupem času, tak to vidím trochu jinak. Možná by bylo bývalo jednodušší, nechat ty tři dámy odejít s klauzulí svědomí a odstupným místo šesti let soudních bitev. Ale já někdy bitvy zbožňuju. Protože tady jde i o principy a přesvědčení. Dnes to vidím trochu jinak, ne tak razantně, ale tehdy jsem neznal důsledky. A všechny tyhle francouzské věci mě jenom rozčilovaly.

A podle vás má novinář plnit rozkazy a přání svého zaměstnavatele nebo má používat své svědomí a morální hodnoty?

Tak v tomto mám naprosto jasno. Nejdříve mám dvě definice. Vydavatelství je jednak vydavatelstvím ale také firmou, na což se někdy zapomíná, ve Francii zvláště. Tady ve Francii jsou noviny často jenom „tanečnicí“ nějakých podniků. A těm je jedno, jestli ty noviny budou vydělávat nebo ne. A tak je to i dneska.

Klauzuli svědomí je třeba vidět v širším kontextu, proč existuje zrovna ve Francii? Když se vrátíme k francouzskému tisku, i dnes jsou největší periodika v rukou firem, které svým způsobem závisejí na státu. Například Le Figaro, jeho stoprocentním majitelem je pan Dassault, který prodává své zbrojní produkty státu, a který tedy závisí na státu. Lagardère to samé, to je zase majitel společnosti Matra, která pro Francii vyrábí rakety, a tak bychom mohli pokračovat. Je to zkrátka neuvěřitelně provázané. Francouzský tisk prostě není a ani nemůže být nezávislý.

Když se podíváte do Německa, tam nenajdete jediné vydavatelství, které by mělo nějaké obchody se státem, nebo na něm nějakým způsobem záviselo. Jinak byste nemohla dělat Bild tak, jak ho dělají. To všechno záleží na editorech, kteří možná mají ještě jiné aktivity, jako třeba vydávání knih, ale vše to souvisí s vydavatelskou činností. V Německu se vydáváním vydělává, je to prostě průmysl.

Já jsem v takovém prostředí byl vychován, a tak jsem svým způsobem trochu přispěl ke zprůmyslnění francouzského tisku, protože já jsem byl novinář, já jsem psal pro čtenáře, a jako podnik jsme museli vydělávat peníze. Jen tak mohou být noviny nezávislé. Já jsem nikdy nechtěl žádné podpory ze státní kasy. Ve Francii jsou na stát odkázány všechny podniky. Francouzský stát lije do médií dvě miliardy euro ročně, aby tisk vydržel.

Já jsem do Francie přijel na konci roku 1977 nebo 78. Tenkrát mi všude říkali, že mají vyrovnané rozpočty. A mysleli si, jak to není skvělé, že je vše v rovnováze, což jinak řečeno znamenalo, že se neprodělávalo. To bylo sice úžasné, ale to mně nestačilo. Já chtěl vydělat maximum, abych nejdřív zajistil chod novin a pak by se vidělo.

Já jsem ve Francii založil asi dvacet titulů a vždy máte nějaký, kterému se hned nedaří, a je třeba tomu nechat čas, ale ty ostatní musí vydělávat o to víc. A když máte ty peníze, tak je investujete do nových titulů. A tohle myšlení prostě nebylo francouzské.

Novináři jsou tady na jednu stranu vychováváni v duchu svobody, ale na druhou stranu v prostředí chudoby. Francouzští novináři jsou totiž celkem chudí, jsou špatně placení, a povolání tady není doceněno. Naproti tomu v Německu jsou novináři velmi respektováni, ve Francii tomu tak ale není, protože tady chybí silný a vlivný tisk.

V Anglii je tisk respektovaný a vlivný. A respektování a svým způsobem i vlivní jsou i novináři. Ve Francii jsou taky respektováni novináři, ale to jsou takové ty hvězdy, které jsou pořád v televizi, píšou knihy, ale v tisku jako takovém je nenajdete. Protože tady nemají noviny žádnou váhu.

A novináři si pak myslí, že se musí a mohou nějak vyjádřit a je jedno jakým způsobem. A tady s tím já prostě nesouhlasím.

Média jsou svým způsobem zvláštní, protože tam jsou názory, analýzy a tak dále. Ale noviny jako takové mají svoji strukturu a nějaký koncept. Je tam editor, který může být i majitelem, ale také nemusí, je tam prostě nějaká hierarchie, tedy redakce s šéfredaktorem. A pak tu jsou novináři. Jejich práce je tedy podrobena hierarchii, jako v každém jiném podniku. Majitel řekne, co chce dělat, s týmem vedení vytvoří nějaký koncept a redakce v čele s šéfredaktorem vykonávají tento koncept každý den v praxi.

Editor, tedy někdy i postava majitele na to všechno dohlíží a většinou nijak zásadně nezasahuje. Ale dohlíží i na to, jestli se ten koncept nijak nemění.

Změna konceptu totiž vyžaduje autorizaci „board“ – správní rady, vedení a taky majitele. A novináři to musí respektovat. Potom tady samozřejmě vzniká prostor pro diskuzi.

Stern byl liberální plátek a v Chartě bylo napsáno, že respektujeme morální hodnoty a vše, co je spojené se svobodnými hodnotami zakotvenými v Ústavě. Chtěli jsme dělat eticky čisté noviny. Žádný rasismus, nic takového. Ale je jasné, že v některých případech, které jsou diskutovány i běžnými lidmi, to novinář může vidět třeba trochu jinak. V tom případě tady je určitá míra tolerance.

A ještě jeden extrém, když někdo smýšlí jako rasista a bude to chtít vyjádřit v nějakých novinách, tak já říkám ne. Takže tu je určitá svoboda, která je ale ohraničena nějakým konceptem.

Máte přeci novináře, kteří píšou sloupky, nebo komentáře, a tam je to krásně vidět. Komentátor může vyjádřit nějakou pozici, která nemusí být absolutně totožná s názorem

šéfredaktora. Ale nemůže samozřejmě obhajovat nějaké rasistické postoje jenom proto, že on sám takhle myslí. Tam na to není místo.

A pokud novinář takhle nepracuje a nedodržuje určitý koncept a rámec, tak v novinách nemá co dělat, protože to nejsou jeho noviny. Novinář má v rámci nějakých novin určitou svobodu, ale i ta má své hranice. Pro mě to jsou hodnoty, které jsou zakotveny v Ústavě a demokracii jako takové. A na druhou stranu jsou tu nějaké limity těch nebo jiných novin.

Klauzule svědomí vám tedy přijde jako přehnaná ochrana francouzských novinářů nebo je to ochrana adekvátní?

Ne, to bych neřekl, že je to přehnané. Ale tak jak to funguje dnes, tak to přehnané určitě je. Pokud můžeme klauzuli svědomí použít kdykoliv, tedy i v případě změny majitele, nebo změny šéfredaktora, protože se změní editorská linie, je to moc. Co se mě týká, tak já si vzpomínám, že jsem to tenkrát moc neřešil. A teď vám říkám jen svůj názor a své pocity, které z toho mám. Myslím ale, že tak, jak se to praktikuje dnes, kdy to není v zákoně jasně upřesněno, tak je to podle mě přehnané. Byl bych ochoten to uznat, pokud by došlo k nějaké změně politického směřování, ale pak se zase dostáváme k otázce, co je to změna politického zaměření novin?

Možná právě proto, že to není v zákoně jasně definované, je i dost obtížné klauzuli svědomí dokázat. Nemyslíte?

Ano, samozřejmě. Ale to je možná to. Zákon není přesný právě proto, že je těžké to dokázat, to byl případ i Voici. To bylo pořád „změna konceptu“, furt dokola. Ale jaká změna? Tam se o tom pořád debatovalo a já jsem tvrdil, že to žádná změna konceptu není. A ony říkaly, že je to změna konceptu. Já říkám, že to změna byla, ale pro mě to nebyla změna konceptu. Rozhodně ne nijak zásadní. Zůstali jsme na stejném trhu a tak. Ony říkaly, že je to úplně něco jiného, že to jsou jenom drby, ale z mého pohledu to bylo jenom trochu pepřejší. Trochu jiná forma, novináři budou psát trochu jiná témata, o kterých jsme ale psali i předtím. Možná jsme na ně ale nekladli takový důraz. Drby měly jenom jednu rubriku, až potom jsme z toho udělali hlavní obsah časopisu, protože to čtenáři chtěli. A jestli to byla změna konceptu, to je otázka, ale já jsem tu diskuzi nechtěl ani připustit. Já jsem byl prostě už z principu přesvědčený všechny tyto debaty odmítat a ani je nezačínat.

A kdyby to nebyly jenom ty sekretářky, ale byly to opravdu novinářky, které psaly? Kdybyste po nich chtěl, ať píšou peprnější články, a ony se odvolávaly na klauzuli svědomí?

Ale tady je ten problém. Novinář, který píše, tak píše. Ale ta otázka není, jestli napsat nebo nenapsat, ale jestli otisknout nebo neotisknout. A tady byl problém ten, že to byly sekretářky, a to je prostě něco jiného. Kdyby to byl nějaký novinář, který by si přišel stěžovat, že tohle teda psát nechce, tak pokud by byl dobrý novinář, tak bychom mu asi našli nějakou jinou práci. Ale novináři konkrétně v tomto typu tiskovin s tím neměli žádné vnitřní problémy.

Neměl jste třeba obavy z toho, že když to přiznáte těmto třem sekretářkám, strhne se lavinová reakce?

Samozřejmě a to nejen ve Voici, já se bál i o další tituly z našeho vydavatelství. To proto jsem se tak bránil. Věci zkrátka nebyly jasně definovány, a tak jsem se bál, že bude tohle první exemplární případ, který by mohl potom zasáhnout celé vydavatelství. Když jsem zakládal Voici, tak vydavatelství fungovalo asi jen deset let, ale už jsme měli několik stovek novinářů.

Taky jsem se naučil, že pokud něco nemáme rádi, nebo se nám něco nelíbí, je třeba být od začátku velmi tvrdý, nekompromisní. Někdo si nejprve poslechne protistranu, ale to se mi nelíbilo, to jsem já nechtěl. A někdy musíte taky použít sílu.

A já jsem se tak prostě rozhodl, že se budu bít. Protože mě to tenkrát připadalo jako neuvěřitelná hloupost, kterou mohou novináři využít i v případě, že nejde o opravdovou změnu politického směřování.

Vy sám jste liberál nebo spíš konzervativní?

Já jsem konzervativní liberál. To znamená, že mám nějaké základní hodnoty, které jsou řekněme konzervativní, hlavně co se týká řízení podniku a fungování redakce. V takovém případě jsem pro přirozenou autoritu. Ne autoritativní režim, ale prostě pro přirozenou autoritu. Noviny nemůžete řídit, pokud nemáte majitele. Ne konkrétně mě, ale šéfredaktora, který ví, co chce a jak to chce, a kdo do toho dá všechno. Pak také musíte respektovat lidi, se kterými spolupracujete, musíte respektovat jejich názory a tady pro mě začíná ta liberální část. V základech jsem tedy konzervativní, ale v běžném životě bych se klasifikoval jako liberál.

Je nebo není tedy podle vás změna majitele problém novináře? Mohou si vydavatelství a podniky opravdu skupovat, co chtějí a jak chtějí?

Samozřejmě, žijeme ve společnosti, která uznává právo na soukromé vlastnictví, a tak si každý může prodávat a nakupovat, jak se mu zachce, pokud se daný člověk domnívá, že to má nějaký smysl. Pokud jsme ale chytrí, tak nám může být jasné, že každý nový majitel, se bude chtít nějakým způsobem vyjádřit. Volvo bylo včera koupeno Číňany a i když nový čínský ředitel říká, že bude vše pokračovat tak, jak to běží, tak to nemůžeme vědět. Třeba to už zítra bude všechno jinak. Ale v momentě nákupu to nikdo nemůže s jistotou říci. A v médiích je to stejné. Někdy lidé neříkají pravdu, protože chtějí uklidnit situaci, nebo naopak řeknou narovinu, že otevírají klauzuli svědomí / odkoupení. Tak to dnes často chodí, že ji otevírají sami majitelé, aby se tímto způsobem zbavili personálu.

Takže jim raději zaplatí odstupné?

Ano, protože si jsou vědomi toho, že je tam neefektivnost. Tak otevřou klauzuli a někdo si pro ni přijde a jiný ne. Lidi, co jsou těsně před důchodem třeba, nebo někdo čistě z ekonomických důvodů, pokud za tím tedy nejsou jiné politické důvody, nebo problém s koncepcí, nebo lidi, kteří vědí, že nebudou mít problém si najít nějakou jinou práci.

Já jsem se sám setkal s člověkem, který mi řekl, že odešel, protože chtěl nějaké peníze. A tak je dnes klauzule aplikována, ale už se nemluví tak často o svědomí jako o „přepážce s odstupným“. Není to spojené se svědomím, ale s ekonomickými důvody.

Takže to trochu změnilo smysl?

No úplně, a k tomu už klauzuli svědomí vůbec nepotřebujete. Zítra si koupíte nějaké noviny, řeknete si, tak máme tady moc lidí, takže všem, kteří budou chtít odejít, tak jim nabídneme zákonné odstupné, plus nějaký bonus. A proti tomu nikdo nic nenamítá. Lidi nemají rádi, když je nutíte odejít.

A tak tahle klauzule svědomí, tahle „přepážka s odstupným“ funguje dnes. Ale můžeme dnes jasně definovat svědomí? A to je v tomto případě dost složité. No, jaké je vaše svědomí? O tom můžeme mluvit hodiny, a i když se shodneme na tom, že máme stejné názory, nebo naopak vůbec, tak pak je stejně ta otázka, jestli ve vašem případě je to skutečně otázka vašeho svědomí, jestli tím opravdu trpíte. To je o morálních hodnotách a to je strašně složité.

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s Ericem Dupinem ze dne 30. března 2010, přeloženo z francouzštiny

Eric Dupin – nezávislý novinář, v minulosti spolupracoval například s Libération, Marianne, France-Soir nebo Le Figaro; vyučuje na Institut des Sciences Politiques v Paříži.

Vy jste novinář, tak by mě zajímalo, co pro vás osobně znamená klauzule svědomí / odkoupení?

Klauzule svědomí i odstoupení jsou si velmi podobné. Já osobně jsem využil klauzule odkoupení, když jsem byl politický komentátor France-Soir. A France-Soir byl prodán jednomu podnikateli, který mi tenkrát nepřišel moc důvěryhodný.

To byl někdo známý?

To ne, nevím, kdo to tenkrát koupil, vím jen, že teď to koupil jeden ruský magnát. Takže France-Soir měnilo majitele poměrně pravidelně a tohle bylo za počátku roku 2000. Takže tam odsud jsem odešel po několika měsících. A tak jsem odešel jen s nějakým malým odstupným a s touto klauzulí.

A také jsem podobným způsobem odešel z Libération, ale to si nejsem jistý, jestli to bylo v rámci klauzule odkoupení. Protože často, když se novinám nedaří, tak je buď možno je hned prodat, nebo následuje takzvaný sociální plán, který ale nemá se slovem sociální nic společného, protože jde jen o to zbavit se přebytečných lidí. A v rámci takového sociálního plánu se zbavíte lidí tím, že jim nabídnete speciální odstupné, které je velmi podobné klauzuli odkoupení. To proto se to často míchá dohromady. Tedy jim nabídnete měsíční plat za každý odpracovaný rok. A tahle já jsem odešel z Libération s poměrně slušným balíkem, protože jsem tam pracoval 15 let. A jestli to byla klauzule svědomí? Je to možné tak brát, protože kapitál společnosti byl prodán a byly tam i finanční problémy.

Ale abych odpověděl na vaši otázku – je to určitě ochrana a ironicky je třeba říct, že pro uplatnění klauzule svědomí je nejdřív potřeba mít svědomí. Ale dnes jsme v situaci, kdy se média vyvíjejí a spousta novinářů stíhá noviny s jiným zaměřením, i politickým, podle toho, jak se jim to hodí do životopisu. A v této souvislosti s tím nemá svědomí nic společného.

Klauzule svědomí má totiž svou stranu, která přežívá z minulosti, která byla více logická a která odpovídala té době, kdy byly francouzské noviny hodně politizované a každé noviny měly přesně vymezenou politickou orientaci. Samozřejmě, že dnes je Le Figaro více

pravicové než Le Monde, ale všechen tisk se sobě podobá o hodně víc, než tomu bylo v minulých desetiletích, a to z toho důvodu, že to všechno podléhá trhu a kopíruje tak audiovizuální média a hlavně televizi, která je o hodně méně politická a ideologicky zaměřená.

Ale historicky byly francouzské noviny velmi silně politické, stranické. Klauzule svědomí měla proto chránit i novináře, který byl politicky angažovaný. Dnes novinářů, kteří se nějak politicky angažují, není hodně, dnes je to jenom menšina.

Je to tedy něco, co zůstalo z minulosti, co v dnešním světě nemá své místo?

Ne, to určitě ne. Já jen říkám, že je třeba vycházet z toho, že to bylo zavedeno a prosazováno z historicky evidentních důvodů. Ale jinak tuhle dvojitou klauzuli hájím, protože majitelé novin a médií celkově, by se jí rádi zbavili. A z jejich pohledu je ospravedlnitelné, že to považují za další úder navíc, protože oni když si koupí nějaké noviny, tak riskují, že budou platit – ať už přímo nebo nepřímo – další odstupné lidem, kteří se budou odvolávat na tuhle klauzuli. Majitelé novin ji tedy chtějí zrušit, novinářské syndikáty ji naopak obhajují a brání a z mého pohledu je to dobře. Je to dodatečná ochrana novinářů a připomíná nám to, že novinář není jen tak nějaký zaměstnanec, který musí na slovo poslouchat nějaké příkazy, ale že je to naopak někdo, kdo musí hájit nějakou vizi jako novinář, dělá něco pro společnost, a tak klauzule svědomí jenom podtrhuje společenskou odpovědnost novináře. Takže já to vnímám jako něco velmi pozitivního, co by v každém případě mělo být bráněno.

Pro vás tedy není novinář jen někdo, kdo má poslouchat rozkazy zaměstnavatele, ale někdo, kdo ke své práci potřebuje i svědomí?

Ano, to je možná moje idealistická koncepce žurnalistiky, ale já, i když je to paradoxní při pohledu na tituly, ve kterých jsem pracoval – Le Monde, Libération, France Soir, Le Figaro – tak byste si mohli říct, že já napíšu cokoli. Ale přesto mám svoji politickou orientaci velmi úzce definovanou – jako nezávislá levice. Ale nad to vše jsem především nezávislý novinář a do každého titulu píšu v rámci velmi přesných pravidel. Do Le Figaro jsem třeba psal volební analýzy jakožto expert, takže jsem nepsal úvodníky. Naproti tomu v Libération jsem úvodníky psal a tam jsem měl problémy, protože jsem ne vždy úplně souhlasil a schvaloval, co bylo v novinách, což mi z pozice někoho, kdo píše úvodníky, způsobovalo problémy.

Ale věřím, že pokud by noviny žily, byly dobře dělané a měly jasné cíle, které by bránily určité vize, novináři by byli více závislí na nějakém orgánu, který by zaštiťoval profesi, a tak snadno by nepřecházeli od jednoho titulu k druhému, jak to dělají dnes.

Co je třeba dodat, že druhotný efekt této klauzule je to, že se často užívá jako druh speciálního platu, příjmu. Francouzští novináři jsou celkově velmi špatně placení, ve srovnání s ostatními zeměmi, a to z toho důvodu, že tady neexistuje žádná silná vydavatelská skupina. Dobře, některé tu jsou, jako třeba Hachette, pak ještě některé, ale často to jsou nezávislé společnosti, které se vytvořily, jako třeba vydavatelská skupina kolem deníku Le Monde, nebo je to nějaký jiný průmyslník, jako třeba Dassault, kteří mají úplně jiné zájmy než vydávání novin, kteří si do novin investují jen nepatrnou část rozpočtu z důvodů, aby měli nějaký vliv.

Takže tady není žádná velká vydavatelská skupina, která by nabídla dobré platové ohodnocení. A já myslím, že tyhle klauzule jsou také používány k tomu, aby se nemusely zvyšovat platy novinářům. Tím jim vlastně říkáme, že si čas od času mohou přijít na nějaké peníze, pokud z nějakého podniku odejdou - a to buď s klauzulí svědomí, nebo s těmito slavnými sociálními plány.

A protože se francouzským novinám nedaří, tak všechny podniky mají sociální plány každý rok, nebo každé dva roky. Takže systém je ten, že se nezvyšují platy, a když nějaký podnik opustíte, tak dostanete odstupné

Takže se na tom dá i slušně vydělat?

Ano, samozřejmě. A taky to je prostředek jak nezvyšovat platy všem novinářům, protože takhle vědí, že když odejdou, tak budou mít peníze. Takže to jde v podstatě dvěma směry.

A pro ty společnosti je lepší vyplatit najednou nějakou sumu, než zvyšovat platy?

Ano, pro ně je to výhodnější a majitelé médií tím často argumentují. Aby nemuseli zvyšovat platy a mohli je nechat na nízké úrovni. Je to tedy systém z tohoto pohledu velmi problematický. Někaký novinář, kterému jde hlavně o kariéru, a plánuje z podniku odejít, v případě odkoupení uplatní klauzuli a odejde s penězi ke konkurenci.

Co se týká klauzule svědomí, myslíte, že by to mělo být v zákoně konkrétnější? Je poměrně těžké to dokázat.

Ano, klauzule svědomí je velmi nejasná, ale já nevidím způsob, jak bychom to mohli zpřesnit. Takové nápady sice můžeme mít, ale jsou celkem nerealistické, protože zaměstnavatelé jsou proti jakémukoli upřesňování. Takže pravicová vláda určitě nebude nic upřesňovat. Ale ono je to velmi komplikované, kromě toho si myslím, že nedávno schválili nějaké nařízení, které má věci trochu vyjasnit. Každopádně pro klauzuli odkoupení, je všechno víceméně jasné, i když mohou nastat nějaké problémy týkající se výpovědních lhůt.

Ale když říkáte, že podniky by chtěly klauzuli zrušit, proč na druhou stranu nabízejí takové odstupné? To je přeci stejné.

No, je si to velmi podobné, tyhle sociální plány. Většina lidí, kteří noviny opouštějí s odstupným, odchází právě takto. Je ale třeba říct, že celkový objem peněz, které platí francouzské podniky za tyhle sociální plány, extrémně vzrostl hlavně během posledních let.

A kromě pohledu striktně ekonomického je tu ještě druhá stránka věci. Když máte sociální plán, tak ti, kteří odcházejí, jsou ti, kteří mají nejvíc zkušeností, kteří tam pracovali nejvíc let. Takže to většinou nejsou ti nejhorší. Je to přesně naopak. Ti, kteří odcházejí, jsou ti, kteří si myslí, že mohou najít jinou práci někde jinde, kteří mají novinářské zkušenosti a noviny jejich propuštěním přicházejí o lidský kapitál. Takže z pohledu ekonomického se zbavíte velkého počtu platů, což je dobré, ale kvalita novin se tím výrazně sníží. Protože ti nejzkušenější odešli. A noviny pak ztrácí kvalitu, mají méně stránek a následně ztrácejí čtenáře.

Libération, například, tam máte pořád kvalitní novináře, ale redakce je o hodně menší. Je to jako vypustit nemocnému krev. (*„purge de Molière“*)

Sociální plány jsou tedy krajním řešením nebo je to pro podniky něco výhodného?

Je to řešení, které přichází v případě, kdy nemáme představivost, máme špatné ekonomické výsledky, proděláváme, takže krátkodobě je snížení výdajů za platy možným řešením, ale v dlouhodobém horizontu tím věci jenom zhoršíme. A to je problém.

Je to tedy čistě pohled finančního ředitele?

Dneska, když se novinám nedaří, tak je to právě finanční ředitel a ne šéfredaktor, který řekne, pokud nedosahujeme takovým výsledků, že je třeba snížit výdaje. A výdaje nejlépe snížíte tím, že propustíte lidi. Ale ten produkt je pak méně kvalitní a hůře se prodává, je to taková spirála. Noviny potřebují nějaký kapitál, a francouzské mediální podniky ten kapitál nemají a nemohou sehnat dostatek financí.

A proč to tak je?

No to je historické, nemáme tady žádnou silnou mediální skupinu jako třeba v Německu nebo jinde. A proto to jsou buď autonomní podniky, které nemohou dát více peněz, nebo pokud patří nějaké jiné velké společnosti, třeba Dassault, tak v takových případech nejsou noviny jejich hlavní aktivitou. A ty firmy jim dají ze svého balíku jen část, protože jim nechtějí dát víc.

A co se týká klauzule, vy jste sám odešel, když byl France-Soir koupený někým jiným. Proč vám to dělalo takové problémy?

To je jednoduché, mě tenkrát kontaktoval šéf redakce France-Soir, a tenkrát byl France-Soir součástí skupiny Socpress. A byl tam nějaký nápad obnovit France-Soir v trochu jiné linii, řekněme více levicově. Tak proto mě kontaktovali jakožto politického komentátora, protože jsem do té linie zapadal. Když byly pak noviny prodány, bylo jasné, že se změní i šéfredaktor a já jsem prostě k té nové firmě neměl důvěru a nechtěl jsem pracovat pod tím novým šéfredaktorem. Protože do určité míry jsme prostě vázáni na vedení redakce i celých novin.

Já jsem ale nebyl zaměstnancem, já jsem byl celkem dobře placený pigiste. Práce, kterou děláte, je prostě vázaná na vedení redakce, které je dále napojeno na majitele novin.

Ve Francii je to ale velmi komplikované, když jsou všechna velká média navázaná na lidi spojené s průmyslem a tedy i se státem.

No to je samozřejmě problém, protože majitelé médií mají do jisté míry i politické zájmy a žijí krom jiného i z veřejných peněz. A jako náhodou jsou kamarádi s některými politiky, prezidenta Sarkozyho nevyjímaje. A to všechno věci ještě dále komplikuje.

Mají tedy francouzští novináři dost pravomocí vůči zaměstnavatelům? A do jaké míry je to práce syndikátů?

To záleží na jednotlivých redakcích. Jsou tu syndikáty i novináři, kteří ale taky mají omezený vliv. A v některých redakcích jsou to hlavně novinářské spolky, které mají největší vliv. To jsou novináři určitého média, kteří si sami založí svoji společnost, svůj spolek, který je takovým syndikátem. Ale víc než za hmotné výhody bojuje za morální zájmy novinářů a ti novináři, kteří chtějí, se mohou připojit. Spolky si pak volí své vedení, které je reprezentuje u vedení společnosti. A tyhle spolky, hlavně v některých redakcích a ve veřejnoprávních médiích nebo třeba v redakci Le Monde, jsou velmi důležitou protisílou vůči vedení.

Novinářské spolky jsou něco, co vychází z francouzské mentality?

Ano, to určitě. Francouzi si neuvěřitelně stěžují a brání svoje zájmy asi víc než někdo jiný. A mentalita nějakého respektu k podřízenosti, k hierarchii je tady asi méně viditelná než v nějaké jiné zemi. Ale taky bych řekl, že dnešní mladá generace je v tohle dost jiná a že poslouchají příkazy čím dál víc místo toho, aby bránili svoje morální zájmy.

A tušíte, proč to tak je?

Je to prostě vývoj, evoluce. Dnešní mladá generace je méně problematická, méně si stěžuje a víc poslouchá než třeba moje generace, a to i z historických důvodů. Já jsem generace z let 1970, kdy Francie byla velmi levicově zaměřená. A ve všech oborech, ve všech profesích, lidé velmi živě bránili své zájmy. Dnes je to takový fatalismus, kdy se bere, že jsou někteří, kteří mají moc a pak je ten zbytek.

Nebo je možná jednodušší poslechnout příkazy, následovat je a nejit proti proudu?

Ano, to je ale vývoj. A to se netýká jenom Francie. V některých zemích se prostě společnosti více přizpůsobují.

A když se vrátíme ke klauzulím. Když vedení řekne, že klauzuli neuzná, je třeba být přesvědčený opravdu silně, pokud se chceme soudit s tak velkou společností?

Ano, to samozřejmě ano, navíc pak máte svým způsobem nálepku někoho, kdo není jednoduchý, kdo dělá problémy. A to může komplikovat třeba hledání nového zaměstnání. Je k tomu určitě potřeba velká odvaha. Ale klauzule svědomí, mám ten dojem, není velmi často uplatňovaná, já osobně neznám žádného novináře, který klauzuli svědomí uplatnil. Možná je

to taky proto, že je to velmi složité to dokázat. A ve většině případů to jde ruku v ruce s klauzulí odkoupení. A těch je daleko více.

Axel Ganz z Prisma Presse mi ale tvrdil, že nevidí, jediný důvod, proč by se měla klauzule svědomí / odkoupení uplatňovat. Podle něho, když se změní majitel a noviny zůstanou takové, jaké byly, tak se to novinářů nijak zásadně nedotýká.

Ano, a já mu musím asi dát za pravdu, že v jádru věci to tak opravdu je. Jsou případy, kdy se změní majitel a noviny zůstanou víceméně stejné. Když vezmete třeba Libération, tak dnes patří rodině Rothschild a nemůžeme říct, jestli je více pravicový, nebo levicový. Zůstal v podstatě takový, jaký byl, se všemi dobrými stránkami i se všemi chybami. Takže v jádru věci má Axel Ganz pravdu, tím ale neříkám, že je klauzule zbytečná, protože to je a bude určitý nástroj, který chrání novináře. Nikdy nemáte jistotu, že noviny zůstanou takové, jaké byly. A ta hrozba tam je, protože když koupíte noviny, tak máte nad nimi moc.

A určitě novináři mohou ty změny ustát, ostatně případ Libération a Rothschild, ty to věděli moc dobře, že kdyby dávali nějaké příkazy týkající se editorské linie, způsobilo by to obrovskou krizi mezi novináři. Ale i tak se to děje. Les Echos koupil LVMH a tam jsme byli svědky celkem podstatných změn, protože Les Echos dnes jsou více na straně Sarkozyho než dříve. Někdy tedy změny nejsou podstatné, protože nový majitel nechce, nebo si je vědom, že svým způsobem ani nemůže, ale někdy ty změny jsou. A někdy jsou to změny postupné. Takže ochrana novinářů v podobě klauzulí mi přijde stále velmi důležitá.

Přijde vám tedy, že ochrana, kterou klauzule představují, je dostatečná, nebo by mohla být ještě větší?

Určitě nemůžeme říct, že je to ochrana nedostatečná, to v žádném případě. Ale říkám vám, že ten slavný měsíční plat za každý odpracovaný rok je velmi blízko tomu, co se děje při těch sociálních plánech. Protože i to se domlouvá se syndikáty. Ale v ideálním případě, já bych byl raději, kdyby novináři byli lépe placeni, lépe ohodnoceni a nespoleháli na klauzuli jako na způsob, jak si snadno přijít k penězům.

Proč ve Francii, která má tak dlouho novinářskou tradici, jsou novináři tak špatně placení? Jsou tu braní jako elity nebo jako dělníci?

Tady došlo k ohromnému posunu. Je pravda, že dřív byli novináři braní jako součást elit. Možná ne kvůli jejich platu, ale díky společenskému postavení. Dnes v éře internetu se to ale

všechno posunulo. Ti, kteří se dnes stávají novináři, jsou někdy ještě hůře placení, tam vzniká celý proletariát novinářů. To jsou lidi, kteří jsou zaměstnaní v opravdu nepředstavitelných podmínkách, kteří pracují dlouhé směny, mají téměř minimální plat, jsou zaměstnání na dobu určitou. A to prostě nejsou elity, to jsou lepší dělníci, specializovaní dělníci. Dřív se mluvilo o takzvaných OS – ouvriers specialisés, kteří pracovali u pásu. A dnes je to na internetu podobné, tam máte taky dělníky, kteří pracují jako tehdy u pásu. Musí kontinuálně doplňovat určitý web, ale nemají žádnou autonomii ani svobodu toho, co je třeba dělat. A ti jsou tedy velmi podřízeni hierarchii. Z tohoto pohledu je pro ně nějaká klauzule odkoupení dost daleko.

Když se ještě vrátíme k syndikátům, vy jste členem nějakého syndikátu?

Byl jsem členem, ale teď když jsem nezávislý novinář, je to složitější. Mohl bych být členem, ale nemělo by to moc smysl, protože syndikáty se o nezávislé novináře, pigistes, starají velmi minimálně. Já osobně jsem ale založil dvě sekce syndikátů, ještě se dvěma spolupracovníky, když jsem byl zaměstnaný. Moje první press karta byla v Syndikátu CGT, kteří tam kde jsem byl, bránili a obhajovali více zájmy obyčejných novinářů, CFDT byla tenkrát spíše pro hierarchii. Ale abych odpověděl na vaši otázku, ano, byl jsem většinou členem syndikátů.

A co vám to osobně dalo?

Osobně nic moc, v Libération bylo cílem bránit zájmy novinářů vůči vedení listu, takže to byla taková proti síla vůči majiteli. O prosazování osobních zájmů to rozhodně nebylo. Ale jak říkám, nejčastější jsou ty sociální plány, které jsou podle mě velmi nedomyšlené.

To je ale myšlení finančních ředitelů.

Ano, ale je to smutné. Dneska si koupíte Le Monde a máte v ruce dvacet stránek. Když se podíváte několik let zpátky, tak to bylo stránek čtyřicet. A dnes, když si koupíte Le Monde, tak opravdu nemáte pocit, že máte všechny potřebné informace. Oni argumentují tím, že na internetu je všechno. Ale já říkám ne. Já když se zajímám třeba o Českou republiku a chci vědět, co se tam děje, tak z Le Monde se to nedozvím, nikdy. Ale když si vezmete Le Monde z roku 1960 – 70, tam byly zprávy řazené podle zemí a Česká republika tam byla. Dnes, když se chce Francouz dozvědět něco o České republice, tak bude mít co dělat, aby našel nějaké francouzsky psané zprávy o vaší zemi.

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s Laurence Bagot ze dne 30. Března 2010, přeloženo z francouzštiny

Laurence Bagot – působila v ekonomickém deníku Les Echos, který po osmi letech opustila na základě klauzule odkoupení kvůli změně vlastníka listu; pro různá francouzská média pracovala jako zahraniční zpravodajka z Pekingu, Hongkongu, Teheránu nebo Los Angeles; dnes je spolumajitelkou produkční společnosti v Paříži a vyučuje na Institut des Sciences Politiques v Paříži.

Jaký máte vy názor na klauzuli svědomí?

Existuje klauzule svědomí a klauzule odkoupení a je třeba říci, že klauzule svědomí je uplatňována opravdu minimálně, pokud mluvíme o případě jakým byl právě Voici. Všichni novináři, které já znám, uplatnili klauzuli odkoupení, která je prakticky povinná jakmile noviny nebo jiné médium je prodáno někomu jinému. A pak se tedy říká, že bude otevřena klauzule, která novinářům, kteří si to přejí, dává možnost odejít i s odstoupným.

A vy jste tedy uplatnila klauzuli odkoupení?

Ano, můj případ z Les Echos je velmi dobrý, protože tam to bylo lehce dokazatelné. Les Echos patřil do americké vydavatelské skupiny Pearson, která vlastnila i Financial Times. Takže já když jsem začala pro Les Echos pracovat, byli jsme součástí takovéto normální vydavatelské skupiny, která nám zaručovala určitou svobodu, samostatnost. A kdyby tenkrát Les Echos patřilo třeba firmě Kleenex, tak pochybuju, že bych tam šla pracovat. To prostě není to samé, jestli máš pracovat pro mediální skupinu nebo pro Kleenex. Před dvěma lety Pearson nabídl Les Echos k prodeji a po asi roční bitvě noviny nakonec koupila firma LVMH, která vlastní luxusní značky. A tak majitel LVMH, hlavní akcionář je Bernard Arnault, který má velký vliv v politických kruzích a je to vůbec největší podnikatel ve Francii, si prostě koupil svoje noviny.

Takže Les Echos, které předtím bylo sourozencem Financial Times a pod hlavičkou Pearson, zničehonic patřilo někomu, kdo volal do Elysejského paláce možná ne každý den, ale rozhodně tam měl velmi silné vazby, podobně jako měl velmi silné průmyslové zájmy. Patřili jsme někomu, kdo si nekoupil noviny pro to, aby na tom vydělal, ale aby měl vliv. On nepotřeboval vydělávat, nechtěl z toho mít byznys, ale chtěl vliv, protože noviny, to je hlavně o tom ovlivňovat lidi.

Což neznamená, že by mi každé pondělí zavolali a řekli mi „paní Bagot, je potřeba abyste tohle napsala“, ale například někdo, kdo měl na starosti věci týkající se luxusního zboží nebyl určitě ve stejné pozici jako předtím. Psát pro Pearson a psát pro LVMH prostě není to samé. A s tím pak všechno souvisí. Bernard Arnault je někdo, kdo má hodně přátel a hodně zájmů, které musí chránit. A vaše svoboda při psaní článků už není jen to, jestli to chcete napsat, protože vám to přijde zajímavé téma, ale je to už více omezené. Není to přímá cenzura, ale stále více témat se stává problematických.

Zakázaných?

Svým způsobem i zakázaných, i když to nikdo oficiálně neřekne. A čím dál víc přemýšlíte, jestli vám stojí za to riskovat. Přijdete o určitý komfort, ve kterém pracujete, protože už nepracujete pro někoho, kdo má zájmy jenom v médiích.

Takže Les Echos je prodáno Arnaultovi a jeho LVMH. Všichni novináři v Les Echos jsou nespokojení, protože tam hrozí reálné nebezpečí. A všechno to je svým způsobem velmi delikátní, ale všichni se shodují na to, že to není stejné pracovat pro Pearson a pro LVMH. Takže klauzule odkoupení se otevřela a syndikáty pak dojednávaly dobu, po kterou bude klauzule otevřena. Když budou noviny prodány dejme tomu v prosinci, tak jestli máte čas zažádat o klauzuli řekněme od ledna do května, nebo jen do března, abyste viděla, jak to bude vypadat, a pak se mohla rozhodnout. V Les Echos byla klauzule odkoupení otevřena dva roky. A to je opravdu dlouhá doba. Les Echos prodali v prosinci 2007 a teď v prosinci klauzuli uzavřeli. O to se zasloužili hlavně delegáti syndikátů a novinářské spolky, aby byla klauzule svědomí otevřena co nejdéle. A aby si tak všichni mohli zkusit, jestli tam chtějí zůstat nebo ne, aby mohli zjistit situaci na trhu práce a tak, protože dneska je extrémně složité najít nějakou dobrou práci.

A jak to tedy funguje v praxi, jak je to konkrétně? Co jste musela udělat?

Nejdřív musíte napsat doporučený dopis vedení společnosti, musíte zmínit, že na základě článku tolik a tolik Zákoníku práce, odcházíte. Takže jako technicky vzato sama sebe propouštíte, protože kdybyste dala výpověď normálním způsobem, což samozřejmě můžete kdykoliv udělat, ale potom nedostanete žádné odstupné a složitější to je i co se týká příspěvků v nezaměstnanosti. Normálně je to tedy měsíc za každý odpracovaný rok, v Les Echos to takhle bylo až do výše osmi odpracovaných let. A pak myslím, že Ti, kteří měli více než 15 odpracovaných let, tak měli nárok na měsíc a půl za každý rok. Ale já přesně nevím, já jsem

nebyla ten příklad, kdo tam pracoval 15 let. Takže na jednu stranu se jedná o tom, jak dlouho bude klauzule otevřená a pak je třeba dohodnout i výši odstupného – jestli to bude jen to, co je ze zákona dané, nebo jestli to bude víc.

Proč jste klauzuli odkoupení použila? Co vás k tomu konkrétně vedlo?

Já osobně jsem prostě měla chuť odejít. Pracovala jsem tam osm let a tohle byl dobrý způsob, jak to udělat, chtěla jsem si založit svoji firmu a tohle byla dobrá příležitost, jak neodejít s prázdnou. A pak tam bylo i to morální hledisko, protože já jsem svoji smlouvu morálně podepsala s Les Echos, které patřilo skupině Pearson a ne LVMH a tohle byl pro mě opravdu morální problém.

Takže mluvíme sice o uplatnění klauzule odkoupení, ale v mém případě šlo v podstatě i o morální problém, tedy jakoby klauzuli svědomí. A kdo není novinář, tak to jenom těžko chápe. Není to o tom, že to zásadně změní vaši každodenní práci, ale v podstatě ano, změní se v podstatě všechno. Ta svoboda psát bez nějakého strachu, že se to někomu ve vedení nebude líbit, to je najednou všechno hrozně na vodě. A v Les Echos to bylo opravdu velmi složité, novináři byli zásadně proti tomu odkoupení a ti, kteří zůstali, tak tam byli dosti v napjaté atmosféře.

Vás tenkrát odešlo hodně?

Jo, bylo nás hodně. Nemůžu vám říct žádná přesná čísla, ale já myslím, že z těch 200 lidí, kteří měli carte de presse, jich odešlo třeba 50.

Problém je, jak říkají majitelé novin, že jsou novináři vypočítaví. A všechny majitele novin tahle klauzule může přijít zatraceně draho, protože kromě toho, že investují do nákupu, musejí ještě vyplatit několik milionů tímto způsobem. A další věc je, že ti, kteří odcházejí, jsou ti nejlepší, protože mají jiné možnosti a mají na práci lepší věci. Nebo to jsou lidi, kteří mají blízko do důchodu. Ale dnes odcházejí hlavně ti nejlepší. A to nový majitel nemůže ovlivnit, navíc to stojí dost velké peníze. A finanční fungování novin už tak velmi trpí. Takže vy si koupíte nějaké noviny, bude potřeba, abyste do nich investovala, protože jim budete chtít vdechnout nový život, udělat nějakou jinou formu a tak dále. A pak tady máte skupinu těch, kterým budete muset vyplatit odstupné, protože se odvolají na klauzuli odkoupení. Takže majitelé a ti, kteří noviny kupují jsou zásadně proti klauzuli. Snad možná jen menší riziko nastává v případě, že se změní majitel na úrovni mediální skupiny, tedy že noviny koupí jiná mediální společnost, třeba kdyby se změnilo vlastnictví z Hachette na Prisma Presse. To se

sice nikdy nestalo. Ale třeba když byl L'Express koupen belgickou vydavatelskou společností, tak klauzule odkoupení nebyla tak horké téma, protože to je téměř to samé - obě to byly mediální společnosti. Já o tom ale nemůžu mluvit do detailů, protože jsem u toho nebyla.

Ale je pravda, že někdy majitelé říkají, že je neospravedlnitelné dát novinářům takovou volnost, protože smlouva, pracovní smlouva, se nemění. Ale podle mě Les Echos pod hlavičkou Pearson není to samé jako Les Echos pod LVMH, to je prostě něco jiného.

A kdyby to byla jiná mediální / vydavatelská společnost?

Tak i oni by museli otevřít klauzuli.

A myslíte, že byste také odešla?

Já bych odešla, protože já jsem o tom už dlouho přemýšlela. A fakt, že to koupila LVMH to byla poslední kapka, pro mě to bylo naprosto bez budoucnosti. Já jsem prostě pro LVMH pracovat nechtěla, takže to akorát urychlilo mé rozhodnutí, že odejdu. Kdyby to byla bývala byla nějaká mediální skupina, která by měla super vizi, perfektní představu, jak to dělat jinak a lépe, která by tomu dodala novou energii a dynamiku, to bych si byla bývala asi řekla, že by to mohlo být zajímavé a asi bych i zůstala. Ale Bernard Arnault koupil Les Echos jenom pro sebe, aby měl vliv. A já jsem opravdu nechtěla pracovat pro to, abych sloužila zájmům pana Arnaulta. Ten rozdíl je titěrný, ale je to prostě jiný způsob práce, jiná filozofie.

Myslíte, že ostatní majitelé typu Dassault, Lagardère a další to dělají ze stejného důvodu? Že si kupují média, aby měli vliv?

Problém Francie je ten, že lidé, kteří kupují noviny – Dassault s Le Figaro, Bouygues a TF1, jsou lidé z průmyslu. Je to takový bludný kruh. Noviny prostě nejsou sektor, na kterém se dá dnes vydělat. Ale třeba v případě Les Echos to byly noviny, které vydělávaly peníze. A když je pak koupil Arnault, tak neměl naprosto žádnou představu, co s tím chce udělat, a to viděli všichni. To prostě nebyl jejich obor, oni to nekupovali proto, aby měli nějakou vizi, ale proto, aby měli vliv. Ani to nekupovali proto, aby na tom vydělali, protože mají dost příjmů z luxusního zboží. To bylo prostě jasné, že chtějí mít vliv, a určité postavení v rámci ekonomických struktur.

LVMH dříve než koupili Les Echos, tak vlastnili La Tribune, což byly druhé ekonomické noviny ve Francii. Les Echos bylo tedy větší, zavedenější. La Tribune byla v tomto porovnání

maličká. A La Tribune nevydělávala, ale já jsem přesvědčená, že nevydělávala, protože Bernard Arnault, který ji vlastnil, nepotřeboval, aby vydělávala. On měl prostě noviny jen pro svoji osobní prestiž. A bylo potřeba La Tribune prodat, aby mohl koupit Les Echos. Takže La Tribune prodali Alainu Weillovi, který měl mediální skupinu, do níž patřilo BFM rádio i BFM televize a tak chtěl noviny, aby zkompletoval skupinu. A tady je krásně vidět ten rozdíl, kdy Alain Weill koupil La Tribune za nějaký symbolický jeden frank, protože říkal, že kupuje La Tribune, aby vytvořil koherentní mediální skupinu, multimediální skupinu, v rámci které to všechno propojí. A měl prostě jasnou vizi. Novinářům řekl, že se budou muset naučit nové věci, kdo bude psát, bude třeba někdy i vysílat a tak podobně. On měl prostě jasně zřetelnou vizi, co s tím chce dělat, kam to chce vést.

Bernard Arnault vám žádnou takovou vizi nepředstavil?

Vlastně ne. Když LVMH koupili Les Echos, tak se všichni ptali, co to má znamenat, kam tím směřuje, jaký je záměr? Arnault měl tou dobou rádio Classique, které vysílalo klasickou hudbu a televizní kanál o koních. Asi měl rád koně nebo možná jeho dcera měla ráda koně, tak si pořídil televizní kanál o koních. A tady vidíte, že to prostě nebyl strategický nákup, kromě toho měl ještě malý časopis o umění, o malování. A vedle toho si představte Les Echos, to prostě nejde dohromady. A on nám tvrdil, že to všechno spojí a vytvoří mediální skupinu.

Naproti tomu Alain Weill měl BFM rádio, BFM televizi, které byly ekonomicky zaměřené pro lidi, kteří potřebují ekonomické informace. A do toho Les Echos zapadá a zapadá do toho i La Tribune. Ale vezměte si rádio Classique, televizní stanici o koních, časopis o umění a Les Echos, tak tady je něco špatně. A my jsme se toho chlápka od Arnaulta ptali, co je jejich cílem a on nám tvrdil, že budou dělat balíčky předplatného pro lidi, kteří čtou ten časopis o umění, protože to je taky vyšší společnost, takže by teoreticky mohli mít zájem i o tohle. Ale to není žádný koncept ani projekt. To je naprostá blbost, a z toho důvodu to on rozhodně nekoupil.

Takže věc se má prostě tak, že ani Dassault s Le Figaro, ani Arnault s Les Echos a ani ten Rus, který koupil France-Soir nemají potřebu, aby ty noviny vydělávaly. Oni to mají jen kvůli své prestiži. A když nepotřebujete, aby váš podnik vydělával peníze, tak nejste chytří, nejste kreativní. Navíc v rámci hospodaření LVMH představuje Les Echos třeba jen 5 %, to je stejný jako La Tribune, to byla maličká část obrovského kolosu, který prodává koňak, šampaňské a tak dále, takže bylo jedno, jestli takhle malá část vydělává a nebo prodělává. Já vím, že v Les

Echos se snaží stáhnout náklady na minimum, ale jinak tam není nic, žádný nápad, žádná kreativita, nic.

Alain Weill koupil La Tribune, protože ji chtěl, nevydělávalo to a on řekl, buď to to vydělávat začne nebo to skončí, ale on měl opravdu důvod, měl plán.

Takže říkat, že noviny nevydělávají, ale naštěstí tady máme průmyslové společnosti, které je koupí a tím jim pomohou, podle mě není nejlepší cesta. Ale i to je důvod, proč noviny nejsou tlačený k tomu, aby byly kreativní. Ano, je to sice v rámci složité struktury a komplikovaného kontextu, na druhou stranu tu máme ale špatné majitele. Třeba New York Times kdyby nevydělávaly, tak je to pro ně katastrofální, protože nemají za zády LVMH, kteří je budou sponzorovat. To je prostě jen kvůli vlivu.

Bernard Arnault si tedy Les Echos koupil jenom pro svoji prestiž a vliv?

Já myslím, že když je někdo nejbohatší člověk ve Francii, který má obrovský byznys, obrovské množství peněz, tak co může chtít víc? Ženy? Auta? Ale ty má. Kdežto noviny, to byl vždy ukazatel nějakého společenského postavení. Oni to dělají chytře, založí vždycky nějakou společnost, nějakou nadaci pro umění, aby to vypadalo, že to není jen nějaká záminka pro obchod. A noviny, to je prostě jen další artikl bohatých lidí dnešní doby.

To je pořád dokola, nedávno jeden Rus koupil France-Soir. Noviny, které umíraly a tenhle chlápek, kterému je tak 32 let a je to syn ruského oligarchy, je koupil asi před dvěma lety. A nedávno právě začaly vycházet v nové formě.

Já jsem dnes právě mluvila s novinářem, který v tomto případě z France-Soir odešel...Eric Dupin, jestli ho znáte.

Znám a co říkal, proč odešel?

Protože nechtěl pracovat pod někým takovým. A myslíte, že když někdo uplatní klauzuli svědomí / odkoupení, jak se na něj pak bude dívat jeho další zaměstnavatel? Může to podle vás působit problémy? Má ten člověk nálepku někoho problematického?

Ne, myslím, že je to spíš naopak, že je to přijímáno poměrně dobře. Prostě řeknete, že jste využila té klauzule. Spíš bych řekla, že je to oceněno. Možná to může vypadat, že nejste úplně loajální s těmi nebo jinými novinami, ale není to rozhodně tabu.

Je pravda, že je to velmi omezený okruh lidí a je potřeba dávat pozor na svou reputaci, ale můžete úplně jednoduše říct, když třeba práci hledáte, že zrovna odcházíte díky klauzuli odkoupení. To není problém. Existuje to někde jinde?

Ne, podle toho, co já vím, tak jste jediní.

Myslím, že jsme i ve Francii jednou z mála profesí, která má v rámci práva speciální oddíl určený jenom nám. Protože, a to se může zdát jako blbost, ale je to taky důležité, to odstupné, které dostanete, tak z něho neplatíte žádnou daň. Takže když máte dostat 50 000 euro, kdyby to bylo odstupné v rámci výpovědi ze strany zaměstnavatele, musela byste to zdanit, ale v případě klauzule žádnou daň neplatíte. A to je výhoda, která jen dokazuje, že novináři tu jsou bráni jako specifická profese, která má i speciální zákony definované jenom pro sebe. U ostatních profesí jsou to hlavně kolektivní smlouvy, Občanský zákoník, ale celkově není moc profesí, které by měly své zákony.

Ale třeba co se týká press karty, tak tam jsou některé věci vážně absurdní. Já když jsem bydlela a pracovala v Hongkongu, tak jsem pracovala jenom pro francouzská média a trochu pro švýcarská, ale protože jsem neměla stálý plat, protože jsem měla svoji agenturu v Hongkongu a prostě jsem jenom fakturovala, tak i přesto jsem neměla nárok na carte de presse, i když 100 % mých příjmů pocházelo z práce pro noviny. Takže to jsou věci, které jsou trochu naruby.

Jsou podle vás francouzští novináři dostatečně chránění vůči svému zaměstnavateli?

Ano, protože kromě toho tady máte celé občanské právo. Ale novináři jsou podle mě ve Francii docela dost chránění, to je pravda. Protože kromě toho, co mají ostatní, oni mají i tyhle speciální věci typu klauzule odkoupení a podobně.

Já nejsem právník, ale třeba Američani říkají, že oni mají svobodu garantovanou v Ústavě, že je to mega ochrana. U nás jsou každopádně určité výhody, které se vztahují jen na novináře, ať už to jsou daňové výhody nebo něco jiného.

Novináři často říkají, že jsou tady špatně placení, a že děláme práci, která je přínosná pro celý národ, to mi ale přijde dost přehnané. To jsou prostě kecy. Novináři jsou chránění, ale nejsou jediní. Mladistvé taky chráníme a tak dále. Každá profese má svoje výhody, ale většina z nich je chráněna Kolektivními smlouvami a novináři mají ještě navíc ten zákon.

A když jste využívala klauzule odkoupení, využívala jste nějak pomoci syndikátů?

V každé redakci, kde je více jak asi deset zaměstnanců, existuje zástupce všech zaměstnanců. Někdo, kdo zastupuje personál ve vztahu k vedení. Já jsem byla třeba takový delegát, ale nebyla jsem v syndikátu. A když je ještě nějaký větší počet zaměstnanců, tak tam je pak zástupce syndikátu a ten se volí. V momentě, kdy je pak potřeba jednat, tak je to buď zástupce personálu nebo delegát syndikátu nebo i novinářský spolek, kteří vyjednávají. Novinářské spolky nejsou definovány zákonem, to je čistě iniciativa novinářů, kteří si v rámci redakce řeknou, že založí spolek.

Když to tedy shrneme, je podle vás klauzule užitečná?

Říká se sice, jaká to není super výhoda pro novináře, ale já jsem v Les Echos byla osm let a měla jsem tedy nárok na osm měsíčních platů. Ale nedávno jsem mluvila s jednou známou, která pracovala pět let v jedné společnosti a odešla s deseti měsíčními platy. Klauzule je dobrá v tom, že odejdete okamžitě, prostě nazdar, napíšete dopis a další měsíc dostanete šek s obnosem. Na druhou stranu ty částky, tedy měsíční plat za každý odpracovaný rok, to není nic specifického, nic extrémního. V lepších profesích, je to skoro absolutní minimum a odstupné se pohybuje v úplně jiných relacích. Všichni moji známí, kteří ale nejsou novináři, si domluvili lepší odstupné než jeden měsíc za každý odpracovaný rok.

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s Olivierem Da Lagem ze dne 1. dubna 2010, přeloženo z francouzštiny

Olivier Da Lage – novinář, většinu své profesní kariéry strávil v RFI (Radio France International), jako nezávislý novinář několik let působil na Blízkém Východě, dnes v RFI připravuje speciální víkendové pořady.

Když budeme mluvit o postavení francouzských novinářů dnes, mají dostatečná práva vůči svým zaměstnavatelům?

Celkově vzato nemají, ale jsou tady tři věci. Je pravda, že francouzský novinář má víc práv než jiný zaměstnanec ve Francii. Ale musíme si uvědomit, že zaměstnanec pořád zůstává zaměstnancem a už z principu tedy vyplývá, že bereme-li plat, je tu nějaká podřízenost zaměstnance vůči zaměstnavateli.

Takže francouzský novinář je podřízen svému šéfovi, není to někdo, kdo by byl absolutně nezávislý na svém vedení. Za druhé, ekonomická situace novin je velmi katastrofální a to samé platí tedy i pro novináře – stále více z nich se nachází ve velmi složité situaci, kdy jsou zaměstnání buď pouze jako spolupracovníci redakce, pigistes nebo jim nejsou obnoveny smlouvy, popřípadě mají smlouvy na dobu určitou. Pro někoho je tedy velmi obtížné ještě navíc riskovat své zaměstnání. Takže ta závislost a nezávislost novinářů na vedení podniku není tak jednoznačná a nemůžeme to přehánět.

Je pravda, že historicky, i když je to velmi limitované, tak jsou někteří novináři, kteří si mohou dovolit říkat něco, co se nelíbí jejich zaměstnavateli, což je naprosto nemyslitelné v jiných odvětvích. Nějaký dělník nebo i manažer si bude sotva veřejně stěžovat na svého zaměstnavatele, ale je pravda že dnešní tendence je taková, že se vedení společnosti stále obtížněji vyrovnává s vyjádřením nějakého nesouhlasu, a pak z toho jsou různé postihy, v krajním případě třeba i propuštění za to, že se někdo veřejně vyjádřil.

Takže všeobecně se dá říci, že vedení podniku stále častěji chce mít otěže ve svých rukou a chce to vyřešit po svém. To, co slýcháme všude, tj. i ve Francii, je to, že je to podnik, takže stejně jako král, si i majitel může dělat, co chce. Pak má novinář stejná práva jako každý jiný zaměstnanec, a ta vyplývají ze Zákoníku práce a kolektivní smlouvy.

Když vezmeme klauzule, ať už klauzule svědomí nebo odkoupení, co to pro vás znamená? Mají dnes ještě vůbec smysl?

Jak to vysvětluje hezky právě Rapport Brachard, klauzule svědomí má za cíl chránit novináře, který se ocitne v situaci, kdy jeho novinářská přesvědčení, že pracoval pro ten nebo jiný titul, už nemohou být dále respektována, a tedy dotyčný nemá jiné řešení, než noviny opustit, ale protože je vcelku obtížné najít jiné zaměstnání, navíc když změna editorské linie není jeho chybou, tak je normální, že dostane nějaké kompenzace, jako kdyby byl propuštěn, což mu finančně umožní, aby si našel nějaké jiné zaměstnání.

Je třeba si ale uvědomit, že ve třicátých letech byl francouzský tisk velmi poznamenán politickým zaměřením. Každá strana měla své noviny, noviny měly jasně danou politickou linii, filozofii, která byla zřetelná na první pohled. Dnes je to všechno o dost těžší, i když mohou existovat různé tendence, více či méně zřejmé.

Když vezmeme dnešní celostátní deníky, tak jsou jenom dva z nich, které mají jasně definovanou politickou linii, a to je L'Humanité a La Croix, které sotva přežívají finančně a nebýt státní pomoci, už by tady dávno nebyly. A ty ostatní se nacházejí někde mezi středo-pravicovým a středo-levicovým proudem. Ale jsou i novináři, kteří přecházejí z jednoho do druhého bez nějakých větších problémů.

A co klauzule svědomí? Dovedete si její použití představit i dnes?

Klauzule svědomí je dnes méně používaná, protože je to velmi složité dokazování, že bylo vaše svědomí poškozeno. Navíc, jaká je přesná definice editorské linie? Je ale pravda, že obě klauzule – i svědomí i odkoupení, jdou v podstatě ruku v ruce. Pokud naše svědomí nemá problém s novým majitelem, nemusíme noviny opouštět. Je to zkrátka propojené a počítá se s tím, že nový majitel si bude chtít aplikovat svoji vydavatelskou, tedy editorskou linii. Změna vlastníka se ale bude vždy snadněji dokazovat.

Při uplatnění klauzule odkoupení tedy mohou problémy nastat jen výjimečně?

Dříve to bylo všechno jasné. Sto procent kapitálu koupil někdo jiný jako sto procent kapitálu, v takovém případě není o vlastnictví nejmenších pochyb. A tenhle majitel pak i noviny řídil. Dnes je situace ale složitější – protože většinou je kapitál rozdělen mezi několik společností a pak se tedy můžeme bavit o tom, od jakého počtu, od kolika procent je to změna majitele.

V některých případech je totiž klauzule odkoupení opravdu jen takový jackpot pro novináře. A proto by firmy nejraději klauzuli svědomí zrušily a čas od času se o to i pokusí, naposledy to bylo v roce 2008, ale nakonec se to nepodařilo. Pokud mluvíme o tom, že některé podniky „otevrou“ klauzuli svědomí nebo odkoupení, tak je to velmi nepřesné. Oni ji sice otevřou, ale i tak by všichni majitelé byli rádi, kdyby je to stálo méně peněz, proto budou vždy usilovat o zrušení klauzule svědomí a když to neudělají teď, tak to budou zkoušet jindy.

A pak je otázka, jak dlouho po změně majitele se dá klauzule svědomí uplatnit. A tady je třeba říct, že podle Kasačnického soudu nelze vyměřit žádný limit. A klauzule odkoupení tak může být uplatněna třeba i dva roky po vstupu nového majitele, protože novinář si důsledky začne uvědomovat až později. Nejprve to třeba nevypadá, že se pro jeho práci bude něco zásadně měnit, ale když si to pak uvědomí, může klauzuli uplatnit.

Co se týká výše odstupného, které klauzule zaručuje, je to podle vás adekvátní?

V případě klauzule svědomí o výši odstupného rozhoduje speciální komise (*Commission arbitrale*) složená mimo jiné i z novinářů a ti bývají ke svým kolegům většinou velmi štedří. Proti rozhodnutí komise se pak už nelze nijak odvolat.

Přijde vám tedy klauzule užitečná i dnes, když se její význam dost posunul?

Je pravda, že klauzule svědomí je velmi málo používaná, ale svým způsobem zajišťuje novinářům určitou svobodu. Říká, že novinář není zaměstnanec jako každý jiný, zaručuje novináři určité postavení v rámci hierarchického systému. Už to, že klauzule svědomí existuje, je důležité. A ačkoli se to může zdát velmi teoretické, má to svou váhu a je to důležité.

Bylo by podle vás potřeba to v zákoně nějak upřesnit?

Ale to nemůžete. To je nemožné. Protože, někdy ten, kdo to celé řídí a provozuje má třeba málo akcií, nebo nevlastní úplně největší podíl, a pak by s uplatněním klauzule byl obrovský problém, kdyby bylo v zákoně definované nějaké procento. Zákony, které jsou moc přesné, se složitě uplatňují a aplikují. Pokud je zákon volnější, má soudce větší volnost zákon uplatnit.

A když Axel Ganz říká, že není důležité, kdo je majitel, pokud se editorská linie nezmění? A že klauzule odkoupení a svědomí jsou zbytečné a nejsou potřeba?

To je klasická rétorika majitelů. Samozřejmě, že oni vám budou tvrdit, že je to zbytečné, protože je to stojí akorát peníze. Já být na jeho místě, asi bych neříkal nic jiného.

Je tedy těžké klauzuli svědomí nebo odkoupení dokázat?

Ano, je to čím dál tím těžší. Dřív to byl jeden majitel, který vlastnil noviny, dnes je všechno tak provázané, že je často velmi komplikované dohledat, kdo má kde jaký vliv. Měli jsme tu zákon proti koncentraci tisku, který určoval nějakou hranici, tuším, že 30 %. Pak tu ale byl problém, kdy jedna společnost chtěla koupit část Alsaského deníku, skupina lidí, ale tvrdila, že už mají závazky v jiných titulech nebo tak, a že tento nákup by tu hranici už překročil. Trvalo to hrozně dlouho, a vyplývá z toho jediné, že vždy záleží, jak se na věc díváte. V zákoně to prostě není přesně definované, není to jasné a tak to vždy bude záležet jen na soudu, aby to určil. Je to jako jakékoliv jiné vyšetřování.

Je to tedy riskantní? Odvolávat se na klauzuli svědomí / odkoupení?

To víte, že je to riskantní, je to obrovský risk. Pokud se s někým soudíte několik let, může vás to stát obrovské peníze. Obecně se klauzule odkoupení uplatňuje hromadně, tedy dá se uplatňovat hromadně. Ale klauzule svědomí je akt čistě a jen individuální.

Na druhou stranu je to jako v jiných věcech, které se týkají pracovního práva. Mít takový nebo jiný zákon totiž vždy nestačí. Je ale dobře, že klauzule tady je, že je tu ta možnost ji použít, ale pak bude vždy záležet na každém, jestli se na ni bude chtít odvolat, nebo raději upřednostní garanci pracovního místa.

Vy sám jste někdy klauzule využil?

Já jsem většinu svého profesního života strávil ve veřejnoprávních médiích, a tam se na nějakou změnu majitele moc nehraje, tam to uplatnit nejde. Ale přesto když RFI (Radio France International) koupilo od Sofíral rádio Monte Carlo, zaměstnanci toho rádia mohli využít klauzule odkoupení.

Jakou roli podle vás v tom všem hrají novinářské spolky a syndikáty?

Spolky? Ty jsou jako ohňostroje. To se dlouho nic neděje a pak najednou je kvůli něčemu obrovské haló. Většinou nemají nijak velkou moc a nic zásadního nemění. Naproti tomu Syndikáty jsou jako protisíla velmi důležité a potřebné.

Ve Francii je ale obecně členy syndikátů jen menšina, a to z jednoho prostého důvodu. Protože když jste v syndikátu, můžete být svým způsobem ohroženi, je to risk, protože bojujete proti svému zaměstnavateli. Francouzské syndikáty se ale nebíjí jen za práva svých členů, ale za práva všech, takže je v podstatě výhodnější nebýt členem a počkat si, až mi ostatní vymohou nějaké výhody. Nic vás to nestojí a užitek z toho máte taky, navíc absolutně bez rizika. V severských státech výhody získané pro syndikáty platí jen pro členy syndikátů a to je rozdíl.

Syndikáty jsou ale potřeba, pokud si zaměstnavatel dělá, co chce, musí existovat nějaký nástroj, jak tomu zamezit, a kdyby nebylo aktivních syndikátů, tak by si někteří zaměstnavatelé opravdu dělali, co by chtěli.

Proč je ale ve Francii tolik syndikátů?

Protože syndikáty tady byly a fungují a protože zastupují všechna, nebo alespoň spoustu povolání, tak mají svou odnož i pro novináře. Všechno to ale záleží na lidech, já si myslím, že nejvíce může dokázat jen SNJ, proto jsem i jejich členem a SNJ reprezentuje polovinu všech novinářů, kteří jsou v syndikátech. Z našich řad je zvolena vždy polovina komise (Commission de la carte) a o zbytek se dělí všechny ostatní syndikáty.

Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s Bernadette Duprat ze dne 1. dubna 2010, přeloženo z francouzštiny

Bernadette Duprat – v letech 1987 – 90 pracovala jako asistentka redakce v časopise Voici, poté na základě klauzule svědomí podala výpověď spolu se dvěma kolegyněmi; po šestiletém soudním sporu s vydavatelským domem Prisma Presse jí nakonec bylo přiznáno právo na klauzuli svědomí. Dnes pracuje jako asistentka redakce v časopise ELLE.

Váš případ klauzule svědomí je asi ten vůbec nejznámější. Byly jste opravdu první velký a velmi medializovaný případ?

Ano, samozřejmě. Ono se stalo vlastně to, že klauzule svědomí byla dříve použita při změně orientace novin, ale spíše politické orientace a my jsme byly první případ, kdy to bylo použito i v jiném případě. Takže naši advokáti museli dokazovat, že změna orientace nebo zaměření listu se netýká jenom politického směřování. Existuje totiž klauzule svědomí ale i klauzule odkoupení. A většinou se vždy aplikovala ta klauzule odkoupení a ta se uplatňuje stále, pokud se změní majitel.

Jak složité bylo dokázat tu změnu zaměření listu?

Bylo poměrně jednoduché to dokázat. Když začínali s Voici, tak bylo v novinách hodně článků kde Ganz definoval dost konkrétně koncept časopisu. Problém klauzule svědomí byl v tom, že se o tom moc nevědělo, byla to věc poměrně zastaralá. V době, kdy jsme žily, prostě zapadla. Takže na jednu stranu to bylo poměrně jednoduché to prokázat, a na druhou stranu to, že se z toho stalo něco zapomenutého, bylo velmi zajímavé také z pohledu právního, pro advokáty a pak i pro všechny ostatní novináře.

Klauzule odkoupení je dnes poměrně častá, ale klauzule svědomí se uplatňuje velmi zřídka. Proč myslíte, že to tak je?

No, myslím si, jestli jsme nakonec nebyly první a taky poslední. Protože dneska je bulváru spousta a dělají ho všichni, protože média a psaná žurnalistika se dost vyvinula. Tedy pokud tomu ještě můžeme říkat noviny, protože dnes to je hlavně marketing. A je pravda, že Ganz byl na svou dobu velký vizionář a průkopník. Já myslím, že v Německu tou dobou toho bylo už poměrně hodně, stejně asi i ve Spojených Státech nebo Británii, ale ve Francii to nebylo. Protože tady máme dost přísné zákony na ochranu osobnosti a soukromého života. V Británii

si v tomto směru mohou dělat tak trochu, co chtějí. A Prisma Presse s Voici měli s těmito zákony velké problémy.

Jak byste tedy popsala formu, ve které Voici vycházelo na začátku?

Já když jsem do Prisma Presse přišla, byla jsem první z nás tří, tak existoval přesný koncept, který byl jasně definován, a rozhodně to nebylo tohle. Pak to ale nefungovalo tak, jak si Ganz představoval, proto vzal věci sám do svých rukou a začal to měnit. A změnil to totálně. Pak říkal, že z toho udělá dámský časopis ženy. No, to trvalo nevím jak dlouho. První šéfredaktorka Paule Feuillet odešla, pak jsme měli jiného šéfredaktora, tak se to taky změnilo, ale to taky moc nefungovalo. Každopádně cílem bylo 400 000 prodaných výtisků a takových výsledků jsme nedosahovali. Když se pak Ganz ujal řízení té změny, tak jsme začali dělat opravdu bulvár, ale takový bulvár jaký Francie nikdy nezažila.

A v tu chvíli jsme si řekly: „Jé, rychle pryč. Musíme rychle pryč.“ Byla to tedy Elisabeth, která s tím přišla a řekla, že přeci takhle nemůžeme pokračovat a musíme rychle odejít. Nebylo to totiž nic zajímavého, a lidem se to nijak zvlášť nelíbilo. Navíc my jsme tenkrát byly v letech, kdy jsme si mohly ještě poměrně snadno najít jinou práci. (*pozn.: kolem 30 let*). Tak jsme si řekly „hop, jdeme na to, musíme z tohohle ven ale bez toho, abychom daly výpověď.“ A tak Elisabeth řekla, že otevřeme klauzuli svědomí a tak to všechno začalo.

(...)

A vy jste se tedy setkala i s Ganzem?

Ano, setkala a mám vás od něho pozdravovat.

Tak to je legrace, že si na nás pamatuje.

Pamatuje, ale on je tedy Němec každým coulem.

Ale má šarm, ne? My jsme se ale nesoudily jenom s ním, on měl kolem sebe celý tým lidí.

Ale vše to bylo na základě jeho nařízení, rozkazů, nebo ne?

Ano, to samozřejmě ano. To je jasné.

On se rozčiloval, že tenkrát nevěděl, co to nějaká klauzule je, a že mu to přišlo jako naprostá hloupost.

To je jasné. Tomu naprosto věřím. A hlavně jejich velký problém byl v tom, že měli velmi špatného advokáta. Už ten první advokát při stání u komise Prud'Hommes to neměl jednoduché, protože tam to bylo velmi těžké, to jsou zástupci vlastníků médií i syndikátů a tohle bylo něco dost nevídaného. Ale advokáty měli špatné, to určitě, protože oni měli advokáta, který se specializoval na obchodní záležitosti, kdežto my, my jsme měly advokáta, který se účastnil procesu, kdy byla klauzule svědomí uplatněna naposledy, takže s tím měl zkušenosti, chápete? A jaké to vlastně bylo s Axelem Ganzem? Jak jste ho sehnala?

No bylo to na jednu stranu velmi vtipné. Jak jsem psala tu práci, řekla jsem si, že by bylo velmi přínosné, kdybych s ním mohla mluvit, protože jeho jméno se všude objevovalo. Tak jsem to zkusila, zkusila jsem někam napsat a oni mu můj mail přeposlali a on se mi sám ozval, že je mi k dispozici a že se se mnou rád sejde. On už teď v žádném časopise nefiguruje.

To je pravda, poslední jeho časopis se jmenoval Jasmine, ale to nefungovalo. Ale jinak si myslím, že on měl opravdu talent, on je prostě muž marketingu. Ale pro mě to, co on produkoval, nebyl tisk. Teda jako byl to tisk, protože tak to dnes vypadá, ale je to jenom marketing.

Jak vy osobně vidíte klauzuli svědomí? Co pro vás znamená?

Na klauzuli svědomí je dobré to, že když řeknete, že ji chcete otevřít, tomu se tak říká „otevřít klauzuli svědomí“ nebo odkoupení, to je stejné, ale to prostě oznámíte, vypnete počítač a jdete domů, hotovo. Ale protože oni to odmítli uznat, tak z nás udělali ty, které odešly samy, jako, že jsme podaly výpověď. Takže při dalších jednáních jsme potom měly status někoho, kdo odešel sám, tedy bez nároku na odstupné. Nejdřív jsme tedy musely dokázat, že jsme nepodaly výpověď samy, ale že chceme klauzuli svědomí. A už tam jsme měly velmi dobrého advokáta.

Kdo ty všechny advokáty platil?

No my, my jsme si to všechno platily.

Kolik let jste pro Voici v tu dobu pracovala?

Já tři roky. A od té doby, co jsme si to řekly a než se to všechno začalo opravdu řešit, trvalo to rok. Asi tak. Uvnitř redakce to totiž neuvěřitelně vřelo, to byla skoro občanská válka a my tři jsme byly prostě izolované.

Proč?

No protože jsme se odvolávaly na klauzuli svědomí a začaly jsme celý koncept zpochybňovat. A pak tam byla ještě čtvrtá slečna, která se jmenovala Michelle Guercy. Té byla klauzule svědomí úplně jedno, ta si dojednávala odstupné po svém, bez nás. Ale Elisabeth byla taková Johanka z Arku. A já jsem jí následovala, protože jsem si řekla, že v tom prostředí také pracovat nechci, tak jsem si řekla, že do toho jdu s nimi. Bylo to dobrodružství. Dominique se k nám taky přidala, to nevím moc proč, ale asi se jí to taky nelíbilo. A pak bylo pár těch, kteří s námi tak trochu sympatizovali, ale nechtěli se přidat a zbytek nás odepsal a izoloval.

A pak tam byla Michelle, která si to domlouvala po své linii. A hrála tak trochu poker a řekla, že si založí sekci syndikátu CGT. A pak už to začalo vřít a já si moc nevzpomínám, jaké byly naše argumenty vůči ostatním lidem z redakce. Já jsem byla navíc delegátka zaměstnanců a Elisabeth taky. My jsme se prostě tenkrát na začátku přihlásily, že chceme zastupovat ostatní zaměstnance.

Jak na vás tehdy koukali ostatní novináři v redakci, kolegové?

Bylo to dost složité. Na začátku byli někteří, kteří nám dávali za pravdu.

A říkali to i nahlas?

Ano, protože tam to prostě vřelo v té redakci. Ale já si tohle moc dobře nepamatuju, ani nevím, co jsme těm ostatním říkaly. Ale bylo to hrozně vyhocené. My jsme totiž rozporovaly to jejich rozhodnutí. A všechny tři jsme navíc měly nějaké funkce v té redakci. Já byla myslím delegátka pro SNJ nebo pro personál? Možná spíš pro personál, protože já na ty syndikáty moc nejsem.

A tahle slavná Michelle, to byla malinká slečna, brunetka, ale to byla prostě bomba. Šel z ní strach. A ona nám řekla, že chce tedy otevřít tu sekci CGT. A u Ganze se něco takového nikdy nestalo. My jsme tedy CGT nebyly, to si ona řešila sama. Ale celkově tam bylo dost nepříjemné klima.

Ptaly jste se třeba ostatních, jestli se k vám nechtějí připojit?

Ano, hodně se o tom mluvilo a někteří prostě byli na naší straně, ale když přišlo na lámání chleba, nebo když měli prostě skočit, tak neskočili. Protože si všichni řekli „no jo, nezaměstnanost“, tak proto jsme byly jen tři. A Michelle si sama dojednala odstupné ještě před námi a odešla s balíkem.

Jak je to možné?

No protože si to prostě domluvila na oddělení HR. Ona se neodvolávala na klauzuli, ale byla tak neodbytná, že je už štvála, tak jí asi raději vyhověli.

Ale vy jste také trvaly na svém, nebo ne? Taký jste byly neodbytné...

Ne, já nejsem výbušný ani excentrický člověk. Ale bránit jsme se prostě musely. Nám pomohl hodně náš advokát, tedy mně to pomohlo hodně, že jednal za mě. Možná Elisabeth tolik ne, protože to je osobnost, ale ona hraje spíš na šarm. Michelle ne, to byla prostě vichřice a oni si asi řekli, že je potřeba se jí zbavit, aby to nerozvracela v redakci dál. Nejspíš si mysleli, že když se Michelle takhle zbaví, že my zmlkneme. Takže oni s ní vyjednávali za našimi zády a jednoho dne Michelle zmizela i s penězi a my jsme tam stále byly.

Kdy jste se tohle dozvěděly?

No až později, ta počáteční fáze trvala asi rok. Ale když jsme se tohle dozvěděly, tak jsme si řekly, že budeme pokračovat.

Ale ještě předtím než tohle všechno začalo, tak můj manžel pracoval v Libération. A tohle byl opravdu start toho všeho, ještě předtím, než odešla Michelle. To byla prostě nášlapná mina - jeden článek, který byl na celou stránku v Libération o tom, co se děje uvnitř redakce Voici.

A oni si ten článek hned spojovali s vámi?

Šéfredaktor Voici věděl, že tam můj manžel pracuje, protože když jsem se vdávala, tak jsem pozvala i kolegy z práce a tedy i šéfredaktora. Takže tam se to vědělo. A když jsme teda viděly, jakým směrem se věci ubírají, řekly jsme si, že o tom promluvíme. Já už si teď ale nevzpomínám, jak to přesně bylo, jak jsme to udělaly. Ale ten článek všechno odstartoval. No, každopádně prostě Pierre Krurman, který pracoval v Libération a předtím pracoval v Prisma Presse, tak on znal celý systém a politiku Axela Ganze, takže my jsme všechny tři dorazily do Libé, on s námi udělal rozhovor a další den byla o tom celá jedna stránka

v Libération. A pak to byl šrumeč, to bylo něco nepředstavitelného. Ještě v ten den, kdy Libération s tímhle článkem vyšlo, tak ještě to ráno jsme měli všichni na svých stolech dopis od vedení. A to byla opravdu síla...uf, to jsem měla až možná normálně strach. To bylo tenkrát hodně dusno.

Jak to pokračovalo dál?

Takže tohle odstartovalo celý kolotoč. Následně na to nám zavolal jeden pán, který se jmenoval Perier-Daville, který pracoval pro Le Monde a byl tam i prezidentem novinářského spolku. A tenhle pán jako novinář sledoval i poslední klauzuli svědomí, která se dostala k soudu, to byla ta aféra kolem Clauda Mauriaca a to byla poslední klauzule svědomí, která byla ve Francii žádaná. A pan Perier-Daville, když si přečetl článek v Libération, tak zapátral a nakonec nás našel a kontaktoval. Pak nás pozval na oběd, a protože to byl pán už úctyhodného věku, tak jsme s ním samozřejmě šly. Při tom obědě nám pak řekl, že ho náš případ velmi zajímá. A já myslím, že to byl on, kdo nám pak představil jiného novináře z Le Monde, který se jmenoval Labé. A hlavně nám nabídl, že nás představí advokátovi, který zastupoval Clauda Mauriaca a to byl pan Bloch.

Takže tenhle pán, který se nám sám ozval, nám ohromně pomohl a na tom obědě jsme si řekly, že do toho jdeme. A pak jsme se tedy setkaly i advokátem Blochem, což bylo velmi vtipné, protože on měl sídlo asi pět set metrů od redakce. Takže to bylo velmi praktické, protože my jsme se s ním vídaly docela často.

Takže jsme se panem Blochem setkaly a už jsme měly připravené nějaké podklady a pan Perier-Daville šel tehdy s námi. Ten nás doprovázel vždy. A Bloch řekl, že je připravený do toho jít s námi a že nám dokonce udělá speciální tarif. Naštěstí.

Platí ve Francii také pravidlo, že když vyhrajete proces, tak druhá strana platí soudní náklady?

Ano, ale ve skutečnosti my jsme nic nevyhrály. A i když nám pan Bloch udělal velmi rozumnou cenu, protože to je jeden z nejlepších advokátů v celé Francii, tak to něco stálo a pak jsme platily i advokáty předtím a to jsou patnáctiminutové tarify. Pan Bloch nám udělal velmi přátelskou cenu, protože byl velký kamarád s panem Perier-Davillem a kromě toho ho to ještě zajímalo. Kde nás to stálo velké peníze, to bylo až u Kasačního soudu, protože tam jsme si musely vybrat jejich advokáta. Pan Bloch nás zastupoval tedy proti komisi Prud'Hommes a odvolacímu soudu. A ke kasačnímu soudu jsme si musely vybrat jiného

advokáta, protože ti tam jsou přesně určení. A tam jsme taky chytly dobrého zástupce, jednoho z těch nejlepších. Ale oni tenkrát měli taky dobrého, protože u Kasačního soudu to už jsou opravdové špičky.

Ten advokát vám je určený nebo si ho můžete vybrat?

Ne, to je vaše volba. Ale Voici nám toho našeho v podstatě vyfouklo, ale my jsme měly za zády stále pana Perier-Davilla, který nás tak nějak vedl a směřoval. Takže pan Bloch nám udělal sice hezkou cenu, ale tenhle druhý advokát nám nasadil plnou taxu, takže to naše odstupné, které jsme nakonec vyhrály, v podstatě pokrylo soudní výdaje.

Taky je důležité to, že díky panu Perier-Davillovi jsme měly ještě jiného advokáta, který nás zastupoval u úřadu práce, kde jsme musely dokázat, že jsme nedaly výpověď, ale že uplatňujeme klauzuli svědomí. A tam jsme měly také naprosto výborného advokáta, a ten byl zadarmo a byl mladý. A pan Perier-Daville nás tedy vzal k němu a on měl tenkrát kancelář u pana Pigemana, které byl tou dobou ministrem spravedlnosti. To bylo opravdu něco nevídaného.

To jste ale měly ohromné štěstí.

To bylo ale hlavně díky panu Perier-Davillovi, protože kdybychom ho neměly a on nám tak nepomohl, tak opravdu nevím, jak bychom se s tím samy vypořádaly. I když teď si vzpomínám, že to možná bylo obráceně, že nás nejprve kontaktoval ten novinář z Le Monde, nějaký pan Labé, a pak se o celou věc začal zajímat pan Perier-Daville a vyžádal si na nás spojení. Na začátku tedy byl jeden článek v Libération, jeden v Le Monde a pak nás pan Perier-Daville kontaktoval.

Ale abych se vrátila, kde jsem skončila. Tak ten advokát, ten mladý advokát nás přijme v kabinetu pana Pigemana, který je velký advokát. A když pan Perier-Daville vysvětlil, o co jde, tak ten mladík řekl, že se o to postará. A zadarmo.

A když jsme uhájily pozici před úřadem práce, byla to pro nás taková zelená, že jdeme dobrým směrem a navíc nám Prisma musela vyplatit nějakou částku. Nebylo to nic závratného, bylo to kolem 75 tisíc franků pro každou.

Jak o tom mluvím, tak si na to vzpomínám. Prisma nám totiž měla vyplatit odstupné za každý odpracovaný rok. A tohle byl prostě dobrý začátek.

Jak jste to řešila s penězi? Našla jste práci hned?

Já jsem z nás tří měla asi nejmenší finanční problémy. Byla jsem vdaná, manžel měl práci, takže já jsem finanční problémy neměla a v podstatě jsem spoustu věcí za nás za všechny sponzorovala, i za holky. A to nám dovolilo být velmi svobodnými, nezávislými. A když náhodou syndikáty přišly s tím, že se do toho zapojí, tak my jsme říkaly ne, my to nepotřebujeme, děkujeme. Já jsem totiž syndikáty nikdy moc nemusela.

Proč?

Nevím, prostě proto. Ale syndikáty to moc nezajímalo, teda nezajímala je podstata, zajímalo je to, že je tam nějaký konflikt novinářů se zaměstnavatelem. Oni si z nás chtěli udělat jen toho malého vpředu, který to táhne, ale o klauzuli svědomí jim nikdy nešlo. Nám tahle svoboda ale umožnila dělat, co jsme chtěly. Nikoho jsme nepotřebovaly, samy jsme to financovaly a dělaly jsme, co bylo potřeba.

Ale jak říkám, my jsme nic nevyhrály, ani frank jsem z toho neměla. Byl to prostě morální boj a my jsme nemohly žádat náhrady za poškozené svědomí. My jsme jen chtěly, aby byla klauzule uznána, aby soud řekl, že na ní máme v tomto případě nárok.

Litujete toho třeba dnes? Že jste se pouštěla do takovéhle bitvy?

To určitě nelituju, bylo to dobrodružství. I když bylo to dost únavné a vyčerpávající.

A udělala byste to znovu?

Ano, samozřejmě bych do toho šla znovu. Ale dneska už by to asi tak snadno nešlo. Dnes jsou všechny noviny postavené hlavně na marketingu. Já dnes pracuji v Elle, což není tak špatné, ale všechny noviny, které vycházejí, to je marketing, to nemá s novinami nic společného. Všechno diktuje reklama a redakce jsou jako prostitutky.

Tak je to myslíte všude?

No, možná ne v nějakých opravdu nezávislých novinách, ale těch je stále méně. Noviny jako takové už podle mě dávno skončily. Ale tenkrát, my jsme byly tři holky, bylo nám kolem třiceti let, tak jsme do toho šly, protože jsme si řekly, že se nám tenhle způsob nelíbí. Já jsem prostě pro takový časopis pracovat nechtěla, všichni okolo o něm mluvili, jako že to je něco divného, že je to už moc.

Takže jste nebyla hrdá na to, kde pracujete?

Hrdá? Tak to v žádném případě. Já jsem se styděla a můžu vám říct, že i dnes, když mám říct, že jsem pracovala ve Voici, tak se stydím. Normálně se stydím.

Co pro vás bylo nejhorší? Co vám dělalo největší problémy? Vymýšlet si nebo lhát?

Ne, tam úplně lži nebyly, ale já jsme prostě nikdy neměla ráda bulvár. Nikdy jsem se o něj nezajímala, já čtu deníky a ne časopisy. Nečetla jsem ani Paris Match, který psal o celebritách. Mě to nikdy nezajímalo a stále nezajímá. Psát o celebritách, dobrá, to ještě dokážu pochopit, ale my jsme začali psát a ukazovat fotky lidí v situacích, které jim rozhodně dobré jméno nedělaly. To opravdu nemám ráda, a proto jsem do toho ve Voici tenkrát šla. I tady v Elle mám raději, když ukazujeme lidi, kteří se mají dobře a vypadají dobře.

To ano, ale slavní lidé mají svoji komunikační strategii.

Ano, ale takové věci prodávají a lidi to zajímá. Teda kromě mě.

Vaše pozice ve Voici byla tedy v sekretariátu redakce?

Ano, byla jsem asistentka redakce. Takže my jsme vlastně ty články nepsaly, my jsme je jenom četly a opravovaly. Všechny čtyři i s Michelle jsme byly, myslím, v sekretariátu redakce.

Na to hrozně nadával i pan Ganz. Říkal, že vy jste přece ty články nepsaly, jen jste je měly číst...

Ano, četly jsme je. A on tomu nerozumí dodnes, co nám na tom vadilo?

Myslím, že ne.

Ale on to ani pochopit nemůže, protože jsme prostě každý jiný a v této věci evidentně nejsme stejně citliví. Ganz prostě podle mě miluje reklamu a je to opravdu velký obchodník, muž marketingu, ale ne muž novin. To není novinář.

Ale je, říkal, že psal jako mladík do novin a časopisů.

To říkat může, ale to prostě není novinář. Ale to je jedno. Já neříkám, že já jsem nějaká velká novinářka, ale existuje přeci nějaké minimum novinářské etiky, které je třeba respektovat. Buďto vyděláváme peníze nebo děláme informace, tedy seriózní noviny.

Ale i tak jste ve Voici zůstala tři roky.

Protože ta změna byla postupná, nějakou chvíli to trvalo, než vymysleli koncept, který bude vydělávat. A měnili se šéfredaktoři i umělečtí ředitelé a Axel Ganz sám to přišel řídit a přinesl s sebou maketu německého časopisu Stern, kterou jsme se měli řídit. A několikrát jsme měli i německé vedoucí jako šéfredaktory, nebo tak.

I tak je to ale velmi zajímavý případ.

To je, je to určitě zajímavý případ. Ale je pravda, že my jsme k tomu tenkrát měly podmínky. Bylo nám třicet, dnes by to bylo všechno složitější. Voici s tím modelem začalo a dnes už je to pojem.

A jak na Voici koukali lidi kolem vás?

No asi je to zajímavé, protože ta nová forma se začala prodávat o dost lépe.

A co říkali vaši přátelé?

No, my jsme moc podporované nebyly, na druhou stranu lidem je to dost jedno a říkali, že je to náš problém.

A rodiče? Co říkali na to, že se chcete pouštět do bitvy s tak velkou společností?

No, chudáci moji rodiče, to už si moc nevzpomínám. Tenkrát ale Prisma nebyla taková, jak to vidíme dnes, navíc dnes je situace úplně jiná, když dělají bulvár všichni. Klauzule svědomí dneska, to si moc nedovedu představit.

Příloha č. 6: Záznam setkání s Elisabeth Roger a Dominique Fromentin ze dne 2. dubna 2010, přeloženo z francouzštiny

Elisabeth Roger – iniciátorka nápadu pro uplatnění klauzule svědomí v časopise Voici, ve Voici byla zaměstnaná jako asistentka redakce, dnes nezaměstnaná.

Dominique Fromentin - pro Voici pracovala 3 roky jako redaktorka, po společnosti Voici žádala v 90. letech klauzuli svědomí, dnes je zaměstnaná v časopise pro ženy Maxi.

Je to přeci jen už docela dost let, ale mě by zajímalo, jak na to vzpomínáte, co se vám z té celé aféry vybavuje nejvíce?

Dominique: Hlavním tahounem celé akce byla Elisabeth, to ona byla taková lokomotiva, která nás všechny táhla. Určitě toho nelituji, byla to obrovská zkušenost, ale je pravda, že jsme nic hmotného nevyhrály. Nám šlo ale o princip, chtěly jsme dokázat, že v editorské linii došlo ke změně a že klauzule svědomí může být uplatněna. Chtěly jsme být precedentním příkladem, tak aby se další mohli bránit jako my.

Elisabeth: Já jsem pracovala jako asistentka redakce, spolu s Bernadette. A když jsme viděly, jaké věci tam píšou, občas jsme chtěly nějakou větičku vyhodit, a tak jsme se neustále dostávaly do střetů s šéfredaktorem. A pak jsme obě dvě odjely ve stejný čas na dovolenou, a když jsme se vrátily, nestačily jsme se divit. A to byla poslední kapka, to jsme si řekly dost.

Dominique: Časopis není jogurt, a Axel Ganz to tak bral. V momentě, kdy se ale v časopise začaly objevovat věci, které byly opravdu za hranicí, když začali vyhrabávat a přehrabávat koše celebrit, řekly jsme si, že tady teda opravdu pracovat nechceme.

Elisabeth: Všechno to vlastně začalo tak, že pan Perier-Daville četl ten článek v Le Monde a na základě něj nás potom kontaktoval. A pak když jsme se setkaly s panem Blochem, tak jeho náš případ také velmi zajímal. Znovu totiž přicházela na řadu ta zapomenutá klauzule svědomí. A náš případ byl zajímavý i tím, že jsme se jako ženy ohrazovaly vůči ženskému časopisu. Chtěly jsme prostě dokázat, že klauzule svědomí může být uplatněna i v nepolitickém tisku.

A tenhle pan Perier-Daville a možná i advokát už jsou oba nejspíš po smrti, to nevíme. Byli to dva staří pánové, kteří se velmi dobře znali. Ale ten advokát měl prostě neuvěřitelné ego, měl jednak zkušenosti, ale byla to také obrovská osobnost. A když jsme ho viděly před komisí Prud'Hommes, tou dobou ještě nikdo netušil, jakým směrem se to bude ubírat a tohle stání

bylo někdy odpoledne, po obědě a přišli se podívat i ostatní lidi, které to zajímalo, i lidi ze syndikátů, protože oni tomu nevěřili, že bychom to mohly vyhrát. Ze syndikátů nám totiž říkali, že to je pro ně naprosto nezajímavé a měli nás tak trochu za blázny.

A když tedy začalo to stání, tak tam bylo poměrně dost lidí a ten náš advokát, no já vám řeknu, že po dvou vteřinách jsem byla přesvědčená, že jsme udělaly správnou věc. On prostě všechny probudil. Bylo těsně po obědě a lidi byli takoví ospalí, ale on je probudil. Takže najednou se všichni na židlích posadili a koukali, co se to tam děje a my jsme se pomalu začaly usmívat. To bylo opravdu divadlo, jak po stránce řečnické, tak po stránce divadelní, jestli rozumíte. Bylo to naprosto famózní.

Co pro vás byla ta poslední kapka? Co vám dělalo největší problém?

Dominique: Nám se to prostě nelíbilo, to, co tam psali. A oni po nás chtěli, abychom tam psali něco, co se nám nelíbilo a na náš názor se nikdo ani nezeptal, to nikoho nezajímalo.

Elisabeth: Na začátku to v žádném případě nebylo tohle, to bylo pletení, recepty, hry, móda. A pak to byly prostě osobní příběhy, zraňování lidí, ukazování jejich nemocí.

Dominique: Ano, a pak se začali hrabat i v koších, tedy jednak obrazně, ale i opravdu – ukazovali, co slavní lidé vyhazují. A to jsme opravdu dělat nechtěly.

Neměly jste třeba strach, že to nevyjde? Nebo jste byly natolik přesvědčené o své pravdě?

Dominique: Samozřejmě, že jsme se bály o práci. Přeci jen Prisma Presse byla obrovská společnost a my jsme byly tři, které se s ní soudily. Měly jsme strach, nebo jsme spíš nevěděly, co nás čeká, jak to celé dopadne. Je taky pravda, že pro nás to bylo daleko riskantnější, pro Prismu to byl jenom jeden další proces. Já tenkrát neměla našetřené žádné peníze a už jsem měla děti, nevěděla jsem, co se bude dít dál.

Myslíte, že jste se styděly pro takový časopis pracovat nebo jaké jste měly pocity?

Dominique: Já ano a styděla bych se dál, kdybych tam zůstala. Styděla bych se i dnes, protože je to ještě horší, než to bylo.

Paní Duprat mi včera říkala, že se styděla a stydí se i dnes, že tam vůbec pracovala.

Dominique: Ano, to si vzpomínám, že mi Bernadette tenkrát říkala, že se sprchuje dvakrát denně. Jednou než jde do práce a večer, aby to ze sebe všechno smyla.

Jaké byly vztahy v redakci?

Dominique: No, když se ve vedení dozvěděli, že jsme s tím prostě šly ven, že jsme to řekly Libération, co se tam děje, tak se s námi spousta lidí přestala bavit a byly jsme dost izolované.

Elisabeth: Ale zase jsme byly i zástupci syndikátu a personálu, takže oni se s námi na jednu stranu někdy bavit museli, protože všechny problémy ve vztahu zaměstnanec - zaměstnavatel šly přes nás, ať už se to týkalo platu, pracovních podmínek atd. Já nemám ten pocit, že bychom byly nějak výrazně izolované, protože jsme pořád byly na nějakých setkáních. Lidi, kteří chtěli odejít, tak jsme je doprovázely na jednání s vedením a podobně. Já jsem byla zástupkyně zaměstnanců a navíc ještě zástupkyně syndikátu.

A co ostatní?

Elisabeth: Tohle bylo něco svým způsobem nového a oni se do toho nechtěli moc zaplétat, měli strach o svoje vlastní místo. Navíc to někteří špatně pochopili, bylo tam dost nedorozumění. Ale my jsme to braly jako individuální věc, nechtěly jsme, aby se to aplikovalo na celou redakci, to v žádném případě. Ale chtěly jsme, aby ta možnost tady byla a aby ji mohl každý podle svého uvážení využít.

Dominique: Je pravda, že někteří s námi třeba drželi od začátku, ale najevo to dali, až když jsme začaly vyhrávat soudní procesy. Třeba Lydia, kterou znáte, tak ona byla na začátku taková, že se vůbec nevyjadřovala a pak se s námi radovala z vítězství.

Elisabeth: Věci se prostě vyvíjely a na začátku tam byl opravdu silný tlak a špatná nálada a lidi se nechtěli pouštět do takových bitev. Ale jakmile jsme začaly vyhrávat a pak to jedna z nás oznámila v redakci, slyšely jsme radostná zvolání. Vzpomínáš si na to, to bylo úžasné.

Dominique: A víte, co bylo ještě úžasné? Patrick Poivre d'Arvor, který byl obrovská hvězda, uváděl televizní noviny několik let a až nedávno ho kvůli Sarkozymu vyhodily. Tak on tenkrát měl sám problémy s Voici, protože se do něho nějak navázeli a představte si, že když jsme ten soud vyhrály, tak on to normálně oznámil v televizních novinách na TF1. Ten den začínaly zprávy rubrikou týkající se soudních záležitostí a on to tam normálně řekl. No to

bylo něco nevídaného a chápete, že Axel Ganz to bral jako obrovský útok na sebe a svůj časopis. A to bylo myslím potom, co jsme vyhrály u odvolacího soudu. On byl prostě rád, byl v podstatě na naší straně, protože on byl opravdový novinář.

Elisabeth: A už to, že to on sám oznámil, to je důkaz toho, že to pro něho bylo velmi zásadní a důležité.

On byl tenkrát také napadán Voici?

Dominique: Ano a krom něho i spousta dalších. Tenkrát to bylo něco opravdu neuvěřitelného. A těm lidem to vadilo, že o nich psali takové strašné věci. A vím, že jedna herečka dokonce nechala dovézt hnůj před sídlo redakce a to je centrum Paříže, to si dokážete představit to pozdvižení.

Vy jste po celou dobu procesu tedy ve Voici pracovaly nebo jak to bylo?

Dominique: Ne, to ne, my jsme prostě odešly.

Elisabeth: My jsme odešly a podle práva nás oni brali, jako že jsme podali výpověď, tudíž že nemáme nárok na odstupné. Ale jakmile jsme před tou první komisí obhájily, že to tak nebylo a že neodcházíme z vlastní vůle, bylo nám přiznáno odstupné jako kdybychom byly propuštěny z jejich strany. My jsme si navíc všechny práci našly, takže jsme nepotřebovaly žádné příspěvky v nezaměstnanosti

Měly jste pak třeba problém najít další práci? Když nový zaměstnavatel věděl, že jste odešly na základě klauzule svědomí?

Elisabeth: Já jsem našla práci ještě před stáním u komise Prud'Hommes a já jsem to řekla, že jsem odešla na základě klauzule svědomí. On o tom neměl moc nikdo představu, co to znamenalo. A vše, co se týkalo soudů, tak jsem se snažila tím v redakci nepřidělovat problémy, a když jsme měli uzávěrku a já jsem musela být třeba u soudu, tak jsem se prostě do redakce vrátila v noci a dodělala jsem si, co jsem musela, sama v celé redakci. A další den ráno byly v novinách už články, které psaly, že jsme vyhrály. Takže pak se ty názory lidí na nás nebo na mě, začaly měnit. A pak jednou přišel do redakce někdo, kdo snad pro Ganze pracoval nebo tak a oni sami mu řekli, že znají slečnu, která zažádala klauzuli svědomí. Takže pak už mě brali spíš jako něco ojedinělého, ale v dobrém slova smyslu.

Dominique: Já jsem si novou práci našla v podstatě hned potom, co jsme z Voici odešly. Když se mě pak někde na klauzuli zeptali, tak jsem nelhala a vysvětlila jsem jim to, proč jsem to udělala, ale rozhodně jsem to nikde nevykřikovala.

Jak se v tom všem angažovaly syndikáty? Pomáhaly vám tehdy?

Dominique: Ne, my jsme cítily hlavně podporu ze strany pana Perier-Davilla a jeho známého advokáta, kteří říkali, že udělají vše proto, aby nám pomohli a byli na blízku. A syndikáty? Ne, to nebyla součást jejich boje. Ty bojovaly za podmínky při výkonu práce, za zvyšování platů a tak.

Ale na samém začátku to byl právě syndikát SNJ, který se snažil dostat klauzuli do zákona...

Dominique: Opravdu?

Elisabeth: No to mě překvapuje.

Dominique: Ale v našem případě jim to bylo dost jedno. My jsme z jejich strany opravdu žádnou podporu necítily. Až po tom prvním procesu, kdy už to začal řešit soud, tak si pamatuju, že jsme se zástupci SNJ byli v kavárně a že jsme jim koupily šampaňské, abychom jim ukázaly, že jsme to byly my, kdo měl pravdu a ne oni, kteří říkali, že je to prohrané. Ano na to si vzpomínám.

Takže i samotné SNJ se od toho drželo dál?

Dominique: Ano, jako kdyby to bylo něco zanedbatelného nebo něco nedůležitého, protože se to netýkalo třeba zvyšování platu nebo tak. Takže proto jsme se byly samy a oni, když viděli, že jsme začaly vyhrávat, tak se o to začali zajímat víc a začalo jim to najednou připadat zásadní.

Elisabeth: My jsme byly členy syndikátu, takže oni se o to tak nějak museli zajímat, ale je pravda, že nás nechali samotné skoro až do konce. A oni se ty novinky v podstatě dozvídali z novin, protože my jsme se s novináři setkávaly a oni v syndikátu měli tedy zprávy o procesu a vývoji celé aféry až z novin.

Co vám tehdy říkali lidé? Že jste odvážné?

Dominique: Někdo říkal, že jsme odvážné, někdo zas, že si neuvědomujeme důsledky. Ale mě osobně to ničilo, já se na to nemohla dívat. Nemám ráda bulvár, nečetla jsem ho tehdy a nečtu ho ani dnes. A je pravda, že nás mohlo být i víc, kdo chtěli uplatnit klauzuli svědomí, ale tenkrát všichni akorát říkali: „Tohle ještě jde, ale kdyby napsali třeba tohle, tak to už bych odešel.“ No a pak se to za měsíc takhle stalo a nic se nedělo a lidi akorát posunovali hranice, ale stále zůstávali.

Elisabeth: Z jejich strany to byl čistý oportunistus. Nechtěli nic riskovat, proto nás veřejně nepodporovali. Když jsme ale vyhrály, tak byli rádi.

Dominique: Nám to dalo určitě hodně, hodně lidí to ocenilo, a to bylo pro mě důležité.

Ještě by mě zajímalo, jestli toho dnes s odstupem tolika let litujete, nebo jak se na to díváte zpětně?

Dominique: Ne, to určitě ne.

Elisabeth: Ani náhodou. Bylo to dobrodružství, velmi záživné a obohacující dobrodružství. Měly jsme kolem sebe velmi dobré lidi. V tomhle jsme měly opravdu neuvěřitelné štěstí.

Dominique: Byl to idealistický boj, ale byl to boj za naše ideály. Ale bylo to vyčerpávající, přeci jen sedm let je sedm let. Ale když to všechno skončilo, tak nám spousta lidí byla vděčná.

Elisabeth: Ano, to je pravda, nejprve se k nám otáčeli zády, s tím, že to není možné, abychom něco takového vyhrály, ale když se to pak začalo otáčet na naši stranu, začali se i lidi přidávat s tím, že je to dobře, že jsme to udělaly a že nám gratulují.

Dominique: Jsem ráda, že jsem to udělala, že to prošlo celým francouzským soudním procesem a že to ostatní lidé mohou použít jako příklad.

Elisabeth: Náš případ byl ojedinělý i tím, že jsme se jako ženy soudily s ženským časopisem.

A když to všechno skončilo, v roce 1996, jak jste to tehdy oslavily?

Elisabeth: Šampaňské, hodně šampaňského. Já jsem potom udělala oslavu na počest klauzule svědomí. Dominique tam nebyla, protože byla někde na dovolené, ale vím, že jsem pronajala jeden úžasný byt tady v Paříži. A tam bylo hodně lidí, i lidi z Libération.

Co byl tedy váš hlavní motiv, když to shrnete? Z jakých pohnutek jste to vše absolvovaly?

Dominique: My jsme se bily i za ostatní novináře a za svobodu.

Elisabeth: Ale já mám stejně pocit, že některým lidem to nedošlo do dneška, proč jsme to celé absolvovaly.

A co dnes děláte?

Elisabeth: Já jsem teď nezaměstnaná. Pracovala jsem v denících, takže vidíte, že v tisku můžete opravdu přecházet z jednoho do druhého, ale teď je to čím dál víc složitější, i kvůli krizi, tak se moc nezaměstnává.

Dominique: A já teď pracuji v ženském časopise, který je taky pod německou vydavatelskou společností, ale naše redakce se malinká a to mi vyhovuje daleko víc než nějaký mediální kolos.

Příloha č. 7: Charta profesních úkolů francouzských novinářů, červenec 1918, (franc. originál, český překlad)

La charte des devoirs professionnels des journalistes français

Un journaliste, digne de ce nom,

- ▶ prend la responsabilité de tous ses écrits, même anonymes ;
- ▶ tient la calomnie, les accusations sans preuves, l'altération des documents, la déformation des faits, le mensonge pour les plus graves fautes professionnelles ;
- ▶ ne reconnaît que la juridiction de ses pairs, souveraine en matière d'honneur professionnel ;
- ▶ n'accepte que des missions compatibles avec la dignité professionnelle ;
- ▶ s'interdit d'invoquer un titre ou une qualité imaginaires, d'user de moyens déloyaux pour obtenir une information ou surprendre la bonne foi de quiconque ;
- ▶ ne touche pas d'argent dans un service public ou une entreprise privée où sa qualité de journaliste, ses influences, ses relations seraient susceptibles d'être exploitées ;
- ▶ ne signe pas de son nom des articles de réclame commerciale ou financière ;
- ▶ ne commet aucun plagiat, cite les confrères dont il reproduit un texte quelconque ;
- ▶ ne sollicite pas la place d'un confrère, ni ne provoque son renvoi en offrant de travailler à des conditions inférieures ;
- ▶ garde le secret professionnel ;
- ▶ n'use pas de la liberté de la presse dans une intention intéressée ;
- ▶ revendique la liberté de publier honnêtement ses informations ;
- ▶ tient le scrupule et le souci de la justice pour des règles premières ;
- ▶ ne confond pas son rôle avec celui du policier.

Paris, Juillet 1918 - révisée en janvier 1938

(CHARON, Jean - Marie . *Les journalistes et leur public: le grand malentendu*. Paris : Clemi, 2007. La charte des devoirs professionnels des journalistes français, str. 241.)

Charta profesních úkolů francouzských novinářů

Novinář hodný svého jména

- ▶ přebírá zodpovědnost za všechny své texty včetně těch anonymních;
- ▶ považuje pomluvu, obvinění bez důkazů, falšování dokumentů, zkreslování údajů a lži za nejzávažnější profesní pochybení;
- ▶ uznává pouze rozhodnutí svých kolegů novinářů, které je z podstaty profesní čestnosti autonomní;
- ▶ přijímá jen profesní úkoly, které jsou v souladu s jeho profesní důstojností;
- ▶ nepoužije vymyšlené postavení nebo jinou schopnost, nepoužije nepoctivé prostředky, aby získal nějakou informaci a ani nevyužije dobré víry kohokoli;
- ▶ nepobírá finance z veřejných zdrojů ani z privátního sektoru, kde by jeho postavení novináře, jeho vlivy a známosti mohly být zneužity;
- ▶ nespojuje své jméno s články komerční nebo finanční reklamy;
- ▶ neplagiuje, cituje své kolegy, jejichž text použil;
- ▶ nenárokují si pozici jiného kolegy, ani nenabádá k jeho propuštění a nabízí pracovat místo něho za nevýhodnějších podmínek;
- ▶ zachovává profesní tajemství;
- ▶ nevyužívá svobody tisku k vlastnímu prospěchu;
- ▶ vyžaduje svobodu poctivě uveřejňovat své informace;
- ▶ svědomitě a starostlivě vyžaduje spravedlivé dodržování pravidel;
- ▶ neplete si svou roli s profesí policisty.

Paříž, Červenec 1918 – upraveno v lednu 1938

Příloha č. 8: Předmluva k „Rapport Brachard“ v orig. franc. znění ze dne 22. ledna 1935

Messieurs,

C'est un objet tout nouveau qui s'offre aujourd'hui à l'examen de la Chambre. Une proposition de loi, signée de M. Henri GUERNUT et de nombreux collègues de tous les partis, vous invite à déterminer les règles d'un « statut professionnel des journalistes », et la Commission du Travail, en conclusion d'une étude approfondie, reconnaît non seulement qu'il est légitime de donner force légale à des règles de cette nature, mais qu'il est temps de le faire.

Le Parlement a eu, à toutes les époques, maintes occasions de discuter des choses de la presse. Mais, ce qu'il en a connu jusqu'ici, ce sont - sauf peut-être en une circonstance unique, que je ne manquerai pas de rappeler - celles qui concernent les entreprises de journaux, et ce qu'on lui a demandé, ce sont des mesures propres à servir les intérêts de leur exploitants. Ces intérêts sont d'ailleurs dignes de considération, et c'est à bon escient qu'il a chaque fois répondu à la sollicitation des chefs d'une industrie dont il n'est pas permis aux Pouvoirs publics de se désintéresser. Les journalistes professionnels - entendons les travailleurs réguliers de la rédaction - n'ont pas accoutumé de recourir pour eux-mêmes, comme ils eussent pu le faire déjà, à l'exemple de ce qui s'est produit en différents pays, à l'appareil légal, et il est naturel que beaucoup de nos collègues ignorent dans le détail les conditions difficiles dans lesquelles s'exerce une profession qui prend l'être tout entier, à toutes les heures, et qui exige talent, application, conscience et probité.

Aujourd'hui, ce sont eux qui viennent à vous. Ce sont eux qui, en raison de circonstances qu'ils n'ont pas créées et que vous connaîtrez, vous demandent d'avoir égard au sort qui leur est fait parmi les travailleurs de toutes catégories, de considérer ce qui se passe à l'étranger, et de substituer enfin un régime légal à l'arbitraire, à l'incertitude d'usages que l'on nie et que l'on révoque, après s'y être régulièrement conformé. C'est l'un d'eux, c'est un journaliste qui a reçu mission de vous exposer les raisons qui ont déterminé votre Commission. D'avance assuré d'une bienveillance que vous n'avez jamais mesurée à la corporation dont il est, il vous en remercie. Mais je vous demande quelque chose de plus : c'est d'entendre l'instante requête des journalistes français. J'ai confiance, et, avec moi, tous mes confrères, répartis sur tout le territoire, espèrent que, des débats qui ne tarderont pas à s'ouvrir, jaillira, pour tous les esprits libres et justes de cette Chambre, sans distinction de partis, le désir de répondre à l'appel qui lui est adressé, et de ratifier les propositions de votre Commission. Je m'emploierai de mon mieux à les justifier devant vous.

Article L. 761-7.

Les dispositions de l'article L. 761-5 sont applicables dans le cas où la résiliation du contrat survient par le fait de l'une des personnes employées dans une entreprise de journal ou périodique mentionnée à l'article L. 761-2, lorsque cette résiliation est motivée par l'une des circonstances ci-après :

1° (Décret n° 75-493 du 11-6-75. art 1er) "Cession" du journal ou du Périodique ;

2° Cessation de la publication du journal ou périodique pour quelque cause que ce soit ;

3° Changement notable dans le caractère ou l'orientation du journal ou périodique si ce changement crée, pour la personne employée, une situation de nature à porter atteinte à son honneur, à sa réputation ou, d'une manière générale, à ses intérêts moraux.

Dans les cas prévus au 3° ci-dessus, le personnel qui rompt le contrat n'est pas tenu d'observer la durée du préavis prévue à l'article L. 761-4.

Článek 761 – 7.

Opatření uvedená v článku 761 – 5 jsou použitelná v případě, že pracovní poměr osoby zaměstnané v podniku vydávajícího noviny nebo jiné periodikum, definované článkem 761 – 2, je ukončen na základě jedné ze tří zde zmíněných okolností:

1. „Odkoupení“ novin nebo periodika;
2. Zastavení vydávání publikace z jakéhokoliv důvodu;
3. Výrazná změna charakteru nebo směřování novin nebo daného periodika, pokud tato změna způsobuje zaměstnanci situaci poškozující jeho čest, pověst, nebo celkovým způsobem poškozuje jeho morální zájmy.

V případě bodu třetího není zaměstnanec povinen dodržet výpovědní lhůtu definovanou článkem 761-4.

CODE DU TRAVAIL

TITRE VI

JOURNALISTES, ARTISTES, MANNEQUINS

CHAPITRE 1er

Journalistes professionnels

Section I

Dispositions générales

Article L 761-1.

Sous réserve de ce qui est dit au présent chapitre, les dispositions des livres I à VI du code du travail sont applicables aux journalistes professionnels et assimilés.

Article L 761-2

(Loi n° 74-630 du 4-7-74, art. 1er).

Le journaliste professionnel est celui qui a pour occupation principale, régulière et rétribuée l'exercice de sa profession dans une ou plusieurs publications quotidiennes ou périodiques ou dans une ou plusieurs agences de presse et qui en tire le principal de ses ressources.

Le correspondant, qu'il travaille sur le territoire français ou à l'étranger, est un journaliste professionnel s'il reçoit des appointements fixes et remplit les conditions prévues au paragraphe précédent.

Sont assimilés aux journalistes professionnels les collaborateurs directs de la rédaction : rédacteur-traducteurs, sténographes-rédacteurs, rédacteurs-réviseurs, reporters-dessinateurs, reporters-photographes, à l'exclusion des agents de publicité et de tous ceux qui n'apportent, à un titre quelconque, qu'une collaboration occasionnelle.

(Loi n° 74-630 du 4-7-74, art. 2)

Toute convention par laquelle une entreprise de presse s'assure, moyennant rémunération, le concours d'un journaliste professionnel au sens du premier alinéa du présent article est présumée être un contrat de travail. Cette présomption subsiste quels que soient le mode et le montant de la rémunération ainsi que la qualification donnée à la convention par les parties.

Article L 761-3.

Toute convention contraire aux dispositions des articles L. 761-1, L.761-2, L. 761-4 à L. 761-8, L 761- 12 à L. 761-14 est nulle et de nul effet.

Section II

Résiliation du contrat

Article L. 761-4.

En cas de résiliation d'un contrat de louage de services fait sans détermination de durée et liant l'une des personnes mentionnées à l'article L. 761-2 à une entreprise de journaux et périodiques la durée du préavis est pour l'une ou l'autre des parties, sous réserve du dernier alinéa de l'article L.761-7, d'un mois si le contrat a reçu exécution pendant une durée inférieure ou égale à trois ans, et deux mois si ce contrat a été exécuté pendant plus de trois ans.

Toutefois lorsque la résiliation est le fait de l'employeur et que le contrat a reçu exécution pendant plus de deux ans et moins de trois ans, le salarié bénéficie des dispositions de l'article L. 122-6.

Article L. 761-5.

Si le congédiement provient du fait de l'employeur, une indemnité est due. Elle ne peut être inférieure à la somme représentant un mois, par année ou fraction d'année de collaboration, des derniers appointements. Le maximum des mensualités est fixé à quinze.

Une commission arbitrale est obligatoirement saisie pour déterminer l'indemnité due lorsque la durée des services excède quinze années.

Cette commission est composée de deux arbitres désignés par les organisations professionnelles d'employeurs et de deux arbitres désignés par les organisations

professionnelles de salariés. Elle est présidée par un haut fonctionnaire ou par un haut magistrat en activité ou retraité.

Si les parties ou l'une d'elles ne désignent pas d'arbitres, ceux-ci sont nommés par le président du tribunal de grande instance, huit jours après une mise en demeure par lettre recommandée adressée à la partie défaillante par l'autre organisation ou aux deux parties par l'intéressé lui-même.

Si les arbitres désignés par les parties ne s'entendent pas pour choisir le président de la commission arbitrale, celui-ci est désigné à la requête de la partie la plus diligente par le président du tribunal de grande instance.

En cas de faute grave ou de fautes répétées, l'indemnité peut être réduite dans une proportion qui est arbitrée par la commission ou même supprimée.

La décision de la commission arbitrale ne peut être frappée d'appel.

Article R. 761-1.

La décision de la commission arbitrale mentionnée à l'article L. 761-5 produit effet à dater de la saisine de la commission et aucune disposition ne peut prescrire que ses effets rétroagiront au-delà de cette date.

Elle est notifiée aux parties par lettre recommandée avec accusé de réception dans les vingt-quatre heures de sa date de réception par les soins de l'un des arbitres ou du président de la commission.

Le dépôt de la minute de la décision de la commission mentionnée à l'article L. 761-5 doit être fait dans les vingt-quatre heures par les soins de l'un des arbitres ou du président de la commission.

Article L. 761-6.

La décision de la commission arbitrale est obligatoire. La minute de la décision est déposée au greffe du tribunal de grande instance dans le ressort duquel la décision a été rendue. Par le seul fait de ce dépôt la décision aura force exécutoire.

Tous les actes nécessités par l'application de l'article L. 761-5 et du présent article sont dispensés de formalités et de frais, en particulier de timbre et d'enregistrement.

Article L. 761-7.

Les dispositions de l'article L. 761-5 sont applicables dans le cas où la résiliation du contrat survient par le fait de l'une des personnes employées dans une entreprise de journal ou périodique mentionnée à l'article L. 761-2, lorsque cette résiliation est motivée par l'une des circonstances ci-après :

1° (Décret n° 75-493 du 11-6-75. art 1er) "Cession" du journal ou du Périodique ;

2° Cessation de la publication du journal ou périodique pour quelque cause que ce soit ;

3° Changement notable dans le caractère ou l'orientation du journal ou périodique si ce changement crée, pour la personne employée, une situation de nature à porter atteinte à son honneur, à sa réputation ou, d'une manière générale, à ses intérêts moraux.

Dans les cas prévus au 3° ci-dessus, le personnel qui rompt le contrat n'est pas tenu d'observer la durée du préavis prévue à l'article L. 761-4.

Section III

Rémunération et congés

Article L. 761-8.

Tout travail non prévu dans les accords constituant le contrat de louage de services entre une entreprise de journal ou périodique et l'une des personnes mentionnées à l'article L. 761-2 comporte une rémunération spéciale.

Article L. 761-9.

Tout travail commandé ou accepté par une entreprise de journal ou périodique et non publié doit être payé.

Le droit de faire paraître dans plus d'un journal ou périodique les articles ou autres oeuvres littéraires ou artistiques dont les personnes mentionnées à l'article L. 761-2 sont auteurs est obligatoirement subordonné à une convention expresse précisant les conditions dans lesquelles la reproduction est autorisée.

Article L. 761-10.

L'autorité administrative établit chaque année une liste des entreprises de journaux ou périodiques qui ont pris pour la durée de l'année considérée l'engagement de payer aux journalistes employés par eux et, d'une manière générale, à toute personne mentionnée à l'article L. 761-2 qui est à leur service, des salaires non inférieurs à ceux qui ont été fixés, pour chaque catégorie professionnelle et pour chaque département ou chaque région, par décision d'une commission mixte comprenant des représentants des organisations professionnelles de directeurs ou entrepreneurs de journaux et périodiques et de journalistes.

Article R. 761-2.

La liste des entreprises de journaux et périodiques prévue par l'article L. 761-10 est établie par les préfets entre le 1er et le 15 janvier de chaque année.

Article L. 761-11.

La commission prévue à l'article L. 761-10 composée à égalité de représentants du personnel et de représentants des employeurs (trois au moins de chaque côté) est chargée d'établir, pour le département ou pour la région, le tableau des salaires minima.

La commission peut, en cas de disproportion notoire constatée entre l'importance des journaux ou publications paraissant dans un même département ou une même région, établir des catégories, trois au maximum, dans lesquelles elle rangera les journaux ou publications.

Le tableau des salaires minima est expressément déterminé pour chaque catégorie par la commission mixte.

Les représentants siégeant à cette commission recourent, en cas de désaccord définitif, à l'arbitrage d'une personnalité choisie d'un commun accord. En cas d'impossibilité de désigner, sous la forme qui précède, le tiers arbitre, le président du tribunal de grande instance délègue d'office à la présidence de cette commission, avec voix délibérative, un haut fonctionnaire ou un haut magistrat en activité ou retraité et résidant dans la localité ou dans le département ; la décision de cet arbitre ne pourra être frappée d'appel.

En cas de manquement de la part de l'entreprise de journaux, le personnel a une action directe contre l'expertise en question pour exiger l'application des conditions ci-dessus.

Article L. 761-12.

Peuvent seules bénéficier des sommes affectées aux dépenses de publicité faites par l'Etat, les départements, les communes, les établissements publics et les entreprises concessionnaires des services publics, à l'occasion d'appels au crédit public, les entreprises de journaux, périodiques et services d'information figurant sur les listes établies conformément aux dispositions des articles L. 761-10 et L. 761-11.

Article L. 761-13.

Les dispositions du chapitre 1er du titre II du livre II du présent code relatives au repos hebdomadaire sont applicables aux personnes mentionnées à l'art. L. 761-2.

Article L. 761-14.

Les personnes énumérées à l'article L. 761-2 bénéficient d'un congé annuel payé. Ce congé est fixé à un mois pour les journalistes liés à une entreprise de journaux ou périodiques depuis un an au moins et à cinq semaines pour les journalistes dont le contrat de louage de services reçoit exécution depuis dix ans au moins.

Section IV

Carte d'identité professionnelle

Article L. 761-15.

Peuvent seules se prévaloir de la qualité de journalistes soit à l'occasion de l'établissement d'un passeport ou de tout autre acte administratif, soit en vue de bénéficier de dispositions prises en faveur des représentants de la presse par les autorités administratives, les personnes énumérées à l'article L. 761-2 et titulaires d'une carte d'identité professionnelle.

Les conditions dans lesquelles sont délivrées ces cartes, la durée de leur validité, les conditions et les formes dans lesquelles elles peuvent être annulées sont déterminées par un règlement d'administration publique.

Article L. 761-16.

Les anciens journalistes professionnels , âgés de soixante-cinq ans au moins, ayant exercé la profession pendant trente années au moins ou bénéficiant d'une retraite au titre de journaliste professionnel, peuvent, sur leur demande adressée à la commission de la carte d'identité

professionnelle, obtenir le titre de journaliste professionnel honoraire et la délivrance d'une carte d'identité de journaliste professionnel honoraire.

Un règlement d'administration publique détermine les conditions dans lesquelles sont délivrées les cartes, la durée de leur validité et les formes dans lesquelles elles peuvent être annulées.

B 1. - Carte d'identité de journaliste professionnel

Article R. 761-3.

La carte d'identité professionnelle des journalistes prévue par les articles L. 761-15 et L. 761-16 est délivrée dans les conditions fixées par une commission paritaire dite "commission de la carte d'identité des journalistes professionnels".

Cette carte ne peut être délivrée qu'aux personnes répondant aux conditions fixées par l'article L. 761-2.

Article R. 761-4.

A titre transitoire, et jusqu'à une date qui sera fixée par arrêté conjoint du ministre chargé de l'information et du ministre chargé du travail, la commission de la carte d'identité des journalistes professionnels est habilitée par dérogation aux dispositions de l'article R. 761-3 à renouveler la carte professionnelle des journalistes qui exercent leur profession dans une publication de langue française éditée hors de France mais dans un pays où a été appliquée la législation française dès lors que ces journalistes répondent à toutes les autres conditions fixées par l'article L. 761-2.

Article R. 761-5

(Décret n° 85-274 du 26-2-85).

La commission de la carte d'identité des journalistes professionnels est composée de seize membres : huit représentants des employeurs, dont sept au titre des directeurs de journaux et agences de presse et un au titre des entreprises de communication audiovisuelle du secteur public, et huit représentants des journalistes professionnels.

Les représentants de la première catégorie sont désignés par les organisations les plus représentatives des directeurs de journaux et agences de presse et des entreprises de

communication audiovisuelle du secteur public. En cas de désaccord des organisations susmentionnées, les sièges en litige sont pourvus par arrêté du ministre chargé de la communication. Les représentants de la seconde catégorie sont élus par les journalistes titulaires de la carte d'identité professionnelle.

L'élection des journalistes a lieu à bulletin secret au scrutin de liste à deux tours, à la représentation proportionnelle suivant la règle de la plus forte moyenne, avec vote préférentiel et sans panachage. Les listes peuvent comporter un nombre de candidats inférieur à celui des sièges à pourvoir. Au premier tour de scrutin, chaque liste est établie par les organisations syndicales représentatives sur le plan national. Si le nombre de votants est inférieur à la moitié des électeurs inscrits, il est procédé, dans un délai de quinze jours, à un second tour de scrutin, pour lesquelles les électeurs peuvent voter pour des listes autres que celles qui sont présentées par les organisations syndicales. Les modalités techniques du scrutin sont précisées par le règlement intérieur prévu à l'article R. 761-7 ci-après.

(Décret n° 91-596 du 21-6-1991) Les membres de la commission doivent justifier de l'exercice de leur profession pendant deux ans au moins et jouir de leurs droits civils et politiques. Le mandat des membres désignés et des membres élus est de trois ans. Il expire en même temps pour les deux catégories et est renouvelable.

Article R. 761-6

(Décret n° 85-274 du 26-2-85).

Dans le même temps, il est procédé à la désignation, pour la première catégorie, de huit suppléants, dont un au titre des entreprises de communication audiovisuelle du secteur privé, et à l'élection, dans la deuxième catégorie, de huit suppléants. Ces représentants sont appelés à suppléer les membres titulaires absents et à remplacer, entre deux renouvellements, les membres qui démissionnent ou cessent de faire partie de la commission par suite de décès ou de toute autre cause.

La désignation et l'élection des suppléants sont opérées dans les conditions prévues à l'article R. 761-5 ci-dessus sauf pour ce qui est du représentant des entreprises de communication audiovisuelle du secteur privé, qui est désigné par les organisations professionnelles les plus représentatives de ces entreprises.

(Décret n°91-596 du 21-6-1991) En cas de désaccord des organisations susmentionnées, le siège en litige est pourvu par arrêté du ministre chargé de la communication.

(Décret n°85-274 du 26-2-1985) Un représentant et un remplaçant de chaque catégorie sont également désignés en qualité de correspondants dans les régions délimitées par le règlement intérieur prévu à l'article R. 761-7.

Pour chacune de ces régions, le représentant et le remplaçant de la première catégorie sont désignés par l'organisation la plus représentative des directeurs de journaux, agences de presse et entreprises de communication audiovisuelle ; le représentant et le remplaçant de la seconde catégorie sont élus par les journalistes titulaires de la carte d'identité professionnelle.

Les correspondants ainsi que les membres suppléants qui ne remplacent pas un membre titulaire peuvent être entendus par la commission, avant que celle-ci ne délibère.

Article R. 761-7

(Décret n° 85-274 du 26-2-85).

La commission établit son règlement intérieur. Elle est présidée alternativement par un représentant de la première catégorie et un représentant de la seconde catégorie, suivant un tour déterminé par le sort.

La commission ne délibère valablement que si cinq au moins des représentants de chacune des deux catégories sont présents et participent au vote. Si, au cours d'une séance, l'une des deux catégories a plus de présents que l'autre, le nombre de ses représentants autorisés à prendre part au vote est ramené au nombre des présents de l'autre catégorie dans les conditions déterminées par le règlement intérieur.

Les décisions de la commission, et notamment celles qui comportent délivrance, renouvellement ou annulation de la carte, ne sont prises qu'à la majorité absolue.

Article R. 761-8.

A l'appui de sa première demande de carte adressée à la commission, le postulant doit fournir:

1° La justification de son identité et de sa nationalité ;

2° **(Décret n° 91-596)** Un curriculum-vitae affirmé véridique sur l'honneur ;

3° Un extrait de son casier judiciaire ayant moins de trois mois de date ;

4° L'indication, s'il y a lieu, du groupement professionnel auquel il appartient ;

5° L'affirmation, sur l'honneur, que le journalisme est bien sa profession principale, régulière et rétribuée et qu'il en tire une rémunération au moins égale au salaire minimum résultant de l'application des dispositions législatives et réglementaires en vigueur. Cette affirmation est appuyée de l'indication des publications quotidiennes dans lesquelles le postulant exerce sa profession ;

6° L'indication, le cas échéant, des autres occupations régulières rétribuées ;

7° L'engagement de faire connaître à la commission tout changement qui surviendrait dans sa situation et qui entraînerait une modification des déclarations sur la production desquelles la carte aurait été délivrée.

Cet engagement comporte l'obligation de rendre la carte à la commission dans le cas où le titulaire viendrait à perdre la qualité de journaliste professionnel.

Article R. 761-9.

La commission, après examen, statue dans les conditions prévues à l'article R. 761-7 sur les demandes de délivrance de carte dont elle est saisie ; elle peut auparavant procéder à toutes les vérifications qu'elle juge utiles.

(Décret n° 91-596 du 21-6-1991) Lorsque la demande est formulée par un étranger, celui-ci doit être en situation régulière au regard des dispositions sur le travail des étrangers.

Article R. 761-10.

(Décret n° 91-596 du 21-6-1991) La commission délivre une carte de stagiaire au postulant qui ne possède pas deux ans d'ancienneté dans la profession.

Article R. 761-11.

La carte d'identité délivrée par la commission porte la photographie du titulaire, sa signature, l'indication de ses noms, prénoms, nationalité et domicile, la mention des publications, agences de presse ou entreprises de communication audiovisuelle dans lesquelles il exerce sa profession. Elle est revêtue, en outre, du cachet de la commission et de la signature de deux membres de celle-ci, appartenant respectivement à l'une et l'autre catégorie.

Article R. 761-12.

Les cartes d'identité professionnelles sont valables pour une année et portent mention de la période de validité. Elles sont renouvelées pour une même durée sur décision favorable de la commission.

La commission détermine les justifications à fournir à l'appui de la demande de renouvellement, compte tenu des justifications déjà produites à l'appui de la demande initiale, en exécution de l'article R. 761-8.

Article R. 761-13.

Dans le cas où le titulaire d'une carte d'identité professionnelle cesse d'être occupé dans les publications, agences de presse ou entreprises de communication audiovisuelle auxquelles il était attaché au moment de la délivrance de la carte d'identité, il doit saisir la commission, qui modifie sa carte en tenant compte de sa nouvelle situation ou engage, s'il y a lieu, la procédure d'annulation prévue à l'article R. 761-15.

Dans le cas prévu au dernier alinéa de l'article R. 761-8 ci-dessus, si le titulaire d'une carte qui vient à perdre la qualité de journaliste professionnel ne rend pas sa carte à la commission, celle-ci prend les mesures utiles pour mettre au courant de cette situation les différentes autorités intéressées, ainsi que les organisations professionnelles de journalistes et de directeurs de journaux, d'agences de presse ou d'entreprises de communication audiovisuelle.

Article R. 761-14.

Dans le cas où il est établi qu'un journaliste professionnel ayant possédé cette qualité pendant deux ans au moins se trouve momentanément privé de travail sans faute de sa part, la commission peut lui délivrer une carte provisoire d'identité de journaliste professionnel dont la durée est expressément limitée. Cette carte ne diffère de la carte ordinaire que par l'absence d'indication des publications, agences de presse ou entreprises de communication audiovisuelle où le titulaire est occupé.

Article R. 761-15.

La commission peut annuler une carte qu'elle a délivrée. A cet effet, le président de la commission convoque devant celle-ci, par lettre recommandée, le titulaire en cause. Celui-ci,

qui peut être assisté d'un conseil, présente ses explications. S'il ne comparait pas, il peut faire parvenir à la commission des explications écrites.

Toute décision de la commission comportant annulation, refus de délivrance ou de renouvellement de la carte, est notifiée à l'intéressé par lettre recommandée avec demande d'avis de réception.

Article R. 761-16.

Les intéressés peuvent formuler une réclamation contre toute décision de la commission de la carte d'identité des journalistes professionnels devant une commission supérieure, ainsi composée :

- un conseiller à la Cour de cassation, en exercice ou honoraire, président ;
- deux magistrats de la Cour d'appel de Paris, en exercice ou honoraires ;
- un représentant des directeurs de journaux, agences de presse et entreprises de communication audiovisuelle ;
- un représentant des journalistes professionnels.

Les trois magistrats et un suppléant pour chacun d'eux sont désignés par le premier président de la cour dont ils relèvent.

Les représentants des directeurs de journaux, agences de presse et entreprises de communication audiovisuelle et des journalistes professionnels ainsi que deux suppléants de chacun d'eux sont respectivement désignés et élus dans les mêmes conditions et en même temps que les membres de la commission prévue à l'article R. 761-5.

Le mandat de représentant à la commission supérieure est incompatible avec celui de membre de la commission de la carte d'identité des journalistes professionnels.

Il est procédé tous les trois ans au renouvellement complet de la commission supérieure, les membres sortants pouvant être désignés ou élus à nouveau.

Article R. 761-17.

Le délai pour formuler une réclamation devant la commission supérieure est d'un mois franc à compter de la notification prévue à l'article R. 761-15.

Pour ceux qui, domiciliés en France, en sont temporairement éloignés pour une cause reconnue légitime, le délai pour formuler la réclamation devant la commission supérieure est porté à six mois.

La réclamation formulée dans le délai prévu au présent article est suspensive.

Article R. 761-18.

La réclamation est adressée par lettre recommandée avec demande d'avis de réception au ministre chargé du travail qui la transmet sans délai au président de la commission supérieure.

Celle-ci statue en suivant les règles prévues à l'article R. 761-15.

B 2. - Carte d'identité de journaliste professionnel honoraire

Article R. 761-19.

Dans le décompte des années d'exercice de la profession, les périodes postérieures au 1er novembre 1945 n'entrent en ligne de compte que si le postulant était titulaire de la carte d'identité des journalistes professionnels pour chacune de ces périodes.

Si le postulant a cessé d'exercer sa profession pour ne pas continuer sa collaboration à un journal publié sous le contrôle de l'ennemi, il est considéré comme ayant été au service du journal qui l'employait jusqu'au 31 août 1944.

La durée de la collaboration aux journaux clandestins de la résistance compte double, sans que le bénéfice de cette disposition puisse se cumuler avec celui de la disposition précédente ou avec la collaboration au cours de la même période à un journal non clandestin.

Article R. 761-20.

A l'appui de sa demande de carte de journaliste professionnel honoraire le postulant doit fournir :

1° La justification de son identité et de sa nationalité.

2° (**Décret n° 91-596 du 21-6-1991**) Un curriculum vitae affirmé véridique sur l'honneur, indiquant, notamment, les publications quotidiennes ou périodiques, agences de presse ou

entreprises de communication audiovisuelle dans lesquelles il exerçait la profession de journaliste professionnel, dans les conditions définies par l'article L.761-2.

3° Un extrait de son casier judiciaire ayant moins de trois mois de date.

4° S'il bénéficie d'une retraite, un certificat de l'organisme qui lui sert cette retraite attestant qu'il a été affilié en qualité de journaliste professionnel. Dans le cas contraire, il justifie de l'exercice de sa profession par la possession de la carte d'identité de journaliste professionnel ou par la production d'attestations de ses anciens employeurs.

5° L'indication, s'il y a lieu, du ou des groupements professionnels auxquels il a appartenu.

6° Deux photographies récentes.

Article R. 761-21.

La commission, après examen et après avoir procédé ou fait procéder à toutes vérifications jugées utiles, statue dans les conditions prévues à l'article R. 761-7.

Article R. 761-22.

La carte de journaliste professionnel honoraire est établie dans les formes déterminées par arrêté du ministre chargé de l'information.

Elle peut être annulée suivant les règles prévues à l'article R.761-15 si le titulaire reprend son activité dans la profession ou s'il est établi que la carte lui a été délivrée au vu de déclarations ou d'attestations sciemment inexactes.

Article R. 761-23.

Les réclamations contre les décisions de la commission relatives aux cartes d'identité de journaliste professionnel honoraire sont portées devant la commission supérieure dans les conditions prévues par les articles R. 761-15, R. 761-17 et R.761-18

Courrier interne

Sujet		Date	28.6.90
de	Axel Ganz	Téléphone	5001
à	la Rédaction de "Voici"		

J'ai découvert tout comme vous ce matin l'article dans "Libération" concernant "Voici".

Le succès de "Voici" ne semble pas plaire à tout le monde. Dommage que cet article, qui essaie de jeter le discrédit sur "Voici" soit plein d'erreurs et d'affirmations malveillantes sans aucune preuve et qu'il soit donc un mauvais exemple de journalisme comme nous n'avons pas l'habitude d'en faire.

Ce que je trouve par contre grave, c'est que certaines informations ne peuvent provenir que de l'intérieur de la rédaction, ce qui prouve donc que quelqu'un cherche à nuire à la réputation du magazine qui l'emploie et où il a choisi de travailler. Dans pareil cas, je trouverais plus honnête qu'il ait vis-à-vis de lui-même le respect qu'il n'a pas pour l'équipe dont il fait partie : à sa place, je partirais !

Je sais que la grande majorité de la rédaction pense comme moi, s'identifie sans frustration au magazine et contribue à son succès. A cette grande majorité, je tiens à exprimer, sans réserve, tout mon soutien.

Axel Ganz

Český překlad:

Dnes ráno jsem, stejně jako vy všichni, objevil v Libération článek týkající se Voici. Zdá se, že úspěch našeho časopisu se nezamlouvá všem. Je politováníhodné, že tento článek, který se snaží hodit špínu na Voici, je plný chyb a nepřesných tvrzení bez jediného důkazu, a je tak jen dalším špatným příkladem žurnalistiky, kterou my nemáme rozhodně ve zvyku.

Co považuji ale za daleko závažnější je fakt, že některé informace nemohou pocházet odjinud než právě ze samotné redakce Voici, což znamená, že někdo se snaží poškodit reputaci časopisu, pro který pracuje a kde si vybral být zaměstnán.

Kdybych byl na jeho místě já a měl respekt k ostatním členům týmu, který on viditelně nemá, na jeho místě bych odešel!

Vím, že velká většina redakce má stejný názor jako já, s časopisem se ztotožňuje bez dalších frustrací a přispívá k jeho rozvoji. A této velké většině chci tímto vyjádřit mou bezbřehou podporu.

Axel Ganz

NOTE DU SERVICE ACTUALITE

Le 28.6.90

Les journalistes du service Actualité de « VOICI » tiennent à signaler à Monsieur Axel Ganz qu'ils ne se sentent aucunement concernés par les allégations portées par la section SNJ. Un concept a été défini et ils l'acceptent comme tel.

Le service Actualité

Alexandre Grenier

ALEXANDRE GRENIER.

Marie-Neille Demay

Froune Tiphron

Ariane Valadié

Nicolas Rigas

Stéphane Singler

Patricia Buluy

Maui

Český překlad:

Oznámení redakce zpravodajství

Novináři redakce zpravodajství časopisu VOICI chtějí panu Axelu Ganzovi oznámit, že se neztotožňují s prohlášením a tvrzením delegátů SNJ.

Nový koncept byl uveden a novináři ho akceptují takový, jaký je.

Redakce zpravodajství

Bernadette Duprat

164, bd du Montparnasse

75014 Paris

Monsieur Le Gérant et Directeur

de Prisma Presse

6, rue Daru

75379 Paris cedex 08

Paris, le 15 novembre 1990

Monsieur le Gérant et Directeur,

Vous avez décidé - probablement pour mettre un terme à l'inquiétude et à l'émotion de beaucoup d'entre nous - de nous présenter officiellement M. Jean-Luc Martin, en nous précisant le rôle prépondérant qu'il joue depuis quelques semaines comme représentant de l'éditeur auprès de M. Patrick Marescaux, rédacteur en chef. En même temps, ont été précisées les données théoriques destinées à fixer nos objectifs - dans notre jargon, le concept Voici -.

Vos décisions nous ont permis de découvrir sans doute possible les choix définitifs qui désormais vont marquer l'image de Voici. Et qui sont très éloignés des propos assez lénifiants que, jusqu'à présent, vous avez distillés tant au sein du journal qu'à l'extérieur, lorsque vous avez été interrogé.

Le dernier numéro de Voici illustre parfaite-

ment les conséquences des décisions que vous avez prises, et dont nous savons parfaitement qu'elles ne sont pas négociables :

- une photo en première page prise dans des conditions qui assurent la pérennité de la polémique scandaleuse que vous entretenez volontairement avec le souverain de Monaco et sa famille. A la une, Caroline en noir, ses enfants en deuil blanc; et, à la page 57, une précision supplémentaire ignoble sur les poubelles de Stéphanie.

- conformément à vos instructions sur les sujets-types - infamies, turpitudes, méchancetés -, vous ne vous contentez pas, à la page 17, de la photographie du prince Charles... il faut une légende pour ceux qui ne pourraient apprécier pleinement le niveau esthétique du journal.

- l'article caméscope de la page 12, qui malgré toutes les réticences que son projet avait entraînés, est annoncé en première page par un titre provocateur... Le texte et les photos sont en parfaite harmonie !

L'article 761 -7 du code du travail précise que doit être assumée par l'employeur la responsabilité de la rupture du contrat de travail en cas de "changement notable dans le caractère ou l'orientation du journal ou périodique, si ce changement crée, pour la personne employée, une situation de nature à porter atteinte à son honneur, à sa réputation, ou, d'une manière générale, à ses intérêts

moraux".

Dans ce cas également, la personne qui rompt le contrat n'est pas tenue d'observer la durée du préavis prévue à l'article L 761 -4 du code du travail.

Il ne vous est désormais plus possible de nier le changement notable d'orientation depuis vos révélations sur le concept, confirmé d'ailleurs de façon définitive et indiscutable par votre numéro 157 du 12 au 18 novembre 1990.

La rupture de mon contrat est concrétisée par la présente lettre que vous voudrez bien considérer également comme une mise en demeure d'avoir à me régler les salaires et toutes les indemnités auxquels cette rupture, dont vous avez l'entière responsabilité, me donne droit. Je vous demande également de me préparer mon certificat de travail.

Mon conseil, Me Jean-Edouard Bloch, 9, avenue Hoche, 75008 Paris, se mettra en relation avec votre conseil pour faciliter le paiement des sommes qui me sont dues et la remise des documents dont j'ai naturellement le plus urgent besoin.

Recevez, Monsieur le Gérant et Directeur, l'assurance de ma considération distinguée.

B. Duprat

Bernađette Duprat

Český překlad:

Vážený pane řediteli,

Rozhodl jste se, nejspíš abyste ukončil znepokojení a nejistotu mnohých z nás, nám oficiálně představit pana Jean-Luca Martina a upřesnil jste jeho rozhodující roli, kterou již několik týdnů vykonává, s tím, že zastává funkci editora pod vedením šéfredaktora Patricka Maresceaux. Kromě toho nám byly představeny teoretické údaje stanovující naše cíle, v našem slangu známé jako „koncept Voici“.

Vaše nedávná rozhodnutí jsou nepochybným důkazem definitivních změn, které nadále budou poznamenávat vzhled Voici. A které jsou velmi vzdálené popisům a cílům, které jste až do dnešního dne prezentoval, a to jak uvnitř redakce, tak i mimo ni.

Poslední číslo Voici perfektně dokládá důsledky těchto změn, které jste přijal, a o kterých jsme přesvědčeny, že není možné je v nejmenším rozporovat:

- *Fotografie na přední straně pořízená za podmínek, které vyvolávají skandální polemiku, kterou Prisma Presse dobrovolně podporuje vůči princezně z Monaka a její rodině. Na přední straně je Caroline v černém, její děti v bílém smutečním oděvu, a na straně 57 nechutné dodatečné upřesnění obsahu odpadkového koše princezny Stephanie.*
- *Dále podle vašich instrukcí, témata zpracována s dávkou bezcharakternosti, podlosti a zlomyslnosti, s tím se ale evidentně nespokojíte. Na straně 17 je fotografie prince Charlese. ...člověk by potřeboval vysvětlivky k tomu, aby dokázal plně ocenit estetickou úroveň časopisu.*
- *Článek o natáčení na kameru na straně 12, který přes všechnu svou zdrženlivost, která s projektem souvisí, je anoncován už na titulní straně provokativním titulkem (pozn. - Filmují se během milování!). Text a fotky jsou skutečně v perfektní harmonii!*

Článek 761 – 7 Zákoníku práce upřesňuje, že zaměstnavatel je povinen převzít zodpovědnost v případě rozvázání pracovní smlouvy na základě „zásadní změny v charakteru a zaměření časopisu nebo jiného periodika, kdy tato změna působí zaměstnanci poškození jeho cti, pověsti, nebo jiným způsobem poškozuje jeho morální zájmy.

Zároveň v takovém případě není zaměstnanec povinen dodržet výpovědní lhůtu vyplývající z článku 761 – 4 Zákoníku práce.

Nadále tedy již nemůžete popírat zásadní změnu orientace časopisu, poté co jste sám oznámil detaily konceptu, který byl definitivně uveden v praxi vaším číslem 157 v týdnu 12. - 18. listopadu 1990.

Tento dopis je tedy oznámením o ukončení mého pracovního poměru a zároveň ho berte jako žádost o vyplacení mého platu a všech položek odstupného, které mi z celé části náleží. Dále vás žádám o připravení mého zápočtového listu.

Můj poradce, pan Jean-Edouard Bloch, 9, Avenue Hoche, 75008 Paříž, vás bude kontaktovat, aby ulehčil vyplacení částky, která mi náleží, a aby převzal dokumenty, které, pochopitelně, potřebuji v nejkratším možném termínu.

S Úctou,

Bernadette Duprat

AXEL GANZ
Mademoiselle Bernadette DUPRAT
164 Boulevard du Montparnasse
75014 PARIS

Paris, le 19 novembre 1990

Lettre recommandée avec AR
Remise en main propre Colette Dechamps.

Mademoiselle,

J'ai pris connaissance de votre courrier en date du 15 novembre 1990, par lequel vous demandez la mise en oeuvre de la clause de conscience.

En vertu des dispositions de l'article L 761.7 du Code du Travail, il vous appartient de rapporter la preuve de ce que "Voici" a subi un changement notable dans son caractère ou son orientation et que ce changement est de nature à créer une situation susceptible de porter atteinte à votre honneur, votre considération ou vos intérêts moraux.

Pour notre part, nous considérons qu'il n'existe aucune modification de nature à faire jouer cette clause. La rupture de votre contrat de travail s'analyse donc en une démission à compter du 16 novembre 1990, date de première présentation de votre courrier.

La Direction des Ressources Humaines tient à votre disposition votre solde de tout compte ainsi que votre certificat de travail et votre attestation ASSEDIC. Nous émettons d'ores et déjà toute réserve concernant le mois de préavis restant à nous devoir.

Veillez agréer, Mademoiselle, l'expression de mes sentiments distingués.

A. Ganz

B. Duprat

Český překlad:

Doporučený dopis

Vážená,

obdržel jsem váš dopis ze dne 15. listopadu 1990, ve kterém žádáte uplatnění klauzule svědomí.

Podle podmínek uvedených v článku 761 - 7 Zákoníku práce vám ale náleží doložit důkaz, že v časopise Voici došlo k zásadní změně v charakteru nebo orientaci a že vám tato změna způsobila újmu na cti a poškodila vaše morální zájmy.

Co se nás týče, domníváme se, že neexistuje žádná změna, na základě které by mohla být otevřena klauzule svědomí. Ukončení vašeho zaměstnaneckého poměru klasifikujeme tedy jako výpověď, a to od 16. listopadu, kdy nám váš dopis byl doručen.

Oddělení lidských zdrojů je vám k dispozici k vyplacení poměrné části vaší výplaty a připraví vám i zápočtový list. Od teď také počítáme měsíc vaší výpovědní lhůty.

S Úctou,

Axel Ganz

De plus en plus de couples utilisent un caméscope Et si votre mari vous

«Quelle horreur, me voir les quottes fers en l'air! Impossible. L'amour, c'est avant tout dans la tête. Je pense que le caméscope exprime le besoin d'un couple qui a envie de faire l'amour avec d'autres mais n'ose pas se l'avouer en face. A cause du sida, de l'inconnu. Ou du sida.»

VERANE, 32 ans : « C'est pervers »

«Laisser mon mari filmer nos ébats amoureux? Pourquoi pas! Ça ne me choque absolument pas. C'est une bonne idée pour pimenter le désir... mais cela dans cinq ans, histoire d'éviter la lassitude dans nos relations sexuelles et de renouveler notre vie amoureuse.»

AGNES, 30 ans : « Ça ne me choque pas »

«Gardons le mystère. Me redécouvrir sous toutes les coutures? Il faut être forte et très sûre de soi... Je n'ai pas envie d'être complexée ni de me faire jeter par mon copain qui verra en gros plan mes seins tombants et mon petit ventre! Je trouve que, dans un couple, il faut savoir garder un certain mystère.»

MICHELE, 35 ans : « C'est trop risqué »

«Je me sentrais ridicule! Ça me bloquerait complètement! Je ne pourrais m'empêcher de me demander où va aller ce film si un jour nous nous séparons? Remarquez, si on me proposait, en revanche, de tourner un film vraiment artistique, façon Hamilton par exemple, je serais probablement partante.»

PASCALE, 28 ans : « Si c'est beau, oui »

Le caméscope, objet narcissique par excellence, est entré dans le quotidien des familles, et la vidéo domestique fait un tabac. Désormais, tout se filme et le public utilise en moyenne quinze jours par an cet indispensable joujou technologique. C'est relativement peu, certes, mais néanmoins ce nouvel objet de tous les désirs sert à tout. Mariage, naissance, fête et même testament en direct, chaque événement intime devient spectacle. Du coup, les Français se prennent au jeu et filment leurs ébats amoureux. Désormais, le porno se pratique sans gêne dans la famille. En ces temps frileux de sida, le couple se resserre dans un cocooning extrême, version éclairage tamisé. Ainsi, finis les comportements gênés, les visites à la sauvette dans les sex-shops. Grâce à la caméra, les couples s'adonnent au plaisir de voir et d'être vu, histoire de mieux satisfaire leur appétit exhibitionniste. Ici, c'est le sexe qui parle. Du naturel plus naturel que jamais : arrêt sur image, zoom, gros plan sur les seins, la bouche. Une vraie leçon de choses qui, pour les pay, peut souder la sexualité des couples en péril et raviver l'excitation et, plus simplement, l'envie de pimenter les câlins conjugaux. Mais attention, danger! tous les couples ne réagissent pas forcément de la même façon à ce voyeurisme pas toujours très folichon ni esthétique. A vous de juger avant de vous lancer fesses les premières dans l'aventure. Finies les cassettes X de supermarchés aux Barbarella aseptisées. L'époque est au direct. Les gens demandent du spontané, du vécu. Si certains couples s'adonnent à ce nouveau jeu vidéo en s'amusant, les plus pervers se servent de décors naturels — cuisine, WC, cabines té-

léphoniques et ascenseurs — avec, en prime, le frisson de se faire surprendre.

Une telle pratique de la vidéo n'exclut pas les dérapages : balayés les tabous, le troisième œil est là, complice et silencieux ; il filme sans complaisance. Parfois, il peut faire mal. Ainsi cette adolescente de 16 ans filmée à son insu : la cassette retraçant ses ébats avait fait le tour de la ville. « Prendre » l'autre dans l'intimité de son plaisir, sans son consentement, équivaut presque à un viol.

Aux Etats-Unis, le business a récupéré le porno-amateur. Un couple volontaire vend son savoir-faire sur des cassettes pour 1 500 à 2 000 francs. En France, les sociétés de production prennent le relais et le marché explose. Un phénomène à observer avec prudence. Silence, on tourne.

MURIEL ASLINE

Qu'en pensent-ils ?

«Je lis souvent le magazine « Union » et rêve de filmer mes pulsions inavouables. Je l'ai fait une fois et je ne regrette pas, ça m'a fait du bien.»

RENE, 42 ans : « Excitant »

«C'est sûr, les hommes sont plus excités par le visuel. Et si le caméscope évite le viol d'adolescentes dans les lycées, alors bravo!»

PATRICK, 36 ans : « Inavouable »

pour filmer l'intimité de leurs ébats amoureux

le proposait...

La mode est au caméscope. Il fait des ravages auprès des Français. Même là où on ne l'attend pas.

Les outils indispensables des vidéomaniaques : un caméscope sur pied, une cassette et un magnétoscope. Les scénarios de ces films — érotiques ou pornographiques ? — sont la plupart du temps pensés, écrits et tournés dans le secret des alcôves, au masculin.

Pas de morale dans le sexe

« La sexualité de l'être humain est par essence perverse. Freud expliquait que l'enfant était pervers. D'une manière générale, l'être humain a toujours eu recours à des scénarios imaginaires pour se préserver. Nous avons tous une certitude : celle de mourir un jour. Ici, le caméscope n'est que l'instrument des temps modernes pour étayer des fantasmes qui existent depuis l'origine des temps. C'est la place du tiers (la servante comme troisième œil),

le regard dans la sexualité. Il est difficile de vouloir exiger une morale du sexe. C'est au couple d'en décider. A la question : « S'agit-il davantage d'un fantasme masculin ? », je réponds : non. Les femmes en parlent moins, elles n'osent pas aborder leur sexualité. Chez elles, l'amour est plus cérébral. Cependant elles ont plus d'imagination que les hommes. Leurs scénarios sont même très élaborés ! Le fantasme qui revient souvent : faire l'amour avec deux hommes à la fois. »

Betty Saada, psychiatre.

Un cour d'Angleterre

Un de leurs rares points communs : la cuisine végétarienne. Charles y a converti son épouse sans grande difficulté : elle trouve cela épatant pour sa ligne. Elle compose les menus de la semaine, même s'ils ne les prennent pas ensemble !

L'équitation, oui, le tennis, non ! Charles est un fou de polo, sport qui développe manifestement sa princière virilité.

CAROL PETERSON

(Suite de la page 15)

Lui : après avoir laissé un peu partout chez lui des petits mots à l'intention de ses domestiques, du style : « Je prierai les femmes de chambre de ne pas toucher aux radiateurs de la salle de bains, sinon, il fait trop chaud », Charles peut commencer sa journée de travail. En premier, une réunion avec ses conseillers, sorte de « mini-gouvernement », chargé de garder le contact avec de nombreuses personnalités. Le prince entretient une correspondance avec des interlocuteurs qui vont du pape aux ministres de Mme Thatcher et aux membres de l'opposition. A dix heures tapantes, son secrétaire, Sir John Ridell, vient discuter avec lui de son programme pour les semaines et mois à venir. On soumet aussi à Charles les discours écrits pour ses visites. Il est tatillon et les fait réécrire plusieurs fois pour, parfois, improviser entièrement.

13H « Sorry, mais nous ne déjeunerons pas ensemble... »

Elle : il est rare que Diana déjeune avec son mari lorsque ce dernier reçoit. Elle préfère prendre un repas dans une autre pièce, vêtue simplement d'un jean et d'un sweater. Elle demande parfois à une amie de l'aider à choisir les tenues de son prochain voyage officiel ou bien déjeune avec une vieille copine dans un de ses restaurants favoris : le San Lorenzo à Beauchamp Place.

Lui : déjeuner très sérieux pour Charles qui aime recevoir diverses personnalités à sa table, du premier ministre australien jusqu'au p-d.g. de la firme Amstrad, Alan Sugar.

15H Sorties : grands magasins contre manifestations officielles

Elle : Diana essaie de vivre ce qu'elle nomme « ma vie normale ». Traduisez : shopping dans les grands magasins, tennis dans le très chic Vanderbilt Club, ou répétitions du London City ballet qu'elle préside. Pour toutes ces activités, Diana prend sa voiture. Charles voit rouge devant les tonnes de conventions qu'elle ramène et l'abjure souvent de « donner un meilleur exemple ». A 16 h 30, Diana met un point d'honneur à retrouver, chez elle, ses deux fils.

DEAN MANTON

DEAN MANTON

Ecolo dans l'âme, Charles cultive son jardin à Highgrove (en haut) et va pêcher le saumon dans les rivières écossaises, glaciales comme celle-ci (en bas). Deux passions, mais qu'il ne partage pas avec sa femme.

Lui : manifestations officielles, inaugurations... Charles ne chôme pas. Il s'intéresse à l'architecture et à la politique, cultivant des contacts avec émigrés et dissidents d'Europe de l'Est vivant à Londres.

20H De l'Opéra aux boîtes de nuit, tout les sépare

Elle : elle aime sortir et a prévenu ses copines après son mariage : « C'est maintenant que j'ai besoin de vous. » Diana adore assister à des spectacles, jouer au bridge ou danser jusqu'à l'aube chez Annabel's. Récemment, la princesse fut arrêtée dans une rue de Londres à 7h du matin : « Est-ce qu'elle se levait ou est-ce qu'elle se couchait ? », a demandé, perfidement, la reine...

Lui : le prince aime se rendre dans sa loge de l'Opéra à Covent Garden et y invite ses propres amis comme Nicholas Soames, le petit-fils de Churchill. A minuit, le prince est rentré : c'est un couche-tôt. Lui !

CLEWENGE DE ROCH

vedettes : beaucoup d'alcool et mauvaises habitudes alimentaire

La princesse Stéphanie jette ses petites culottes avec sa menue monnaie.

Les poubelles de sa résidence de Los Angeles sont un vrai bonheur pour un fétichiste : Stéphanie y jette sa petite culotte à pois, Moins spectaculaire

que Madonna, tout de même ! Et, en princesse moderne, elle a effectué une immersion totale dans les us et coutumes locales : bière Budweiser, Coca Cola, chocolate chip cookies et Marlboro. Tout cela absolument « diet » ou « light ». Stéphanie dévore les journaux pour midi-lettes. Elle a une excuse : dans *People*, on parle de Rob Lowe, un ex. Aie ! Et hop ! une sucette. Rien de tel pour adoucir les problèmes de cœur. Si Miss Grimaldi a de gros chagrins, elle n'a pas de fins de mois difficiles. D'où une légère insouciance, qui lui fait jeter sa petite monnaie (américaine) et un billet d'avion Los Angeles/San Francisco, non utilisé. Stéphanie a d'autres soucis...

Ronald et Nancy Reagan sont fort économes, imprudents, et ils mangent des conserves...

Dommage, dommage ! Celui ou celle qui aurait voulu récupérer le soutien-gorge de l'ex-Première dame des Etats-Unis (en polyester) peut aller se rhabiller : la dentelle est déchirée. Nancy est plutôt économe, voire pingre. Elle achète son produit pour les vitres par bidon de 3 litres, chez Ralph's (c'est encore moins cher qu'au supermarché) et fait croquer à son cowboy de mari des haricots en boîte et autres douceurs pas très indiquées pour le colon présidentiel... Les Reagan achètent de la

bière mexicaine et allemande. Le bébé de la maison (petit-fils, certainement) consomme, lui, crème, talc et couches made in USA. Pour tout ce qui n'est pas sous-vêtement et donc se voit, Nancy Reagan est vigilante. Elle se fait livrer des vêtements de chez Valentino et des chaussures de Ferragamo. Pas très prudent, cependant, de laisser traîner les noms et les horaires de leurs gardes personnels.

je te dirai qui tu es

Veil

Příloha č. 16: Rozsudek Kasačního soudu ve věci časopisu Voici ze dne 17. dubna 1996

Fax émis par : 43541759

A4->A4 17/04/96 14:02 Pg: 1

*D4400/500/100
ALC / M.H.*

SOC.

PRUD'HOMMES

CH.B

COUR DE CASSATION

Audience publique du 17 avril 1996

Rejet

M. GÉLINEAU-LARRIVET, président

Arrêt n° 1855 P

Pourvois n° T 93-42.409
U 93-42.410
V 93-42.411

JONCTION

REPUBLIQUE FRANCAISE

AU NOM DU PEUPLE FRANCAIS

LA COUR DE CASSATION, CHAMBRE SOCIALE, a rendu l'arrêt suivant :

Sur les pourvois n°s T 93-42.409, U 93-42.410, V 93-42.411 formés par la SNC Prisma Presse, société en nom collectif, dont le siège est 6, rue Daru, 75008 Paris,

en cassation de trois arrêts rendus le 30 mars 1993 par la cour d'appel de Paris (18e chambre A), au profit :

1°/ de Mlle Roger, demeurant 16, rue Desnoyez, 75020 Paris,

2°/ de Mme Dominique Fromentin, demeurant 39, rue Bouret, 75004 Paris,

8ed Lyon - Paris

3°/ de Mlle Bernadette Duprat, demeurant 164, boulevard du Montparnasse, 75014 Paris,

défenderesses à la cassation ;

Mmes Roger, Fromentin et Duprat ont formé un pourvoi incident contre les mêmes arrêts ;

LA COUR, en l'audience publique du 5 mars 1996, où étaient présents : M. Gélinau-Larrivet, président, M. Le Roux-Cocheril, conseiller rapporteur, MM. Lecante, Bègue, Carmet, Boubli, Brissier, Ransac, Mme Aubert, conseillers, Mmes Pams-Tatu, Barberot, Lebée, M. Richard de la Tour, conseillers référendaires, M. Martin, avocat général, Mme Ferré, greffier de chambre ;

Sur le rapport de M. le conseiller Le Roux-Cocheril, les observations de la SCP Piwnica et Molinié, avocat de la société Prisma Presse, de la SCP Lyon-Caen, Fabiani et Thiriez, avocat de Mlle Roger, de Mme Fromentin, de Mlle Duprat, les conclusions de M. Martin, avocat général, et après en avoir délibéré conformément à la loi ;

Vu la connexité joint les pourvois n° T 93-42.409 à V 93-42.411 ;

Attendu, selon les trois arrêts attaqués (Paris, 30 mars 1993) que Mmes Duprat, Fromentin et Roger engagées en 1988, les deux premières en qualité de secrétaire de rédaction et la troisième en qualité de secrétaire de direction puis de rédactrice du magazine Voici ont, par lettres du 15 novembre 1990, notifié leur démission à leur employeur, la société Prisma Presse, et ont saisi la juridiction prud'homale en invoquant la clause de conscience prévue à l'article L. 761-7 du Code du travail ;

Sur le moyen unique du pourvoi principal formé par la société :

Attendu que la société fait grief aux arrêts d'avoir décidé que ces trois salariées étaient fondées à invoquer les dispositions de l'article L. 761-7, 3° du Code du travail, et de l'avoir, en conséquence, condamnée à leur payer l'indemnité prévue à l'article L. 761-5 du même Code, alors, selon le moyen, d'une part, que, conformément à l'article L. 761-7-3° du Code du travail, une indemnité de licenciement est due au journaliste démissionnaire à la condition qu'il établisse qu'un changement notable de caractère ou d'orientation est intervenu dans le journal ou le périodique auquel il participe et que ce changement est de nature à porter atteinte à son honneur, à sa réputation ou d'une manière générale à ses intérêts ; que la cour d'appel qui, pour retenir le caractère notable du changement d'orientation du magazine Voici, s'est bornée à relever sa vocation sensationnelle et à en voir la confirmation dans un

numéro de novembre 1990 mais qui s'est abstenue de rechercher si les articles, leurs sujets et leur traitement différaient de manière notable spécialement pour le public, des articles parus précédemment dans les numéros auxquels les journalistes démissionnaires avaient collaboré, a privé sa décision de base légale au regard de la disposition susvisée ; alors, d'autre part, que conformément à l'article L. 761-7-3° du Code du travail, le journaliste démissionnaire qui entend se prévaloir de la clause de conscience doit établir que le changement notable de caractère ou d'orientation de la publication a porté atteinte à ses intérêts moraux, étant entendu que toute évolution ne permet pas de présumer une telle atteinte et que les intérêts moraux du journaliste ne sont pas menacés lorsqu'il était en mesure, lors de son engagement, de prévoir cette évolution ; que la cour d'appel qui, pour condamner la société Prisma Presse au paiement d'une indemnité de licenciement, s'est bornée à déduire du changement retenu l'atteinte portée aux intérêts moraux des journalistes mais qui s'est abstenue de leur imposer d'établir en quoi leur réputation était atteinte par le seul fait d'appartenir à la rédaction d'une publication qui, populaire lors de sa création, se proposait de satisfaire davantage les goûts de ses lecteurs, a privé sa décision de base légale au regard de la disposition susvisée ; et alors, enfin que, pour l'application de l'article L. 761-7-3° du Code du travail, la clause de conscience ne peut être invoquée par un journaliste lorsque le magazine auquel il participe se promet de satisfaire le goût du sensationnel de son public mais en faisant un travail sérieux, ce qui suppose le contrôle préalable à la publication de l'information ; que la cour d'appel qui a constaté que le rédacteur en chef de Voici imposait un traitement sérieux d'investigation mais qui a toutefois décidé que l'évolution de la publication portait atteinte aux intérêts moraux des journalistes, n'a pas tiré de ses propres constatations les conséquences légales qui s'imposaient et a en conséquence violé les dispositions susvisées ;

Mais attendu que la cour d'appel relève que le magazine, qui depuis son lancement en 1987 était exclusif de tout caractère scandaleux, s'était délibérément orienté, pour élargir sa diffusion et assurer sa survie, à partir du début de l'année 1990, vers la publication d'articles privilégiant le sensationnel et portant atteinte à la vie privée ; qu'au vu de ces constatations de fait desquelles ressortait le changement notable dans l'orientation du journal créant pour les trois journalistes une situation de nature à porter atteinte à leurs intérêts moraux, la cour d'appel a pu estimer que ces salariées étaient fondées à se prévaloir des dispositions de l'article L. 761-7 du Code du travail ; que le moyen n'est pas fondé ;

Sur le moyen unique du pourvoi incident :

Attendu que Mmes Duprat, Fromentin et Roger font grief à l'arrêt de les avoir déboutées de leur demande d'indemnité compensatrice de préavis alors, selon le moyen, que dans la mesure où un journaliste qui se prévaut, avec succès, de la "clause de conscience", n'est pas tenu

d'observer la durée du préavis que prévoit son statut, puisque la poursuite des relations contractuelles porterait atteinte à ses intérêts moraux, il en résulte que l'employeur, qui l'a contraint à une démission, est tenu de lui payer une indemnité de préavis ; que l'arrêt attaqué a donc violé l'article L. 761-7 du Code du travail ;

Mais attendu que lorsque le journaliste se prévaut de l'une des hypothèses prévues par l'article L. 761-7 du Code du travail, la résiliation du contrat de travail, même si le journaliste bénéficie d'une indemnité de licenciement, reste son fait et il est légalement dispensé d'accomplir un préavis ; qu'il ne peut donc réclamer une indemnité compensatrice de préavis à son employeur ; que le moyen n'est pas fondé ;

PAR CES MOTIFS :

REJETTE les pourvois ;

Laisse à chaque partie la charge respective de ses propres dépens ;

Ainsi fait et jugé par la Cour de Cassation, Chambre sociale, et prononcé par M. le président en son audience publique du dix-sept avril mil neuf cent quatre-vingt-seize.

Příloha č. 17: Počet aktuálních držitelů novinářské karty pro rok 2010 (tabulka)

CCJP
Commission de la Carte d'Identité des Journalistes Professionnels

Mentions légales | Plan du site | Rechercher

LA COMMISSION | LA DEMANDE | LA PROFESSION | CONTACT

La profession / Statistiques / Cartes 2009 attribuées

CARTES 2009 ATTRIBUÉES

Statistiques au 2 janvier 2010

	hommes	femmes	TOTAL
TITULAIRES			
Journalistes mensualisés	15.114	10.844	25.958
Journalistes rémunérés à la pige	2.814	2.931	5.745
Demandeurs d'emploi	726	650	1.416
Directeurs (anciens journalistes)	459	94	553
STAGIAIRES			
Journalistes mensualisés	988	1.208	2.196
Journalistes rémunérés à la pige	672	850	1.522
Total général	20.773	16.617	*37.390